

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Vycházky a výlety za vlastivědnými zajímavostmi Královédvorská

Diplomová práce

Autor: Lenka Marečková
Studijní program: M 7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Vedoucí práce: Mgr. Martin Skutil, Ph.D
Oponent práce: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D

Zadání diplomové práce

Autor: Lenka Marečková

Studium: P15K0255

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Název diplomové práce: **Vycházky a výlety za vlastivědnými zajímavostmi Královédvorská**

Název diplomové práce Walks and Trips to Places of Interest in Královédvorskó
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá regionem Královédvorskó, jeho charakteristikou, vlastivědnými, přírodními a kulturními zajímavostmi. Cílem je vytvořit soubor naučných vycházek a výletů v daném regionu s využitím ve výuce žáků 1. stupně ZŠ. V teoretické části bude charakterizován region z hlediska vlastivědných, přírodovědných a kulturních zajímavostí (včetně stručných životopisů významných osobností regionu). V praktické části budou zpracovány návrhy vlastivědných vycházek a výletů využitelných ve výuce žáků 1. stupně ZŠ.

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Martin Skutil, Ph.D.

Oponent: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod odborným vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Kocléřově, dne 19.3.2020

Poděkování

Děkuji Mgr. Martinu Skutilovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi při zpracování diplomové práce poskytl. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu po celou dobu studia.

Anotace

MAREČKOVÁ, L. *Vycházky a výlety za vlastivědnými zajímavostmi Královédvorská*. [Diplomová práce]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 104 s.

Diplomová práce se zabývá regionem Královédvorská, jeho charakteristikou, vlastivědnými, přírodními a kulturními zajímavostmi.

Cílem této diplomové práce je vytvořit a ověřit vlastivědné vycházky v regionu Královédvorská. Výstupem praktické části je soubor výletů a vycházek využitelných pro výuku žáků základních škol.

V teoretické části je region charakterizován z hlediska vlastivědných, přírodovědných a kulturních zajímavostí (včetně stručných životopisů významných osobností).

V praktické části je didakticky zpracován soubor deseti vlastivědných vycházek a výletů využitelných ve výuce žáků 1. stupně ZŠ po celý školní rok. Tyto návrhy mohou sloužit učitelům jako inspirace pro plánování výletů během školního roku.

Diplomová práce je doplněna obrazovým materiálem (fotografie, mapy).

Klíčová slova: Královédvorská, vycházky, výlety, region, příroda

Annotation

MAREČKOVÁ, L. *Walks and Trips to Places of Interest in Královédvorskó*. [Diploma Thesis]. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 104 pp.

The diploma thesis deals with the region of Královédvorskó, its characteristic, local history studies, natural and cultural places of interest.

The aim of this thesis is to create and verify local history walks in the region of Královédvorskó. The output of the practical part is a set of trips and walks usable for teaching primary school pupils.

In the theoretical part, the region is characterized in terms of local history, natural history and cultural attractions (including brief biographies of prominent personalities).

In the practical part there is a didactically elaborated set of ten local history walks and trips usable in teaching primary school pupils throughout the school year. These suggestions can serve as an inspiration for teachers to plan trips during the school year.

The thesis is supplemented with pictorial material (photographs, maps).

Keywords: Královédvorskó, walks, trips, region, nature

OBSAH

1	ÚVOD.....	9
2	POPIS REGIONU	11
3	VLASTIVĚDNÉ ZAJÍMAVOSTI KRÁLOVÉDVORSKA	16
3.1	Historické zajímavosti Dvora Králové nad Labem.....	16
3.1.1	Historie.....	16
3.1.2	Památky.....	20
3.1.3	Městské symboly.....	23
3.1.4	Žireč	24
3.2	Historické zajímavosti obcí regionu	25
3.2.1	Bílá Třemešná	25
3.2.2	Kuks	26
3.2.3	Kocbeře	29
3.2.4	Vítězná	29
3.3	Přírodní zajímavosti.....	31
3.3.1	Zvičina.....	31
3.3.2	Další zajímavá místa	32
3.4	Technické zajímavosti	35
3.4.1	Přehrada Les Království (Tešnov)	35
3.5	Významné osobnosti města a jeho blízkého okolí.....	36
3.5.1	Rudolf Antonín Dvorský (1899 - 1966).....	36
3.5.2	Otto Gutfreund (1889 - 1927)	37
3.5.3	Antonín Pavel Wagner (1834 - 1895)	37
3.5.4	Václav Hanka (1791 - 1861).....	38
3.5.5	Antonín Schulz (1852 - 1922).....	38
3.5.6	Ing. Josef Vágner, Csc. (1928 - 2000)	39
4	METODIKA PRÁCE.....	41
4.1	Výlety a vycházky ve školní praxi.....	42
4.1.1	Vycházka vs. výlet	42
4.1.2	Příprava a realizace školních výletů.....	43
4.1.3	Bezpečnost	44

5	VYCHÁZKY A VÝLETY KRÁLOVÉDVORSKEM PO CELÝ ŠKOLNÍ ROK.	46
5.1	V lednu za uctěním památky obětí holokaustu	47
5.2	V únoru na přehradu Les Království (Tešnov)	52
5.3	V březnu do Areálu environmentální výchovy Hájemství	55
5.4	V dubnu za narcisy do Ferdinandova	58
5.5	V květnu po stopách baroka do Kuksu	62
5.6	V červnu za zázrakem do Vítězné	67
5.7	V září proti proudu Hartského potoka	71
5.8	V říjnu do Domova sv. Josefa v Žirči	78
5.9	V listopadu na Zvičinu.....	81
5.10	V prosinci za památkami Dvora Králové nad Labem.....	86
6	ZÁVĚR.....	98
7	POUŽITÉ ZDROJE.....	100
8	SEZNAM PŘÍLOH	104

1 Úvod

„Člověk, který je slepý ke krásám přírody, přichází o polovinu životních radostí.“

Robert Baden-Powell

Vlastivědné vycházky a výlety jsou častým tématem diplomových prací. Nicméně, je to téma tak obsáhlé, že je možno ho zpracovávat z různých pohledů a v různém rozsahu. Historické památky jsou obnovovány, vznikají nové naučné stezky, zároveň se mění i přírodní památky.

Téma Vycházky a výlety za vlastivědnými zajímavostmi Královédvorská jsem si vybrala hned z několika důvodů. Prvním důvodem je můj kladný vztah k cestování a procházkám po přírodě a druhým, převažujícím důvodem, je snaha si pečlivě zmapovat své nejbližší okolí, jež se stalo mým bydlištěm před deseti lety.

Cílem mé diplomové práce je vytvořit a ověřit vlastivědné vycházky v regionu Královédvorská. Výstupem praktické části je soubor výletů a vycházek využitelných pro výuku žáků základních škol.

Domnívám se, že k všeobecné vzdělanosti každého člověka patří znalost okolí svého bydliště, místních kulturních a historických zajímavostí, přírodních úkazů a historie.

Bohužel však ze své zkušenosti vím, že tomu tak často nebývá.

I z těchto důvodů jsem se rozhodla věnovat diplomovou práci vlastivědnému poznávání svého regionu v podobě výletů a vycházek. Protože prostřednictvím vlastní zkušenosti, vlastního zážitku se poznatky lépe, pevněji a hlavně zábavněji upevní.

Začala jsem vymezením oblasti Královédvorská na mapě. Na základě odborných knih, časopisů a zkušeností svých kolegů jsem ve vymezené oblasti zaznamenala zajímavosti z přírody, kultury a historie.

Snažila jsem se vybrat i místa, která nejsou příliš známá, ale přesto stojí za návštěvu. Jde o výlety finančně a organizačně nenáročné, vhodné jak pro rodiče s dětmi, tak i pro zorganizování školního výletu. Učitelé mohou tyto výlety zařadit i několikrát během roku a jednoduše tak propojit učivo se zážitkem.

Jelikož pracuji na základní škole ve Dvoře Králové nad Labem a žiji v nedaleké vesnici, volila jsem město Dvůr Králové nad Labem jako výchozí bod svých výletů. Většina výletů je ze Dvora Králové dosažitelná buď pěšky, nebo příměstskou dopravou.

U každého výletu je uvedena dostupnost, přiložena mapka a stručně popsány tamější zajímavosti. Významné reálie jsou doplněny pro názornost fotografií.

Jako motivaci k jednotlivým výletům jsem použila pověsti z regionu, které jsem využila v přípravě a v průběhu výletů.

Do praktické části jsem sestavila návrhy deseti výletů vhodných k realizaci po celý školní rok. Výlety jsou dostupné převážně pěšky ze Dvora Králové nad Labem, je možné je kombinovat a variabilně upravovat: spojit dva výlety v jeden, upravit pro žáky mladšího, staršího věku.

Většina výletů byla prakticky realizována se žáky ZŠ Schulzovy sady ze Dvora Králové nad Labem.

Byla bych ráda, kdyby tato práce aspoň trochu přispěla k lepšímu poznání blízkého okolí Dvora Králové nejenom mně, ale i ostatním zájemcům o toulky po této bezesporu malebné krajině.

2 Popis regionu

Královédvorskou má svým návštěvníkům zajisté co nabídnout. Bohatou historií, malebné památky a nádhernou podkrkonošskou krajinou plnou lesů a hájů. Tím vším protéká řeka Labe.

Svým umístěním v Podkrkonoší se stává vhodným místem pro rodinnou turistiku a především pro výlety s menšími dětmi. Kopce tu nejsou tak vysoké jako v Krkonoších, klima je mírnější a kraj zalidněnější. Přesto i zde najdeme místa nedotčené lidskými zásahy. Hluboké lesy lákají k dlouhým procházkám a na začátku léta se téměř všude modrají borůvky. Ani houbaři zde nepřijdou zkrátka. Na podzim se královédvorské lesy stávají doslova houbařským rájem (Nováková, Novák, 2005).

Díky nevýraznému převýšení zde naleznou téměř ideální podmínky cyklisté a v zimě pak i milovníci běžek.

I obdivovatelé kulturních památek si tu přijdou na své. Hospital Kuks a nedaleký Braunův Betlém jsou dominantou tohoto regionu (Nováková, Novák, 2005).

Naopak přírodní dominantou a symbolem Královédvorská je bezesporu vrch Zvičina s Raisovou chatou na vrcholu, odkud je možné se pokochat pěkným rozhledem do kraje.

Mapa 1 - Jednotlivé části regionu a jeho poloha v mapě ČR (www.maskd.cz)

Region Královédvorská se rozkládá ve střední části Královéhradeckého kraje.

Zahrnuje celkem 28 obcí (viz Mapa 1), z nichž status města má pouze Dvůr Králové nad Labem. Rozkládá se převážně v krajině vrchovin Krkonošského podhůří lemované lesními masívy. Osu regionu tvoří horní tok Labe.

Královédvorská hraničí s regiony dalších měst Královéhradeckého kraje.

Na severu sousedí s regiony spojenými s městy Vrchlabím a Trutnovem, na severovýchodě s Náchodem, na jihovýchodě s Jaroměřem, na jihu sousedí s Hradcem Králové, na jihozápadě s Hořicemi, na západě s Novou Pakou a na severozápadě se Semily.

Povodí

Mapa 2 - Povodí Labe (www.mapy.cz)

„Hydrogeologicky má území mimořádný vodohospodářský význam a je zařazeno do ochranného pásma vodních zdrojů. Jedná se o jeden z největších zdrojů kvalitní pitné vody v Královéhradeckém kraji, který je označován pojmem „Královédvorská synklinála“ (Sekyrková, 2011, nestr.).

Největším vodním tokem je řeka Labe, která do popisované oblasti vtéká hlubokým kaňonem Martinské stěny. V hlubokém údolí je řeka zachycena vysokou hrází malebné přehrady Tešnov. Odtud řeka stále rychle, ale již ne tak divoce, protéká městem Dvůr Králové, kde se krajina plně otevírá do úrodného Polabí.

Prvním důležitým, a nejvodnatějším přítokem řeky Labe našeho regionu, je Kalenský potok, severně od obce Debrnné. Jedná se o pravostranný přítok Labe. Je významným nalezištěm českých granátů, ale i dalších polodrahokamů a dokonce i drahých kovů.

Druhým významným přítokem Labe v našem regionu je Hartský potok (délka 8,4 km), který pramení v obci Vítězná v nadmořské výšce 502 m. Jde o levostranný přítok. Na soutoku se nachází centrum regionu, Dvůr Králové nad Labem.

Další malé toky regionu jsou Černý potok, Drahně, Brusnický potok, Borovnický potok, Kateřinský potok, Kocbeřský potok a potok Netřeba.

Vodní plochy

Jedinou údolní nádrží v oblasti je přehrada Les Království (či Tešnovská) nacházející se na Labi nedaleko Bílé Třemešné. Tato přehrada byla vybudována v letech 1910-19 a patří tím mezi nejstarší přehrady v Čechách (Nováková, Novák, 2005).

Mezi rozsáhlejší rybníky patří Velký Vřešťov u stejnojmenné obce a Rabiš u obce Kohoutov. Tyto vodní plochy však nemají příliš velkou rozlohu.

Prameny potoků

U obce Vítězná, Hájemství vyvěrá v lese pramen Černého potoka, Hartský potok pramení v Radostném údolí nedaleko Záboří. V areálu Braunova Betlému se nachází pramen u jeskyně Narození Páně.

Podnebí

Město leží v příhodné klimatické oblasti, která je označována jako mírně teplá, mírně vlhká, s průměrem roční teploty mezi 7–8°C, průměrný roční úhrn srážek se pohybuje v rozmezí 550–650 mm, výjimečně až 700 mm (Sekyrková, 2011).

S každým metrem rostoucí nadmořské výšky se však klima značně liší. Zatímco po proudu řeky od Dvora Králové se klima přibližuje vlídným podmínkám polabské nížiny, proti proudu řeky nad městem vládou na vrcholcích Kocléřovského hřbetu podhorské až téměř horské podmínky.

Z vlastní zkušenosti můžu uvést, že teploty mezi Dvorem Králové nad Labem a sousední výše položenou obcí Vítězná - Kocléřov se liší v řádu několika stupňů Celsia a v zimě i desítkami cm sněhové pokrývky. Na podzim a v zimě je zde častým jevem inverze. Ve Vítězně svítí slunce a Dvůr Králové bývá zahalen mlhou.

Geomorfologické členění

Krkonošské podhůří je rozsáhlý geomorfologický celek v severních Čechách mezi Jizerskými horami a Broumovskou vrchovinou.

Zvičinsko-kocléřovský hřbet na jihovýchodě odpovídá zóně význačného tektonického zásahu při styku s Českou tabulí. Jde o tektonicky křídová souvrství Zvičinského hřbetu s vrcholem Zvičina, 671 m a Kocléřovský hřbet s vrcholem Liščí hora, 609 m (Nováková, Novák, 2005).

Hřbetem v hlubokých údolích protéká řeka Labe.

Rostlinstvo a živočišstvo

Zvičinsko-kocléřovský a Libotovský hřbet tvoří výraznou hranici mezi teplomilnými prvky hercynské a chladnomilnějšími prvky flóry i fauny sudetské soustavy.

Jako příklad rostlinného druhu lze uvést d'áblík bahenní nebo střeвиčník pantoflíček (Nováková, Novák, 2005).

Z živočichů např. strakapouda prostředního, pěnici vlašskou, užovku hladkou, vosíka francouzského.

Z živočišných zajímavostí Dvora Králové nad Labem a jeho okolí můžu zmínit kolonii kavek hnízdící přímo na budově naší školy ZŠ Schulzovy sady. Tento druh je již uveden v Červené knize vzácných a ohrožených živočichů ČR. V areálu městského parku Schulzových sadů žije mnoho druhů ptáků a v zimním období se zde zastavují i neobvyklé druhy, jako např. jikavec severní, hýl obecný, králíček obecný, atd.

3 Vlastivědné zajímavosti Královédvorská

3.1 Historické zajímavosti Dvora Králové nad Labem

Město Dvůr Králové nad Labem leží v královédvorské kotlině podél horního toku řeky Labe, na jihozápad od Trutnova, v nadmořské výšce 298 m n. m. Kotlinu na jihu uzavírá prudké úbočí libotovského hřbetu a na severu svahy lesa nazvaného Království (Tomková, Jiříčková, Kubelka, 2005).

Jeho poloha, nedaleko hranic Království českého, mu způsobovala mnohé strasti, často podlehl ohni, ale vždy se znovu pozvedl (Janoušek, 2006).

Informace	www.mudk.cz
-----------	--

3.1.1 Historie

Nejstarší historie města

Vznik města bezpochyby souvisí s jeho polohou blízko hranic se Slezskem. Na tomto příhraničním území byl v raném středověku pustý hluboký hraniční les, který tvořil přirozenou hradbu našeho státu. Když však tímto lesem roku 1110 prošla polská vojska Boleslava III., vznikla tu nová vojenská stezka, jejíž linii bylo nutné opatřit strážnými body. A tak, nejen z ochranných důvodů, vznikla pravděpodobně v druhé polovině 12. století osada nazvaná Dvůr s kostelem (Tomková, Jiříčková, Kubelka, 2005). Název patrně souvisí s existencí královského hradu či dvora, avšak to není písemně doloženo (Město Dvůr Králové nad Labem, 2007).

Vznik jména Dvůr Králové nad Labem

První písemná zmínka o Dvoru je z roku 1270. Ve zmíněném roce je dvorské sídliště zapsáno latinsky jako „Curia“. Poté, co význam dvorského městečka vzrostl, ujalo se pojmenování „civitas Curie“, což lze vyložit buď jako „shromáždění měšťanů“ nebo i jako „správní středisko“. Ve středověku je Dvůr jmenován německy „Hof“.

Český název „Dwuor“ není poprvé písemně uveden až v r. 1421, jak se mylně uvádí např. na stránkách knihy Dvůr Králové nad Labem a okolí – Historie a současnost ve fotografii (vyd. Městské muzeum DKnL 2005, s. 9), ale o mnoho dříve.

Podle historika Karla Martinka v článku Omyly, nepravdy a polopravdy v rané historii města DKnL, český název začal být používán již mnohem dříve, kdy např. 13. 1. 1364 v záležitosti vsi Koclěřova je uvedeno „plebano in Dwor“ (Vlastivědné čtení o Královédvorskú, leden 2018, str. 37).

Dvůr věnným městem

Za panování krále Václava IV. se stal Dvůr věnným městem, kdy ho připsal své choti Žofii Bavorské. Poté se již psal jako Dvůr Králové, tzn. patřící královně (Janoušek, 2006).

Královská věnná města měla manželkám českých panovníků zajišťovat hmotné zabezpečení formou poplatků zvaných šosovné (Průvodcem městem, 2007).

Plný název „Miesto Dwor Kralowe nad Labem“ byl prý zapsán za vlády Zikmunda Lucemburského v listině z roku 1437. Bohužel se tato listina v průběhu staletí ztratila. Podle Martinka (2018) nám nezbývá než věřit.

Okolní lesy byly pro město požehnáním, ale i prokletím. Dřevěné město totiž často podléhalo nesčetným požárům, což je jedním z důvodů, proč se nedochovalo více písemných dokladů. Naštěstí díky zásluze soudního rady Antonína Schulze byly zbytky listin řádně zarchivovány a uloženy do Státního archivu v Trutnově.

Pranýř

Dvůr měl vážnost i díky tomu, že mimo civilní soud měl i právo hrdelní vztahující se nejen na město, ale i některá okolní šlechtická panství. Z této doby se dochoval pranýř, který je nyní umístěn v blízkosti kostela sv. Jana Křtitele.

Radnice

V roce 1572 Dvůr vyhořel s výjimkou kostela a dvou domů. Požár také zničil radnici, jež stála na západní straně náměstí, a bylo třeba postavit novou, která by odolala případnému požáru. Tato renezanční radnice nám zdobí náměstí dodnes pod názvem Stará radnice. Nad jejím průčelím je latinsky uvedeno: „Tento dům nenávidí špatnost, miluje mír, trestá zločiny, zachovává práva a ctí šlechtě.“

Za třicetileté války byl Dvůr několikrát vypleněn švédskými, saskými i císařskými vojsky (Janoušek, 2006).

Textilní průmysl

Město bylo střediskem obchodu a řemesla.

Velkou tradici tu mělo tkalcovství a barvířství. Len se v oblasti Královédvorská pěstoval odjakživa. Od konce 18. století však do regionu přichází bavlna a vytlačuje dřív zpracovávaný len (Historie města, 2003).

Přelom 18. a 19. století znamenal hospodářský růst v podobě textilních manufaktur. Počátkem 20. století pak bylo město nazýváno Českým Manchesterem.

Nález Rukopisu

Velké vážnosti se dostalo našemu městu v době, kdy byl dne 16. září 1817, na svátek Ludmily objeven tzv. Královédvorský rukopis pravděpodobně Václavem Hankou v „kobce“ děkanského kostela sv. Jana Křtitele (Průvodce městem, 2007).

Český spisovatel, básník, jazykovědec, literární historik, knihovník a vysokoškolský pedagog Václav Hanka objevil v klenuté kobce věže kostela sv. Jana Křtitele tzv. Rukopis královédvorský – nejstarší česky psaný text se 14 písněmi ze 13. století. Dodnes ještě není stoprocentně doloženo, že jde o falzifikát. Rukopis velmi výrazně posílil sebevědomí českého národa v době národního obrození a navždy zapsal město do historie (Historie města, 2003).

V současnosti je Rukopis královédvorský uložen v Knihovně Národního muzea v Praze.

Rakousko-pruská válka

29. června roku 1866 se město stalo dějištěm prusko-rakouské války.

„Válčilo se téměř po celém hradeckém regionu. Prusové ve všech bitvách, kromě Trutnova, zvítězili a postupovali za rakouskou Severní armádou, která se stahovala k Hradci Králové“ (Komitét pro udržování památek z války roku 1866, 2009, str. 56).

Po závěrečné kruté porážce rakouských vojsk u Hradce Králové (3. července 1866) se Dvůr stal ohromným lazaretem. Když v září 1866 vojáci opustili město, zbyla tu zničená pole, vyrabované domy, bída a velká drahota. Přípomínky těchto událostí, nejen ve formě válečných hrobů, se dnes nalézají v samotném městě i v blízkých vesnicích (Historie města, 2003).

I přesto se v následujícím roce 1867 ve městě konala velká oslava 50. výročí nalezení Rukopisu. Sjela se řada významných osobností jako František Palacký, František Ladislav Rieger, Jan Evangelista Purkyně a další osobnosti tehdejší doby.

Rozvoj města

Roku 1861 byl založen mužský pěvecký sbor Záboj, který byl později spojen s ženským sborem, a pod stejným názvem účinkuje dodnes. Na konci 19. století byla založena knihovna Slavoj, která na stejném místě (a pod stejným jménem) funguje doposud.

Na sklonku 19. století ve městě vzkvétá průmyslová a zvláště textilní výroba. Podle velkého množství textilních továren převážně v židovském a německém vlastnictví se Dvůr označoval jako Český Manchester.

Roku 1891 byla postavena židovská synagoga, která se nám však bohužel nedochovala. Byla roku 1966 zbourána kvůli stavbě hlavní silnice procházející městem.

Na samém počátku 20. století byl přestavěn kostel sv. Jana Křtitele, postavena Městská spořitelna. Vystavěny byly i další textilní továrny Josefa Sochora (zpracování bavlny) a Weisse (přádelna juty).

První světová válka

Válka utlumila výrobu a prohloubila bídu. Docházelo k hladovým bouřím. Útlum se projevil i v kultuře. Lidé chtěli mír, stávkovali, protestovali proti vývozu potravin z Čech. Útrapy dovršila španělská chřipka. Během války zahynulo víc než 130 vojáků původem ze Dvora a 50 jich bylo nezvěstných.

Vznik Československa

Čeští občané Dvora vznik uvítali, kdežto zdejší Němci se dovolávali toho, aby v německých obcích vznikla provincie Deutschböhmen, jež měla být připojena k Rakousku. Přestože byly tyto snahy potlačeny, národnostní situace v prvních letech samostatné republiky byla značně výbušná. Nutno podotknout, že Dvůr Králové byl především český. Při sčítání obyvatel roku 1930 se uvádí, že ve městě žilo 14833 Čechů a 1640 Němců (Janoušek, 2006). V březnu 1939 byl Dvůr obsazen hitlerovskými vojsky, kdy byl popraven tehdejší starosta Jaroslav Bilina a mnoho dalších vlastenců umučeno v koncentračních táborech. Je zřejmé, že válečné období prakticky zastavilo růst města. Teprve po válce se město znovu začalo velmi pomalu probouzet.

V současné době je město nejčastěji zmiňováno v souvislosti se Safari Parkem Dvůr Králové nad Labem.

Pro názornou představu historického vývoje města v podobě fotografií již zaniklých staveb bych velmi doporučila knihu Pavla Janouška z edice Zmizelé Čechy, Dvůr Králové nad Labem.

3.1.2 Památky

Historické centrum města je od roku 1990 městskou památkovou zónou.

Náměstí T. G. Masaryka

V srdci města je náměstí lichoběžníkového půdorysu, od kterého vedly k branám městského opevnění přímočaré ulice. Domy mají zčásti barokní, většinou však klasicistní a secesní fasády (Průvodce městem Dvůr Králové nad Labem, 2007).

Stará radnice

Původní dřevěná radnice na náměstí shořela roku 1572 a namísto ní byla postavena nová, která však znovu vyhořela a později byla přestavěna v renesančním slohu s výraznými sgrafitovými psaníčky na fasádě. Pod štítem v latině je napsáno: „Tento dům nenávidí špatnost, miluje mír, trestá zločiny, zachovává práva, ctí šlechtě.“

V roce 2002 byly na fasádě podle historických fotografií obnoveny sluneční hodiny, pocházející z roku 1797 (Kocourek, 2008). Původně měly tyto hodiny ručičky tři. Jedna ručička ukazovala minuty, druhá hodiny a třetí ručička ukazovala na čas rozdělený na dvacet čtyři částí. Tento (zelený) ciferník rozdělující den na dvacet čtyři částí zůstal na radnici dodnes.

Konšelská síň v prvním patře dnes slouží k slavnostním příležitostem, výstavní síň zas k prezentaci různých výstav. Přízemí radnice slouží jako restaurace (Průvodce městem, 2007).

Vedle radnice se nachází další dominanta města a hlavního náměstí, secesní budova **Městské spořitelny** postavená v letech 1909 – 1910. Pravé křídlo budovy bylo přistavěno až po první světové válce.

Za povšimnutí stojí i **dům č. 85** umístěný na náměstí v blízkosti Základní umělecké školy R. A. Dvorského, na jehož pilířích jsou vytesáni kamenní lvi střežící tak celé náměstí. Ve štítu má dům umístěnou sošku sv. Jana Nepomuckého.

Významným prvkem ve středu náměstí je **Mariánský sloup** zobrazující mariánský kult. Tento kult značil projev vděčnosti za záchranu městského obyvatelstva před hrůzami morových ran. Sloup má tvar pyramidy, na jejímž vršku ční socha Panny Marie stojící na kouli symbolizující svět (David & Soukup, 2009). Tento svět obtáčí had s jablkem v tlamě (Památkový okruh, 2020).

Kolem dokola ho střeží šest svatých – Sv. František Xaverský, Jan Nepomucký, Norbert, Ignác, Jakub a Jan Křtitel. Pochází z let 1750-53 (Koláček, 2014).

Hned vedle Mariánského sloupu stojí další sochařská památka z roku 1857, a to **kamenná kašna se sochou Záboje**. Autoři jsou sochaři František a Antonín Wagnerovi. Byla odhalena k příležitosti 40. výročí nalezení Rukopisu královédvorského.

Postava Zábaje symbolizuje alegorii mateřského jazyka a vlastenectví a pochází z Královédvorského rukopisu. Pod sochou je vytesáno jméno Záboj a pod tím napsáno: „Ty mluvi k nim slovy oteckými“, což značí, že si máme českého jazyka vážit a snažit se jej zkulturovat (Průvodce městem, 2007).

Zajímavostí je, že kašna byla roku 1950 přemístěna z náměstí na Starý hřbitov. Důvodem byly prvomájové oslavy, na kterých by kašna překážela. Na své původní místo se vrátila v roce 2005 a byla znovu odhalena k příležitosti 735. výročí první písemné zmínky o městě (Staníková, Machek, 2017).

Pokud se vydáme z náměstí T. G. Masaryka kolem Staré radnice Palackého ulicí, za chvíli přijdeme k nejvýraznější dominantě města. A tím je bezesporu **kostel sv. Jana Křtitele** s vysokou štíhlou věží, na níž se třpytí pozlacený kříž a báh (Kocourek, 2008). Jedná se o gotickou stavbu z konce 14. století, nicméně její počátky sahají až k románské době. Severní strana kostela byla součástí městského opevnění, a proto nejsou na této straně téměř žádná okna (Průvodce městem, 2007).

Významnou událostí bylo objevení Rukopisu královédvorského v klenuté kobce věže roku 1817 (Křsková, 1995). Vchod do věžní kobky střeží dubové dveře s třemi zámky. Do 18. století měla funkci městské pokladny, později kostelního skladiště. Dnes se zde nachází stálá expozice připomínající nález Rukopisu královédvorského (Staníková, Machek, 2017). Věž je přístupná pro veřejnost a poskytuje hezký pohled na město a okolí.

Zajímavostí je i nedaleký kamenný **praníř** stojící východně od kostela. O tom, kdo bude veřejně pranýřován, se kdysi rozhodovalo na Staré radnici.

Šindelářská věž

Vydáme-li se z náměstí T. G. Masaryka směrem k poště a zahneme doleva Havlíčkovou ulicí, dostaneme se k **Šindelářské věži**. Jedná se o jedinou dochovanou ze čtyř obranných věží města. Je vysoká 20 m, průměr válcové stavby je 7 m.

Uvádí se, že v této věži bylo původně vězení využívané i po zrušení hradeb (Koláček, 2014).

Své jméno dostala podle ulice, ve které sídlili výrobci šindelů. Do konce roku 1791 byla věž dokonce osazena malým orlojem. Pokud se na věž podíváme z Věžní ulice, zjistíme, že je mírně nakloněna a opřena o sousední dům. Bohužel však tato věž není zpřístupněna veřejnosti.

Pravděpodobně ke konci 13. století bylo vybudováno opevnění, jehož systém posilovala na západě i řeka Labe – zde byly vodní příkopy se zdvihacími mosty. Svým způsobem to bylo výjimečné opevnění. Zeď neměla ochoz s cimbuřím, ale dovnitř skloněnou pultovou stříšku. Hradbu zesilovali půlválcové věže.

Zbytek hradeb si dnes lze prohlédnout jen u kostela a ve Valové uličce, dále zůstala zachována část Horní brány (její zbytky můžeme vidět na konci Valové uličky – dodnes se zde říká Na Bráně).

Kohoutův Dvůr

Další neméně působivou památku nalezneme ve Sladkovského ulici, severně od náměstí T. G. Masaryka. Je jím Kohoutův (či Bergrův) dvůr, jehož stavebníkem byl Šporkův úředník František Anastásius Berger. Ten vystavěl tento zemanský dvůr v raně barokním stylu roku 1728. Z původní usedlosti zůstaly tři budovy. Součástí byl i špýchar, který, jak název napovídá, sloužil jako městská sýpka obilí. Ve dvoře stojí masivní kamenná kašna. Název usedlost získala v polovině 19. stol. po svém majiteli Aloisi Kohoutovi. Nyní je zde umístěno Městské muzeum.

Pokud se vydáme z náměstí T. G. Masaryka jižním směrem, přijdeme do Rooseveltovy ulice, ve které se nachází nejstarší a poslední původní dřevěná stavba – **roubený dům č. p. 478**. Bylo zde vojenské velitelství, později četnická stanice. Nyní je v soukromém vlastnictví.

Nad touto roubenkou stojí malý nevýrazný **domek č. p. 477**, který býval vojenskou světničkou postavenou roku 1782 pro městské vojsko. Původně jich zde stálo patnáct.

Z Rooseveltovy ulice se západním směrem dostaneme na **náměstí Odboje a náměstí Václava Hanky**.

Ve středu náměstí Odboje, před místním gymnáziem, dominuje **památník Odboje**. Podle projektu sochaře Jaroslava Horejce a architekta Viléma Kvasničky ho z královédvorského pískovce zhotovil sochař František Bílek. Dílo bylo slavnostně odhaleno 17. září 1922 na počest legionářům z první světové války. Památník představuje Matku vlast, zachycující těžce raněného syna, který se pro vlast obětoval (Halík, 1997, str. 23).

Naproti památníku stojí budova **gymnázia** vystavěná roku 1895 v pěkném novorenesančním slohu. Původně toto gymnázium neslo jméno po císaři Františku Josefovi. Mezi jeho nejvýznamnější studenty patřili Otto Gutfreund, Ivan Olbracht, Zdeněk Horský, Jan Weiss a další (Historie, od roku 1895 do současnosti, 2018).

Na náměstí Odboje navazuje **náměstí Václava Hanky**, které bylo roku 2006 nově zrekonstruováno a osazeno fontánou se symbolickým ztvárněním Rukopisu královédvorského. Šest žulových listů zdobí text ve vymyšleném jazyce a vymyšleném písmu (Staníková, Machek, 2017). Tvůrcem je královédvorský sochař Jaroslav Černý. Místo často slouží ke konání kulturních akcí.

Náměstí je ze dvou stran orámováno novorenesanční budovou Hankova domu a budovou kina Svět.

Hankův dům z roku 1873 slouží jako městské kulturní zařízení. Se stavbou jsou spojena jména architektů Josefa Zítka a Josefa Schulze. Divadlo bylo pojmenováno podle Václava Hanky. Na zrestaurované původní oponě je malířem Vladimírem Županovským znázorněn výjev z Rukopisu o statečném jinochovi a jelenu.

Budova **kina Svět** z roku 1896 původně sloužila jako sokolská tělocvična a v roce 1927 byla přestavěna na kino (Průvodce městem Dvůr Králové nad Labem, 2007).

3.1.3 Městské symboly

Obr. 1 – Znak města (www.mudk.cz)

Znak města byl udělen v roce 1398 králem Václavem IV. Postupem času docházelo k větším či menším změnám. Poslední změna proběhla v červenci roku 2019, kdy původní varianta znaku v renesančním štítu byla nahrazena gotickým štítem a český lev se stal méně zdobným s přiznaným pohlavím (Kameníková, 2019).

Městský prapor tvoří tři vodorovné pruhy. Bílý pruh uprostřed symbolizuje řeku Labem, horní i dolní zelený pruh představuje lesy obklopující Dvůr Králové nad Labem.

Obr. 2 – Městský prapor (www.mudk.cz)

3.1.4 Žireč

Žireč je městyse patřící pod Dvůr Králové nad Labem. Leží 4 km jihovýchodně od Dvora Králové nad Labem.

Informace	www.arealzirec.cz
-----------	--

V 17. století byla původní tvrz předána místnímu jezuitskému řádu, který si zde začal budovat svou rezidenci. Současně byla obec povýšena na město.

V historicky zajímavé Žirči doporučuji navštívit Areál Žireč, ve kterém je v obnovených prostorách zámku umístěn Domov sv. Josefa, jediné zařízení v ČR zajišťující kompletní péči lidem nemocným roztroušenou sklerózou.

Areál se skládá z několika částí, tou je Domov sv. Josefa s přilehlým parkem, Bylinková zahrada Josefa Kamela, barokní kostel sv. Anny z roku 1668-1703 s unikátní zvonkohrou, Cyklomuzeum, ve kterém nalezneme největší stálou expozici cyklistiky ve střední Evropě (www.arealzirec.cz).

Žireč je rodištěm sochařů Jiřího a Františka Pacákových, kteří pracovali v dílně M. B. Brauna a jejichž plastiky (Neposkvrněná P. Marie, sv. Jan Nepomucký, sv. František Xaverský, sv. Florián) obec dodnes zdobí (Nováková&Novák, 2005).

3.2 Historické zajímavosti obcí regionu

3.2.1 Bílá Třemešná

Pokud se vydáme ze Dvora Králové nad Labem západním směrem po silnici na Novou Paku, přijedeme po 5 km do obce Bílá Třemešná.

První písemná zmínka o Bílé Třemešné je z doby okolo roku 1238. Avšak osídlování tu začalo již o mnoho dříve, kdy se tamní obyvatelé živili lovem, těžbou dřeva, pálením dřevěného uhlí a dehtu.

Jméno obce vychází ze slova střemcha (staročesky třemcha) a je doplněno přívlastkem „bílá“ odvozeným od světlého pískovce, který je typický pro zdejší oblast.

Informace	https://www.bilatremesna.cz/
-----------	---

Obec je historicky spjatá s pobytem Jana Amose Komenského, který v místním zámku spolu s ostatními pronásledovanými českými bratry našel v letech 1626 – 1628 útočiště před svým odchodem do exilu. Právě zde vznikla myšlenka napsat „Didactiku“.

Ve vile, která je postavena na místě dnes již neexistujícího tzv. Černého zámečku Jiřího Sádovského ze Sloupna, je zbudována pamětní síň Jana Amose Komenského. Na prohlídku je třeba se dopředu objednat na adrese: ingpetrmlejnek@centrum.cz

Výraznou památkou obce je římsko-katolický kostel, založený na konci 16. století a renovovaný roku 1680 na náklady Jana Arnošta, hraběte ze Schaffgotsche. Byl vystavěn v románském slohu, dominantní je jeho mohutná čtyřhranná věž. Nedaleko kostela stojí stará fara v empírovém stylu.

Obec je vhodným výchozím bodem k pěšímu výletu na blízký vrchol Zvičiny přes Lázně pod Zvičinou a Masarykovu studánku. V okolí se dále nachází pohádková přehrada Tešnov (Les Království) a přírodní rezervace Čertovy hrady.

3.2.2 Kuks

Celkem 5,5 km jihovýchodně od Dvora Králové nad Labem se v sevřeném údolí Labe (v nadmořské výšce 298 m) nachází obec Kuks. Leží na hlavním silničním tahu z Prahy (přes Hradec Králové a Jaroměř) do Krkonoš.

Zakladatelem vsi je hrabě František Antonín Špork, který zde roku 1694 objevil minerální prameny a v jejich místě vybudoval rozsáhlý barokní komplex.

Dnes máme možnost obdivovat majestátní hospital s upravenou bylinkovou zahradou, nespočet barokních soch Matyáše Brauna, areál bývalých lázní a kaskádové schodiště.

V roce 1995 byl areál prohlášen za národní kulturní památku.

Informace	https://www.zkuskuks.cz/
-----------	---

F. A. Špork byl nejstarším synem generála Johanna Šporka, který za své vojenské zásluhy získal šlechtický hraběcí titul a velké jmění.

Podnět k založení Kuksu daly minerální prameny, které byly tehdy shledány jako léčivé (podvrhem). To vedlo Šporka k vybudování kaple Nanebevzetí Panny Marie na jednom prameni, později k vytvoření rozsáhlého lázeňského areálu, pojmenovaného nejdříve „Kukus“, později „Kuks“. Název dal Špork na památku zlatých dolů, objevených v okolí (Koláček, 2014).

Na pravém břehu Labe byly vystavěny církevní budovy, špitál a hřbitov symbolizující věčnost v podobě smrti, na levém břehu ryze světské reprezentativní budovy v čele s dominujícím zámekem, divadlem, knihovnou, hostincem U Zlatého slunce a lázeňskými domy symbolizující pomíjivost života.

Uvádí se, že Šporkovým životním krédem se stalo „Memento mori“ čili „Pamatuj na smrt“.

Do lázeňského areálu přijížděla vybraná společnost nejen na léčení, ale především pro různé zábavy, hry a divadla (Koláček, 2014). V létě roku 1724 tu dokonce hrála i italská operní společnost pro potěchu nejen ubytovaných, ale i prostých vesničanů.

Šporkův obdiv k umění přivedl do Kuksu vynikající umělce: architektky (G. B. Alliprandi, P. Netolla, G. P. Della Torre), sochaře M. B. Brauna, malíře P. Brandla, rytce (M. Rentz, Montallegre, aj.), básníky (G. B. Hancke, J. Ch. Gunter), herecké společnosti, hudebníky i operní společnost (Peruzzi-Denzio 1724, podporovanou z Benátek A. Vivaldim), aby učinil z Kuksu „malý Versailles“ (Hancke, 2002).

Svérázný hrabě Špork má však v té době obrovské problémy s církví zastoupenou jezuitským řádem. Nešlo pouze o ideové, ale i o majetkové spory.

Hrabě a jeho dvorní sochař M. B. Braun umírají ve stejném roce 1738. Dva roky po jejich smrti nebyvalá povodeň ničí lázeňské prameny a závodiště. To je počátek pomalého rozpadu lázní a Šporkova zámku.

A tak se bohužel do dnešní doby zachoval jen areál špitálu s Braunovými sochami na terase, stejně jako z Braunova Betléma zůstalo jen torzo (Koláček, 2014).

Hospitál se zahradou

Celému údolí vévodí unikátní Hospitál Kuks se špitální zahradou.

Přejdeme-li most vedoucí přes Labe, vystoupáme ke kovaným mřížovým dveřím hrobky Šporků. Odtud zatočeným schodištěm dojdeme až na půlkruhovitou terasu ke kostelu, k němuž přiléhají dvě křídla hospitálu (Procházka kolem hospitálu, 2019).

Kostel Nejsvětější trojice byl vystavěn v letech 1707-1717 s půdorysem protáhlého osmiúhelníku.

Špitál milosrdných bratří byl vystavěn po roce 1706 podle projektu G. B. Alliprandiho. František Špork budovu koncipoval jako klášter milosrdných bratří se špitálem pro přestárlé válečné veterány německé národnosti. Zdarma pro ně nabízel ubytování, stravu a zdravotní péči.

Důležitou součástí špitálu byla jeho zahrada, do které se vchází přes nádvoří. Původně šlo o bylinkovou zahradu s ovocnými stromy. Ovoce a zelenina se pěstovaly pro špitální kuchyni. Bylinky se zpracovávaly a využívaly pro potřebu zdejší lékárny U Granátového jablka (Kuks, krajina jako park, 2009).

V sedmdesátých letech 20. století byly bohužel záhony zrušeny a zahrada byla upravena do zámecké podoby.

V rámci revitalizace Kuksu v letech 2013 - 2015 byla zahradě vrácena její předpokládaná podoba bylinkové, ovocné a zeleninové zahrady.

Po obou stranách hospitálu můžeme obdivovat slavné Braunovy sochy.

Na jedné straně řada Neřestí (od průčelí kostela směrem vpravo) v podobě Anděla žalostné smrti, za ním Pýcha, Lakomství, Smilstvo, Závist, Obžerství, Hněv, Lenost, Zoufalství, Lehkomyšlnost, Pomluva, Lstivost a Podvod.

Na druhé straně (od průčelí kostela směrem vlevo) řada Ctností v podobě Anděla blažené smrti, následuje Víra, Naděje, Láska, Trpělivost, Moudrost, Statečnost, Cudnost, Píle, Štědrost, Upřímnost a Spravedlnost.

V roce 1984 byly originály soch přesunuty do prostorů bývalé nemocnice, dnešního lapidária (František Antonín Špork a Kuks, 2019).

V interiéru hospitálu se nachází původní barokní lékárna U Granátového jablka. V současné době je zde expozice Českého farmaceutického muzea představující vývoj

lékáren od baroka až do 20. století. Návštěvníci si zde mohou vyzkoušet práci lékárníka a vyrobit si vlastní tabletku či vylisovat čípek.

Na levém břehu Labe se skví majestátní schodiště o 52 schodech zdobené sochami chrlicích Tritonů nad kaskádovitými žlaby, po nichž stéká voda z kukského pramene. Za Šporka tu o slavnostech teklo víno. Tradice byla před několika lety obnovena, kdy v době konání Vinobraní na Kuksu znovu teče žlaby podél schodiště víno.

Braunův Betlém

Velkolepé dílo zdobící Nový les mezi Kuksem a Dvorem Králové nad Labem vytvořil M. B. Braun se svými pomocníky v letech 1723-1732. Pro ústřední motiv dvojreliéfu Narození Páně a Příjezdu tří králů se pro celou oblast vžil název Betlém.

Informace	https://www.braunuvbetlem.cz/
-----------	---

Ve zdejších skalách vytesal geniální sochař podivuhodné divadlo. Ze skalní sluje vylézá kamenný obr, poustevník Juan Garin, dalším divým mužem je poustevník sv. Onufrius. Tyto plastiky patří mezi nejlépe zachovalé. Vypráví se, že v jeskyni za Garinem sám Špork často meditoval. Nad vchodem nechal vytesat svůj znak, uvnitř se dochovalo kamenné sedátko a údajný otisk jeho ruky.

Cyklus světců doplňuje plastika sv. Magdalény, doslova pohozená na zemi, splývající s kamenem, ze kterého ji Braun vytesal a plastika Jana Křtitele, který téměř splývá se skálou (Vokolek, 2013).

Uskupení dominuje rozsáhlé reliéfní ztvárnění Betléma.

V létě roku 2002 byla otevřena naučná stezka spojující Braunův Betlém a Kuks, na níž se lze detailně seznámit s historií jednotlivých památek.

V současné době však dílo vinou klimatických podmínek a lidských zásahů postupně chátrá. Na jaře 2018 bylo podepsáno Memorandum, slibující tuto národní památku s přispěním evropských dotací zachránit.

Křížová cesta 21. století

Informace	http://www.revitalizacekuks.cz/tipy-na-vylet/krizova-cesta-21-stoleti-1/https://www.zkuskuks.cz/
-----------	---

Křížová cesta na Kuksu, neboli projekt nazvaný „Příběh utrpení a nadějí člověka“, je novodobým pojetím 300 let staré myšlenky hraběte F. A. Šporka.

Původní myšlenku, která se tehdy kvůli sporům s jezuitským řádem v Žirči neuskutečnila, rozvedl sochař Vladimír Preclík. Ten vytvořil sochu s názvem Katedrála prosby. Bohužel zemřel před dokončením celého projektu.

Křížová cesta byla slavnostně otevřena na podzim roku 2008 a je k vidění ve volné přírodě nedaleko vsi Stanovice na červené turistické značce vedoucí z Kuksu do Žirče podél železniční trati.

Jde o patnáct zastavení vytvořených významnými českými sochaři z hořického pískovce (www.revitalizacekuks.cz).

3.2.3 Kocbeře

Obec (439 m) nacházející se na Kocleřovském hřbetu, 4 km severovýchodně od centra Dvora Králové nad Labem. Leží na hlavním silničním tahu z Jaroměře do Krkonoš. Obcí protéká Kocbeřský potok, jeden z menších přítoků Labe.

Informace	https://www.kocbere.cz/
-----------	---

Ves je poprvé zmiňována r. 1360. V minulosti byla součástí Šporkova panství. Z té doby se zachovala řada hraničních kamenů, které dosud v řadě míst tvoří souvislou hranici (Podél staré hranice do sousední vesnice, 2020).

V obci stojí kostel sv. Václava s kamennou křtitelnicí z roku 1745 (Nováková&Novák, 2005).

3.2.4 Vítězná

Obec nacházející se severovýchodně (asi 8 km od Dvora Králové nad Labem) vznikla v roce 1961 sloučením pěti původně samostatných obcí (Huntířov, Komárov, Záboří, Kocleřov, Hájemství). Nachází se v nadmořské výšce 450 – 500 m na ploše 25,5 km², z čehož asi polovinu rozlohy tvoří lesy. Okolní krajina je zde malebná a hojně využívána k rekreaci. Své si zde najdou jak milovníci sběru hub, tak i borůvek.

Informace	https://www.vitezna.cz/
-----------	---

Obcí protéká Kocleřovský potok, který pramení v bažinatých lukách v Kocleřově.

V dolní části Huntířova se spojuje se Zábořským potokem a dále teče jako potok Hartský.

První zmínka o obci pochází ze 14. století, kdy se zmiňuje tvrz v Koclěrově. Jedná se o počátek slovanského osídlování kolem Hartského potoka. Nejvyšší počet obyvatel byl v letech 1880 – 1900. Žilo zde 4 500 lidí. Až do roku 1945 šlo o obyvatelstvo z 99% německé národnosti (www.vitezna.cz). Po odsunu původních obyvatel, nastal příliv českých osídlovatelů.

V obci Koclěrov se od roku 1849 nachází významné poutní místo, kdysi nazývané „zum Brunnel“, česky „U Studánky“ s dřevěnou kapličkou a studnou se zázračnou vodou.

V letech 1889-91 tu byl vystavěn architektem Hellmanem z Jaroměře malebný novorománský kostelíček Nanebevzetí Panny Marie. Jeho patronem byl Rudolf Bosch, spolumajitel lesního velkostatku (Vlastivědné čtení o našem městě, 2003). Okolo areálu vede okruh křížové cesty se 14 zastaveními.

Kdysi sem mířila procesí ze širokého okolí. Místo je spojeno se zázrakem. Traduje se, že roku 1849 se slepé Anně Tynisové zdál sen o prameni, kterým si má omýt oči. Nechala se na místo odvést a zde našla tryskající pramen, ve kterém si omyla oči a prozřela. Zpráva se rychle šířila po okolí. Lidí ke Studánce Panny Marie přicházelo víc a víc a jejich víra v Matku boží rostla. Tak byla na místě pramene vystavěna studna, posléze kaple Olivetské hory a křížová cesta.

Věřící se tu scházeli na zpívaných mších. V kronice se píše o 4000 návštěvníků, kteří museli postávat venku okolo kostela, protože dovnitř se již nevešli.

8. července 1945 tu byla na dlouhou dobu poslední pouť. Místní lidé, kteří museli ze svých domovů odejít, se sem přišli naposledy rozloučit. Od té doby místo jen pustlo a chátralo. Hned po roce 1989 se kněz ze Dvora Králové spojil s původními obyvateli a požádal je o pomoc s rekonstrukcí tohoto poutního místa. Prosba byla vyslyšena, na účet se vybraly desetitisíce německých marek. A tak od roku 1996 mohla být tradice mariánských poutí znovu obnovena (Vokolek, 2013).

Nyní se zde každoročně první neděli v červenci koná mariánská pouť, na které se setkávají poutníci z Německa a Česka. Voda ze studánky je stále oblíbenou. Jezdí si pro ni lidé ze širokého okolí. V roce 2017 bylo místo obohaceno o odpočinkové posezení sestavené z pěti dřevěných žeber mířících k obloze. Pět žeber symbolizuje pět prstů, které mají tu moc tvořit nebo i bořit. A je na každém, pro jako cestu se rozhodne.

3.3 Přírodní zajímavosti

3.3.1 Zvičina

*“Kout ne jeden jsem viděl české země
a vždy se mocně hnulo srdce ve mně,
však sotva kdesi v takém vzdechlo stíně,
jak před kostelem malým na Zvičíně.”*

(Jaroslav Vrchlický, sbírka “Bodláčí z Parnassu”)

Informace	https://www.podzvicinsko.cz/
-----------	---

Zvičina je oblíbeným výletním místem všech Královédvoráků. Vždy byla symbolem „češství“ v silně poněmčeném okolí. Jedná se o nejvyšší bod Podkrkonoší (671 m), z velké části zalesněný. Zvonovitý tvar Zvičiny dominuje krajině mezi Cidlinou a horním Labem. Vrchol o 300 m převyšuje město Dvůr Králové nad Labem a o 330 metrů Miletínskou kotlinu.

Podle staré pověsti pochází pojmenování Zvičiny od staroslovanského boha světla a dobra Zviče, který si právě tento vrch vybral za své sídlo.

V celé oblasti Zvičiny pramení několik potůčků. Na severním svahu Zvičiny se nalézají Lázně pod Zvičinou, nad nimi směrem k vrcholu Masarykova studánka s kamenným drakem

R. A. Dvorský se v jedné ze svých písniček vyznává k lásce ke Zvičíně. *„Když osud z rodné krajiny mě odvál v dálku cizí, já vzpomínal jsem Zvičiny, jež z myslí nevymizí. Ten modrý kopec s kapličkou, jak do kraje se dívá, než noc zablýskne hvězdičkou, když v údolí se stmívá.”*

Zvičinu si také zamiloval Karel Jaromír Erben, Karel Václav Rais, jenž napsal Verše i povídky Pod Zvičinou, dále Jaroslav Vrchlický, který své dojmy zachytil ve sbírce Bodláčí z Parnasu, a zastavil se tu také při svém putování i Karel Hynek Mácha.

Na vrcholu Zvičiny se nachází Raisova chata, ze které je díky vestavěné rozhledně s otáčivou kopulí krásný výhled do kraje i na Krkonoše. Říká se, že za pěkného počasí lze zhlédnout jednu třetinu Čech. Kolem vrcholu je od zimy 2010 zprovozněna naučná stezka Zvičinské vyhlídky. Na pěti zastaveních s velkoformátovými fotografiemi nalezneme informace k jednotlivým pohledům do okolí (Zvičinské vyhlídky aneb rozhledna ze země, 2010).

Nedaleko chaty přes silničku stojí novogotický kostelíček z roku 1584 zasvěcený sv. Janu Nepomuckému.

Vrchol je za vhodných klimatických podmínek využíván paraglidisty. V zimě nabízí na severním svahu při dostatku sněhu sjezdovky a upravené běžkařské tratě hojně využívané místními obyvateli.

Masarykova studánka

Informace	https://www.dvurkralove.cz/cs/o-meste/regionalni-turisticka-hra/bezobsluzna-mista/masarykova-studanka.html
-----------	---

Studánka se nachází asi pět set metrů pod vrcholem Zvičiny na červené turistické značce vedoucí z Bílé Třemešné na Zvičinu. Studánku se rozhodl postavit Klub československých turistů v Hořicích. Pramen živé vody hlídá kamenný drak, kterého vytvořili žáci sochařské a kamenické školy v Hořicích pod vedením Václava Suchomela v roce 1923 (Engelen & Martinek, 2015).

3.3.2 Další zajímavá místa

Čertovy hrady

Informace	https://www.kralovedvorsko.cz/turistika/certovy-hrady-idealni-misto-na-letni-vylet-s-fotakem-detmi-i-kosikem-na.html
-----------	---

Čertovy hrady se nacházejí asi 4 km západně od Dvora Králové nad Labem na zelené turistické značce ze Dvora Králové na Zvičinu.

Již od roku 1949 jsou přírodní památkou.

Jedná se o geologickou přírodní památku v podobě přes jeden hektar rozprostírajícího se balvaniště z načervenalých permských a bílých korycanských pískovců Libotovského vrchu (Koláček, 2014). Balvaniště se rozprostírá ve smíšeném lese s unikátně zachovalými prastarými buky.

Z Čertových hradů pochází jeden ze základních kamenů Národního divadla.

Místo je opředené řadou pověstí. Jedna vypráví o čertovi, který si tu chtěl postavit z navozeného kamení hrad, jiná zase, že zde žil poustevník, kterého neustále z modliteb rušili čerti. Také se povídá, že na vrcholku nejvyšší skály je mísa, ve které si čerti vařili knedlíky (Antošová a kol., 2016).

Jeskyně Skryše

Pseudokrasové jeskyně Skryše se nacházejí na žluté turistické značce asi 1,5 km od Bílé Třemešné v nadmořské výšce cca 500 m. Dvě jeskyně vznikly ve Zvičinském hřbetu, který je tvořen svrchnokřídovými pískovci. Větší jeskyně je podle měření v letech 1997-2006 dlouhá 26 m a v nejvyšším místě vysoká 6 m. Po své celé délce je ale velmi úzká s velmi malým vchodem. Pro svůj velmi obtížný vstup, se nedoporučuje její návštěva. Druhá jeskyně se nachází cca 30 m od první a v současné době je neprůchodná.

Jeskyně svůj název nesou z dob náboženských psanců z řad Komenského protestantstva, kteří zde v 17. století hledali úkryt před pobělohorskou katolickou spravedlností (Koláček, 2014). Údajně se zde měl ukrývat i sám Jan Amos Komenský při svém pobytu v Bílé Třemešné.

„Vyhlídka“ Karolína

Informace	https://www.turistika.cz/mista/karolinina-vyhlidka-v-lese-kralovstvi/detail
-----------	---

Skalní vyhlídka Carolinenhohe (1889), **Karolínu** najdeme na Kocléřovském hřbetu v Lese Království nedaleko Vítězné Hájemství. Dostaneme se k ní po žluté turistické značce.

Vyhlídka byla pojmenována podle majitelky lesního panství Karoliny Boschové (Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí, 2003).

Tato vyhlídka ve výšce 510 m. n. m. byla veřejnosti zpřístupněna koncem 19. stol., kdy ještě plnila svůj účel. Bylo vidět na Krkonoše, především na Světlou a Černou horu. Dnes však své opodstatnění kvůli vzrostlým stromům zcela ztratila. Přesto je to pěkný 8-10 m vysoký pískovcový skalní útvar využívaný jako cvičná horolezecká stěna uprostřed přírody.

Slučí a Buddhovy kameny

Informace	https://www.dvurkralove.cz/cs/o-meste/turisticka-hra-2018/bezobsuznamista/buddhovy-kameny.html
-----------	---

Nedaleko Karolíniny vyhlídky nalezneme na žluté turistické značce další zajímavé geologické útvary, a to **Slučí kameny** a **Buddhovy kameny**. Lidé je často považují za totožné útvary. Jsou však od sebe vzdálené necelý km.

Slučí kameny je označení skalního útvaru v délce 25 m, šířce 10 m a výšce cca 7 m.

Buddhovy kameny skýtají zajímavější scenérii osamělých pískovcových balvanů v podobě psí hlavy, boxerské rukavice, šnečí ulity, rozsáhlejšího skalního útvaru s vytesanými zajíci. Kolem Buddhových kamenů se schází lesní pěšinou do nedalekého kempu sv. Kateřiny ležícího u již zaniklé vsi sv. Kateřiny. Původní obyvatelé převážně německé národnosti toto místo označovali jako Gründl. Pravděpodobně podle zeleného údolí s malebným dnes již lesním rybníkem.

Areál environmentální výchovy Hájemství

Informace	https://lesycr.cz/tip-na-vylet/hajemstvi/
-----------	---

Environmentální areál vytvořený v okrajové části Vítězné Hájemství nabízí dětské hřiště s nabídkou prolézaček přes bezpečně naskládané kmeny stromů, dále arboretum 22 stromů Keltského stromového kalendáře, dřevěné sochy a model Krkonoš s chodníčky symbolizujícími významné krkonošské toky a kamenem vyskládané jednotlivé vrcholy Krkonoš. Na vše dohlíží velký dřevěný Krakonoš. Také zde najdeme velký dřevěný altán, ve kterém lze rozdělat oheň a opéct si vuřty či uvařit čaj.

Hlavním důvodem vybudování tohoto lesního areálu Lesy ČR a Lesní správou Dvůr Králové n. L. bylo probouzení a rozvíjení vztahu malých a mladých k přírodě. Areál tak slouží jako centrum lesní pedagogiky a je hojně využívaný školami, kdy žáky po areálu provádějí kvalifikovaní lesníci.

Místo se nachází v sousedství Boschovy vily vystavěné pro majitele lesního panství.

Začíná zde také naučná stezka Lesem Království, která končí u přehrady Les Království. Tříkilometrová trasa pro pěší i pro cyklisty nabízí sedm zastavení vybavených informačními tabulemi. Stezkou návštěvníky doprovází skřítek Fagusáček (název je odvozen z latinského *Fagus silvatica* – buk lesní). Trasa je vhodná i pro menší děti (Lesní areál Hájemství u Dvora Králové nad Labem, 2019).

3.4 Technické zajímavosti

3.4.1 Přehrada Les Království (Tešnov)

Informace	https://prehrada-les-kralovstvi.cz/
-----------	---

Proti proudu řeky Labe, asi 4 km od Dvora Králové nad Labem, se nachází jedna z nejkrásnějších přehrad České republiky, přehrada Les Království. Královédvoráci však dávají přednost pojmenování Tešnovská přehrada, jehož kořeny sahají daleko do historie.

Na návštěvníky působí přehrada romanticky především díky pseudogotickým věžičkám na mostní konstrukci.

Stavba přehrady začala v roce 1910. Důvodem byly pravidelné povodně sužující zdejší kraj. Přehrada, jejímž úkolem je chránit region před velkou vodou a zlepšovat průtok při nízkých stavech vody, byla dokončena roku 1919. V loňském roce uplynulo 100 let od její kolaudace. V roce 1921 tu byla vybudována i elektrárna. Od roku 1964 je technickou památkou a v roce 2010 byla prohlášena za národní kulturní památku (1919-2019. Sto let od kolaudace stavby, 2017).

3.5 Významné osobnosti města a jeho blízkého okolí

*„Jsem na to hrdý, že jsem se narodil ve
Dvorečku“.*

R. A. Dvorský

3.5.1 Rudolf Antonín Dvorský (1899 - 1966)

V letošním roce uplynulo 120 let od narození skladatele, kapelníka, klavíristy, zpěváka, herce a nakladatele, významné osobnosti v dějinách české taneční hudby, který si své jméno zvolil podle rodného města, Rudolfa Antonína Dvorského (Schwarz, 2019).

R. A. Dvorský se narodil 24. března 1899 manželům Václavu Antonínovi a Anně rozené Schreierové ve Dvoře Králové nad Labem v městské části zvané Na nebíčku, nyníjší Kotkově ulici čp. 941 (Bittner, 1998).

Obecnou, měšťanskou a dvouletou obchodní školu absolvoval ve Dvoře Králové nad Labem.

V roce 1914 nastoupil do svého prvního zaměstnání v textilním závodě firmy Josef Fischer ve Dvoře Králové.

V Praze začal pracovat od roku 1919, nejprve jako redaktor v hudebním nakladatelství Josef Springer, a také začal vystupovat jako zpěvák a kapelník v kabaretu Červená sedma. Vedle pravidelných rozhlasových pořadů začal také nahrávat gramofonové desky.

R. A. Dvorský se nejprve uplatnil jako zručný pianista a posléze se jako zpěvák stal průkopníkem mikrofonního zpěvu. Posluchači ho milovali především pro jeho křehký, tlumený hlas.

V letech 1929 – 1942 účinkoval v sedmdesáti filmech nejen jako kapelník se svým orchestrem, ale i jako zpěvák.

Dvorský působil v několika orchestrech, v roce 1925 založil kvarteto Melody Makers. Po rozchodu kvarteta v létě roku 1929 s velkým úsilím založil nový pětičlenný soubor Melody Boys. Dvorský svůj orchestr rozšířil až na 12 členů.

Po válce ho však postihla řada neštěstí. Dlouhodobá nemoc, úmrtí jediného a hudebně talentovaného syna, odsouzení na 5 let za úmysl opustit republiku a následné věznění ve věznici na Borech.

Po propuštění a delší odmlce začíná znovu vystupovat, znovu se ožení, vystupuje v rozhlase i televizi.

R. A. Dvorský umírá v Praze po delší těžké nemoci 2. srpna 1966 ve věku 67 let. Odpočívá spolu se svou ženou v rodinném hrobě na královédvorském hřbitově. Busta

R. A. Dvorského hledí ke Zvičině, kterou tak miloval a k níž se při svých návštěvách Dvora Králové vždy rád vracel (Schwarz, 2019).

Královédvoráci na R. A. Dvorského nezapomněli. Od roku 1994 se každoročně v druhé polovině března v Hankově domě pořádá swingový a jazzový festival nazvaný Dny R. A. Dvorského.

3.5.2 Otto Gutfreund (1889 - 1927)

Před 130 lety, 3. srpna 1899, se ve Dvoře Králové nad Labem narodil Otto Gutfreund, jeden z nejvýznamnějších evropských sochařů 20. století, zakladatel sochařského kubismu. Trvale to dokládá pamětní deska s jeho podobiznou na rodném domě číslo 509 v Tylově ulici.

Svá studia zahájil na keramické škole v Bechyni. Důvod byl ryze praktický, otcovi patřila cihelna a chtěl, aby se syn časem ujal vedení podniku. Otto měl však vyšší cíle a po otcově smrti cihelnu nepřevzal, ale láska k hlíně a „hrnčířský“ cit mu zůstaly.

Posléze pokračoval ve studiu v Praze na Umělecko-průmyslové škole a dále ve Francii na soukromé škole v Paříži. Zde byl natrvalo ovlivněn Picassovým kubismem.

Mezi jeho nejznámější díla patří pomník Babičky Boženy Němcové v Ratibořicích, výzdoba průčelí Legiobanky v Praze, velká socha T. G. Masaryka v Hradci Králové, a plastika Hlavy Dona Quijota. Nejčastějším námětem plastik posledních roků života Otto Gutfreunda se stala nahá žena v různých polohách.

Od roku 1926 působil jako profesor na Umělecko-průmyslové škole v Praze. Bohužel však již v roce 1927 umírá. Ve Vltavě, kde se tak rád koupal, 2. června 1927 utonul. Bylo mu třicet osm let. Pohřben byl na Vinohradském hřbitově v Praze (Zemina, Netolická, 2009).

3.5.3 Antonín Pavel Wagner (1834 - 1895)

Narodil se 3. července 1834 v malém domku v České Podharti. Pocházel z šesti dětí chudých rodičů. Spolu s bratrem Františkem navštěvovali sochařskou dílnu Josefa Maxe v Praze. V roce 1857 byla slavnostně odhalena jejich společná socha Záboje na náměstí T. G. Masaryka. Sám Václav Hanka četl v tento den několik básní z Rukopisu. V roce 1857 A. Wagner odchází na akademii do Vídně, kde již jako student dosáhl za své návrhy ocenění. Často cestoval do Německa a Itálie, kde ho ovlivnila tvorba M. Buonarrotiho. Po studiích žil až do své smrti ve Vídni, kde vytvořil značné množství soch. Ve Vídni také vymodeloval plastiku V. Hanky, nyní umístěnou v parku Schulzovy sady.

V roce 1880 byl přizván ke stavbě Národního divadla v Praze, kde zhotovil dvě veliké sochy Záboje a Lumíra a dvě sousoší Činohru a Zpěvohru. Podílel se i na stavbě Národního muzea svým mohutným sousoším Čechie, Moravy a Slezska (Městský osvětový sbor ve Dvoře Králové n. L., 1934).

3.5.4 Václav Hanka (1791 - 1861)

Narodil se 10. června 1791 v Hoříněvsi č. p. 10, nedaleko Dvora Králové nad Labem v domě sloužícím jako zájezdní hostinec. Od slovanských obchodníků a z jejich modlitebních knížek se Václav učil slovanským jazykům.

Do svých šestnácti let navštěvoval školu pouze v zimních měsících. Matka mu při dlouhých večer zpívala české písně, což mělo vliv na jeho básnické vlohy. Vedle písní miloval také knihy.

Absolvoval gymnázium v Hradci Králové, po ukončení začal studovat filozofii v Praze. Tam se setkal s Dobrovským, od kterého získal znalosti o Slovanech i slovanštině. Ve Vídni dokončil studia na právnické fakultě.

Na sv. Ludmilu 16. září 1817 navštívil Hanka své známé ve Dvoře Králové. Mluvili spolu o válečných pohromách, až se dostali k husitským válkám. Pankrác Ignác Borč, královédvorský kaplan a horlivý vlastenec, zmínil, že v kobce kostela mezi starými papíry našel také Žižkovy šípy. Spolu se pak do kostela vypravili a při prohlížení šípů našli staré kancionály. Druhý den byl na královédvorské radnici sepsán protokol o nalezení rukopisu a darovací smlouva pro Václava Hanka (Staníková, Machek, 2017).

Od roku 1823 působí až do své smrti jako bibliotékař Muzea Království českého, kde se zasloužil o rozšíření bohemikálních fondů knihovny a vybudoval slovanské oddělení. Od roku 1848 přednášek jako soukromý docent na pražské, nejprve staroslověnštinu, později též ruskou, polskou a českou literaturu a jazyk. Ve své době byl považován za hlavu české slavistiky. Byly mu uděleny četné ruské i jiné řády a vyznamenání.

Poslední dva roky ho trápily spory o pravost rukopisů, což mělo vliv na jeho zdraví. Avšak i na smrtelné posteli přísahal na pravost rukopisů. Umírá 12. ledna 1861 v Praze. Majestátního pohřbu se zúčastnilo více než 50 000 účastníků. Pochován je na Vyšehradě.

3.5.5 Antonín Schulz (1852 - 1922)

Soudní rada Antonín Schulz sice nepocházel ze Dvora Králové nad Labem, narodil se v Pelhřimově (20. února 1952), nicméně významně zasáhl do dění města.

Jeho jméno je neodmyslitelně spojeno s dvorským archivem, který společně s historikem dr. Zikmundem Winterem roztřídil a uspořádal. Dnes je tento archiv uložen ve Státním okresním archivu v Trutnově.

Význam A. Schulze též spočívá v péči o staré portály, sloupy, domovní znamení a kamenné náhrobní památky. Jak Pýcha (2016) uvádí, byl to A. Schulz, který objevil při kostelu sv. Jana Křtitele zbytky románské apsidy z konce 12. století. Jedná se tak o objev nejstarší hmotné památky ve městě. Mezi jeho další významné počiny patří impulz k zrekonstruování staré renesanční radnice, dále nechal opravit Šindelářskou věž, Kohoutův dvůr a další. Také založil městské muzeum a sady, které spolu s přilehlou základní školou nosí jeho jméno.

Bydlel v Palackého ulici č. p. 109, kde je nyní umístěna pamětní deska. Vzpomínka na tohoto významného občana je také v parku Schulzovy sady, kde na velkém kameni, přivezeném z přírodní rezervace Čertovy hrady, je deska s iniciály Antonína Schulze.

Ve Dvoře Králové zemřel 16. února 1922. Pochován je na místním hřbitově.

3.5.6 Ing. Josef Vágner, Csc. (1928 - 2000)

"Nikdy nesplatíme zvířatům to, co jim jsme dlužni."

Josef Vágner

Narodil se 26. května 1928 ve Ždírnici v okrese Trutnov. Po vystudování chemicko-textilní školy ve Dvoře Králové absolvoval lesnickou školu v Trutnově a následně lesnickou fakultu a postgraduální studium tropického zemědělství na ČZU v Praze.

V letech 1958 – 1964 byl ředitelem Východočeské zoologické zahrady ve Dvoře Králové nad Labem. Významně se zasadil o rozšíření zahrady a zejména vytvoření Safari parku, kde se můžou volně prohánět a rozmnožovat divoká zvířata.

Ze svých výprav do Afriky přivezl přes tři tisíce kusů zvířat, které daly základ velmi vzácným chovům. Jeho snem bylo vybudovat pro dovezená zvířata safari podobná těm, co viděl v Africe.

V letech 1967 až 1976 uskutečnil devět výprav do Afriky a také do Asie, odkud přivezl přes tři tisíce kusů zvířat, z nichž necelé dva tisíce putovalo do dvorské zoo.

Vágnerův sen se stal skutečností v roce 1989, kdy se dvorské safari poprvé otevřelo návštěvníkům.

Jeho přičiněním se dnes můžou ohrožená a téměř vyhynulá zvířata vracet zpět do své domoviny.

V roce 1999 získal čestné občanství Dvora Králové za přínos v rozvoji zoo-safari a za vědeckou, publikační činnost, kterou přispíval k propagaci města a České republiky v zahraničí.

V rámci oslavy 25. výročí otevření safari pro veřejnost bylo v roce 2014 safari přejmenováno na Africké safari Josefa Vágnera a v říjnu 2016 bylo prohlášeno za národní kulturní památku (Schwarz, 1999).

Zmínit všechny významné rodáky v mé práci bohužel není možné. Vybrala jsem ty, kteří jsou z mého pohledu nejvýraznějšími postavami historie města.

Doporučuji proto navštívit informační stránky Města Dvůr Králové, kde naleznete informace o dalších významných osobnostech města a jeho okolí.

Zde je namístě uvést další královédvorské rodáky, kteří svým dílem přispěli ke kultuře českého národa v těchto oblastech:

V **hudbě** uspěli mimo R. A. Dvorského, také Jan Zdeněk Bartoš (1908-1966), Jaroslav Jakoubek (1927-1993). **Výtvarné umění** dále reprezentují: Joza Mikš (1901-1966), Jiří Pacák (1670-1742), František Soukup (1879-1957), Antonín Pavel Wagner (1834-1895). Vědu obohatili Miroslav Brdička (1913-2007) a Zbyněk Žába (1917-1971). Ve **sportu** excelovali Karel Jarolímek (1888-1970) a Karel Paulus (1933-2003). V **literatuře a žurnalistice** novinář a překladatel Jan J. Langer (1861-1919).

Ze současných známých osobností narozených ve Dvoře Králové nad Labem bych zmínila rychlobruslařku Nikolu Zdráhalovou (nar. 1. 4. 1996) a muzikanta, spisovatele, ilustrátora, herce a učitele Filipa Pýchu.

4 Metodika práce

Na základě porovnávání různých zdrojů z odborné literatury, s přihlédnutím k základním geografickým faktům, jsem si vymezila region Královédvorskou.

Dále jsem ve vymezeném regionu vytypovala významné přírodní, historické a kulturní objekty.

Za pomoci odborné literatury, osobních zkušeností a doporučení mých kolegů jsem se podrobně seznámila s popisem vybraných objektů.

V praktické části diplomové práce jsem sestavila deset výletů pro celý školní rok tak, aby každý měsíc bylo možné jeden zrealizovat. Každý výlet je podrobně popsán a zpracován pro využití ve školní praxi (témata a cíle, přípravné aktivity ve škole, učební činnosti, činnost učitele, aktivity v průběhu a po realizaci).

Vybírala jsem místa, která jsou dosažitelná pěšky, popř. lze cestu zpět zkrátit veřejnou hromadnou dopravou.

Zvolené trasy jsem si dopředu sama prošla, zaznamenala jsem důležité údaje (čas, vzdálenost, přírodní zajímavosti okolí, aktuální stav krajiny) a pořizovala fotodokumentaci.

Ze získaných faktů jsem dále vycházela při užší specifikaci výletů pro děti 1. stupně základní školy.

Realizací venkovních aktivit (výletů) žáci rozvíjejí svou fyzickou zdatnost, orientaci v terénu, skupinovou spolupráci, znalost přírody a kladný vztah k rodné vlasti. Výuka formou výletů u žáků zvyšuje zájem o učení, seberealizaci, tvořivé myšlení a jednání. Neopomenutelným přínosem je také osobní prožitek.

V následující kapitole uvádím základní informace potřebné k efektivní realizaci školních výletů.

4.1 Výlety a vycházky ve školní praxi

„Co čteme o přírodě v knihách, vyvolá mnohdy náš velký zájem, a přece to zůstává pro nás „zprostředkované“ poznání, kdežto každá naše vlastní zkušenost, naše vlastní pozorování a prožitek v přírodě je „osobní“, je hlubší a trvalejší“ (Řehák, 1968, s. 5).

Vycházky a výlety do přírody by měly být důležitou složkou programu rodiny i každé instituce, která se zabývá všestrannou výchovou mládeže (Zapletal, 2003).

4.1.1 Vycházka vs. výlet

Za **vycházku** považujeme krátkodobý pobyt pod volnou oblohou trvající zpravidla dvě až pět hodin. Jedná se o formu zeměpisného vyučování mimo školu či školní pozemek. Úkolem vycházek jsou zeměpisná cvičení a pozorování, která souvisí s učivem a pomocí nichž žáci podrobně poznávají místní kraj. Zeměpisná cvičení a pozorování v přírodě mají přispět především k tomu, aby si žáci neosvojovali vědomosti jen formálně, ale aby chápali vzájemné souvislosti a dokázali se v nich orientovat (Doubrava, 1956).

Protože, co jsme sami pozorovali a vyzkoumali, také si pak lépe pamatujeme, než co jsme jen slyšeli nebo četli (Řehák, 1968).

Výletem míníme akce celodenní, popř. trvající nejméně šest hodin. Termínem se chápe cesta na vzdálenější stanoviště, na akce časově náročné, např. polodenní nebo celodenní, a na akce, při nichž používáme i dopravních prostředků (Doubrava, 1956).

Výjezdové aktivity organizované školou doplňují klasickou výuku ve školních lavicích.

Výlety jsou školní aktivita, která se provozovala již na školách za první republiky. Dozajista měly jinou podobu, ať již zmíním výlety na poutní místa či přeprava vozy zapřaženými za koňmi namísto dnešních autobusů. Přesto však smysl a cíl školních výletů zůstal stejný, a to poznávání vlasti a socializační přednost těchto aktivit.

Pokud se výuka přenese ze školních lavic do terénu, stává se přirozenější, s větším důrazem na žáka.

Jestliže žáci mohou aktivně prožívat, realizovat to, o čem zatím jen teoretizovali ve školních lavicích, pak jim to přináší nesrovnatelně vyšší vzdělávací hodnotu. Učební zkušenosti mimo třídu jsou ze své podstaty mezipředmětové. Výuka v terénu poskytuje učitelům příležitost seznámit se se svými žáky hlouběji a vidět svět jejich očima. Tento „dětský“ pohled na svět může učitelovi pomoci lépe plánovat další výuku (Claiborne, Bandy, Bruff, Morrell, 2020).

V odst. 1) § 2 vyhlášky č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky se uvádí:

„Škola může v souladu se školním vzdělávacím programem organizovat zotavovací pobyty žáků ve zdravotně příznivém prostředí bez přerušování vzdělávání, výjezdy do

zahraničí a další akce související s výchovně vzdělávací činností školy“ (Nádvorník, 2012, s. 3).

Mezi **hlavní důvody konání školních výletů** lze uvést:

- rozvoj sociálních kompetencí, všestranný rozvoj žáků (pomoc, spolupráce);
- získání nových životních zkušeností;
- posílení komunikačních kompetencí;
- upevnění pracovních kompetencí;
- rozvoj sebepoznání;
- získání nenahraditelných osobních prožitků;
- posilování fyzické a psychické odolnosti;
- cílené směřování k poznávání vlasti a k výchově k vlastenectví;
- ověřování zeměpisných poznatků;
- posílení a uvědomění si historických souvislostí (Nádvorník, 2012).

Mimoškolní akce mohou být zaměřené na práci se třídou (kohezní, startovací a adaptační pobyty), nebo být jiného účelu (školní výlet, lyžařský výjezd, škola v přírodě, turistický nebo vodácký kurz) (Braun, Marková, Nováčková, 2014).

4.1.2 Příprava a realizace školních výletů

Organizace školních výletů bývá většinou náročná nejen na přípravu, ale i na vlastní realizaci. Je důležité plánovat školní výlet s rozmyslem, tak, aby odpovídal věkové kategorii žáků, jejich zájmům, fyzické a psychické zdatnosti a také jejich „živelnosti.“

Od začátku plánování výletu musí být žákům jasná pravidla chování, tj. podmínky, za které se mohou výletu zúčastnit.

Doporučuje se výlet plánovat společně se žáky, protože každý má větší motivaci k práci, pokud je o její smysluplnosti přesvědčen a pokud má možnost ovlivňovat její přípravu. Poté však nastupuje nutnost kompromisu mezi našimi představami a chutí a představami a možnostmi žáků.

Může se stát, že pro některé žáky bude výlet finančně nedostupný. V tom případě stačí kontaktovat odbor státní sociální podpory, kde by měli poskytnout informace, jakým způsobem lze náklady na výlet ze sociálních dávek uhradit. Jedná o tom zákon č. 111/2005 Sb. o pomoci v hmotné nouzi, případ tzv. mimořádné okamžité pomoci.

Po stanovení místa a termínu rodičům představíme společný plán, sdělíme jim nejdůležitější informace jako předpokládaný termín, místo a výši nákladů, a to většinou na třídních schůzkách. Avšak i poté musí být rodiče jasně a průkazně o výletě informováni, tudíž nejlépe písemně.

Je dobré si připravit formulář s návratkou (ta musí být rodičem podepsána) a formulář o zdravotním stavu dítěte s aktuálností max. 3 dny před odjezdem na výlet.

Rodiče musí být také seznámeni s tím, že pokud se jejich dítě přihlásí a posléze z rozličných důvodů na výlet nepojede, náklady za již objednanou dopravu nebudou vráceny. Je to z toho důvodu, že není možné zvyšovat finanční zatížení ostatních rodičů (Nádvorník, 2012).

Doprovod

Dozor na školních výletech může zajišťovat pouze zletilá osoba plně způsobilá k právním úkonům a v pracovněprávním vztahu ke škole. Nemusí to být však pouze pedagog. Poměrně běžnou praxí bývá i doprovod rodičů. Avšak jejich zapojení je podmíněno sepsáním pracovní smlouvy (Nádvorník, 2012). K realizaci školních výletů může být přizván i školní psycholog, popř. je i sám organizovat (Braun, Marková, Nováčková, 2014).

4.1.3 Bezpečnost

Školní výlety jsou bezesporu rizikovější než běžná výuka ve školních lavicích.

V odst. 2) § 29 zákona č. 561/2004 Sb. školského zákona se uvádí že: „Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech, a při poskytování školských služeb podávají žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.

Podle § 30 téhož zákona se hovoří o tom, že ředitel školy vydává školní řád, který mimo jiné obsahuje podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, atd.

Většina těchto podmínek vychází z Metodického pokynu k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT (č. j. 37014/2005-25) ze dne 22. 12. 2005. Závazný je pro školy zřizované ministerstvem. Ostatní školy si vytváří vlastní bezpečnostní pokyny jsoucí součástí školního řádu.

V předpisu musí být:

1. Způsob poučení žáků, jehož dokladem je zápis v třídní knize.
2. Stanovení počtu žáků na jeden dozor podle vyhlášky č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění školní docházky. Zde se uvádí: „*Při akcích konaných mimo místo, kde škola uskutečňuje vzdělávání, nesmí na jednu osobu zajišťující bezpečnost a ochranu zdraví žáků připadnout více než 25 žáků. Výjimku z tohoto počtu může stanovit s ohledem na náročnost zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ředitel školy.*“

I se třídou, která má nižší počet než 25 žáků, by neměl učitel jet sám. Přihodit se může cokoliv, proto jsou alespoň dva dospělí nezbytností.

Při specifických činnostech, jako je koupání, cyklistika, vodní a horská turistika jsou počty max. množství žáků na jednoho pedagogického pracovníka značně sníženy.

Např. při koupání může pedagogický pracovník hlídat max. 10 žáků. Koupat se v přírodě můžeme pouze na vyhrazených místech, kde to není zakázáno, § 6 zákona č. 258/2000 Sb., vyhláška č. 135/2004 Sb., kterou se kromě jiného stanovují hygienické požadavky na veřejná koupaliště (Nádvorník, 2012).

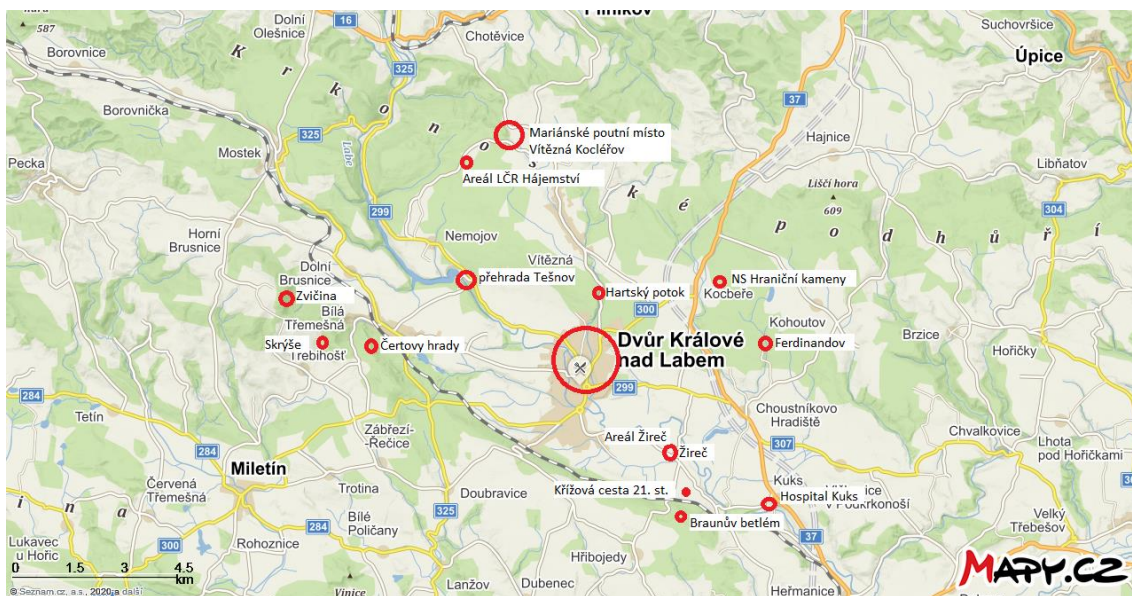
5 Vycházky a výlety Královédvorskem po celý školní rok

V praktické části mé diplomové práce jsem vypracovala 10 výletů, které lze uskutečnit v průběhu celého školního roku. Realizace výletů je navržena tak, aby byla témata výletů propojena s tematickými bloky školního vyučování, historickým kontextem a ročními obdobími. U každé trasy je uvedena náročnost, délka, cílová skupina, časová náročnost.

Náročnost je dána pomocí bodového hodnocení v rozmezí 1 – 5:

1. nenáročné, do 5 km, bez převýšení, nenáročný terén,
2. mírně náročné, do 5 km, s nevýrazným převýšením,
3. středně náročné, 5 – 10 km, výraznější převýšení,
4. náročné, 10 – 13 km, převýšení (výrazné stoupání, klesání),
5. velmi náročné, 15 km a více, výrazné převýšení (dlouhé stoupání, klesání), náročný terén.

Jednotlivé výlety jsou doplněné mapkou s vyznačenými zajímavostmi.

Mapa 3 – Orientační mapa s vyznačenými výlety (www.mapy.cz)

5.1 V lednu za uctěním památky obětí holokaustu

Obr. 3 – Pomník Davidova hvězda (www.dvurkralove.cz)

Pošta, Legionářská ulice – Davidova hvězda, ulice 17. listopadu – ZŠ 5. května – nábřeží Jiřího Wolкера – Slovany – hřbitov DKNL – pošta, Legionářská ulice

Mapa 3 – Orientační plánek vycházky (www.mapy.cz)

Náročnost: 3

Celková délka trasy: 10 km

Cílová skupina: žáci 4. – 5. ročníku

Časová náročnost: 4 hodin

Témata a cíle vycházky: Cílem vycházky je seznámení žáků s událostmi, které se ve městě staly během 2. světové války. Úkolem žáků bude najít pomníčky padlých hrdinů a zapálením svíčky na každém z nich uctít jejich památku. Žáci se zde seznámí s životními osudy obětí 2. světové války.

Tuto vycházku je možné absolvovat i v květnu v rámci výročí květnového povstání a konce 2. světové války, popř. 8. října v rámci Večeru sokolských světel.

Přípravné aktivity ve škole

Seznámení žáků s historickými událostmi 2. světové války, představení a lokalizace pietních míst ve Dvoře Králové nad Labem

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Specifické cíle hodiny: žáci se seznámí s tragickými událostmi 2. světové války (válka protektorát, osvobození), žáci dokáží sestavit rozstříhané fotografie s obrázky pietních míst a vyvodit spojitost s tématem vycházky (viz Příloha A), seznámí se s plánem trasy vycházky

Pomůcky a zdroje informací: pořad ČT Dějiny udatného českého národa, díly (Druhá světová válka, Protektorát, Osvobození), fotokopie mapy Dvora Králové nad Labem, odborná publikace Nebylo jim souzeno žít (H. Rezková, P. Špatenková)

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
	Učitel seznámí žáky s Mezinárodním dnem obětí holokaustu – 27. ledna, vysvětlí pojem holokaust.
Žáci sledují video a poté se zamýšlejí nad dopady válečného dění v životě běžného občana. Následuje řízená diskuze.	Projekce pořadu ČT Dějiny udatného českého národa (2. světová válka, Protektorát, Osvobození)
Žáci ve skupinách skládají rozstříhané fotografie pomníčků a přemýšlejí nad tématem výletu.	Úkol: „Sestavte obrázky a zjistěte, co bude předmětem vycházky.“
Žáci ve skupinách plánují optimální trasu a poté prezentují před třídou.	Úkol: „Pokuste se podle plánu s vyznačenými místy vymyslet nejvhodnější trasu vycházky.“

Vycházka

Pomůcky a zdroje informací: svíčky s emblémem školy (podle počtu žáků), fotografie hrdinů, fotografie synagogy, informace o jednotlivých zastaveních (viz Příloha A)

Žáci navštíví pietní místa připomínající obyvatele města, kteří zahynuli během 2. světové války. U každého pomníčku zapálí svíčky. Orientují se podle mapy s vyznačenými památníky a podle obrázků, které sestavovali v přípravné hodině.

Výchozím bodem vycházky je **budova pošty v Legionářské ulici**, na které je umístěna pamětní deska připomínající poštovního úředníka Jaroslava Davida, který byl za heydrichiády popraven v Pardubicích.

Od pošty Legionářskou ulicí rovně, přes kruhový objezd, dojdeme k ulici 17. listopadu na **2. zastávku** naší vycházky, kde stávala **synagoga**. V roce 1890 byla vysvěcena, v období holokaustu opuštěna a v roce 1966 kvůli stavbě silnice zbourána (Šimčíková, 2023). Nyní je zde umístěna plastika Davidovy hvězdy. Autorem plastiky je O. Černý.

Zde učitel ukáže dobové fotografie synagogy, seznámí žáky se stupňujícími se perzekucemi a krutým osudem židovských občanů Dvora Králové nad Labem, z nichž se většina zpět již nevrátila (viz Příloha A). Jak uvádí Olga Dnebovská, Štréglová (2016) ve vyhlazovacích táborech zahynulo 113 místních občanů židovského původu.

3. stanovištěm je pomník Obětem 2. světové války ve tvaru praporu **u školy 5. května** připomínající květnové povstání ve městě. Autorem je sochař J. Černý. Na podstavci je umístěna deska s nápisem: „Zde padli za vlast 5. května 1945“.

Obr. 4 – Pomník Obětem 2. světové války (foto Lenka Marečková)

Učitel zde žákům načrtne průběh květnového povstání ve Dvoře Králové nad Labem (viz Příloha A).

4. zastávkou je Pamětní deska obětem fašismu z řad místního Sokola umístěná u letního stadionu na nábřeží Jiřího Wolкера. Na ní bronzová deska s vystupujícím nápisem (Nebylo jim souzeno žít, P. Špatenková, H. Rezková).

Obr. 5 – Pamětní deska obětem fašismu (foto Lenka Marečková)

Zde učitel pohovoří o zahynulých členech královédvorské sokolské jednoty a doplní jejich fotografiemi.

5. zastavení patří Pomníku obětem květnové revoluce. Jedná se o figurální pomník s bronzovou sochou ženy představující vlast, kladoucí státní vlajku na hrob padlých. Zde usazeno 13 pískovcových desek se jmény padlých. Pomník byl odhalen v roce 1959. Autorem je sochař J. Wagner. Na památníku je uvedeno „Obětem druhé světové války a květnové revoluce 1939-1945“.

Obr. 6 – Pomník obětem květnové revoluce (foto Lenka Marečková)

Žáci zde čtou jména obětí s uvedenými roky narození a povoláním a dopočítávají jejich věk.

6. Městský hřbitov - pamětní deska se jmény obětí 2. světové války, 7 hrobů rudoarmějců, pomníčky bratrů Sochorů, pomníčky obyvatel města padlých nebo umučených během 2. světové války.

Podrobnější informace k této vlastivědné vycházce jsou zařazeny v Příloze A.

Aktivity po vycházce

Žáci v rámci českého jazyka zpracují slohovou práci o prožité vycházce. Další aktivitou může být společná četba komiksového zpracování Deníku Anne Frankové autorů A. Folmana a D. Polonskyho.

Reflexe

Vzhledem k důkladným přípravným aktivitám na vycházku se žáci snadno orientovali v mapě i v terénu, dobře poznávali a nacházeli jednotlivá zastavení. U pomníků je bavilo zapalování svíček, zaujalo je vyprávění životních příběhů padlých hrdinů. Celkově byla pro všechny vycházka velmi emotivní.

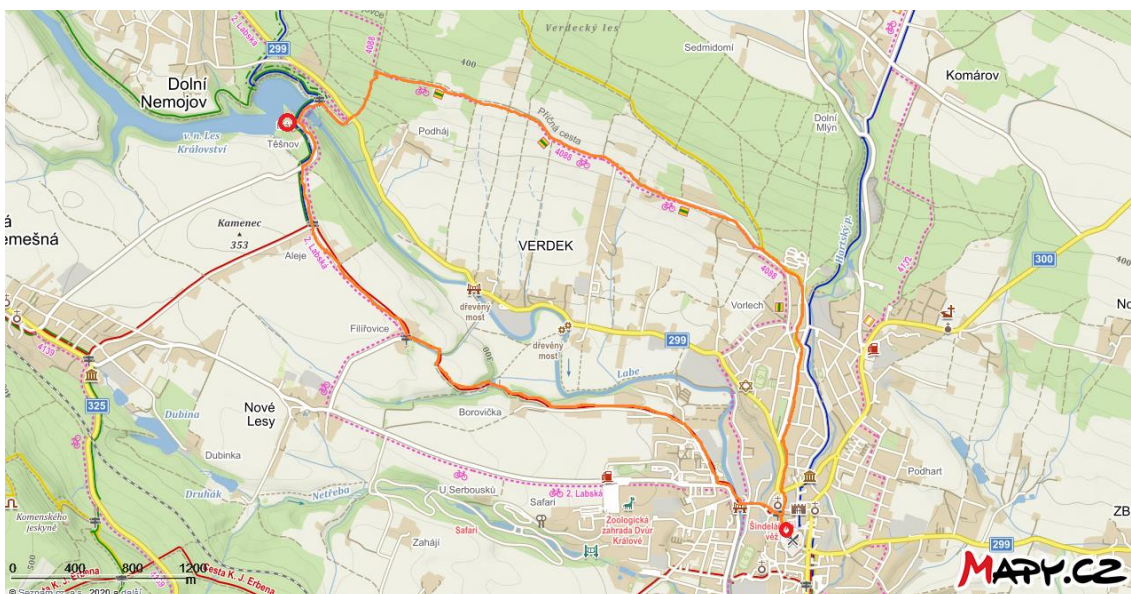
V druhé polovině vycházky byla u dětí znatelná únava, celkově zájem o téma vycházky vyhasínal. Pro děti mladšího školního věku doporučuji vycházku přiměřeně zkrátit.

5.2 V únoru na přehradu Les Království (Tešnov)

Obr. 7 – přehrada Les Království (foto Lenka Marečková)

Dvůr Králové nad Labem – Filířovice – přehrada Les Království (Tešnov) – Dvůr Králové nad Labem (Podhartí)

Mapa 4 – Orientační plánek výletu (www.mapy.cz)

Náročnost: 3

Celková délka trasy: 12 km

Cílová skupina: žáci 4. – 5. ročníku

Časová náročnost: 5 hodin

Témata a cíle výletu: Cílem výletu je podrobněji seznámit žáky s významem, funkcí a reálnou podobou přehrady Les Království (Tešnov)

Přípravné aktivity ve škole

Seznámení s významem přehrady, vyhledání místa na mapě

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Specifické cíle hodiny: žáci se seznámí s účelem vodního díla, na mapě vyhledají jeho polohu, pomocí fotografií porovnají stav krajiny před výstavbou díla, v průběhu stavby a po dokončení (fotografie viz Příloha B)

Pomůcky a zdroje informací: <https://prehrada-les-kralovstvi.cz/>, turistická mapa

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
Žáci evokují pojem a zapisují na tabuli.	Úkol: „Napište, co se vám vybaví při pojmu přehrada (vodní elektrárna)“.
Žáci řízenou diskuzí vybírají styčné pojmy a za pomoci učitele vytvoří definici vodního díla (přehrady).	Učitel vytvoří pojmovou mapu.
Žáci srovnávají stav krajiny, zamýšlejí se nad její proměnou.	Učitel žáky seznámí formou výkladu o historii přehrady Tešnov. Pro názornost předkládá fotografie krajiny před, v průběhu a po výstavbě přehrady.
Žáci ve skupinách pomocí portálu mapy.cz vyhledávají vhodnou turistickou trasu, kterou poté prezentují před třídou.	Úkol: „Pokuste se navrhnout vhodnou turistickou trasu k přehradě.“

Výlet

Pomůcky a zdroje informací: <https://prehrada-les-kralovstvi.cz/vodni-elektrarna/>, výtvarné potřeby

Výchozím bodem tohoto výletu je náměstí T. G. Masaryka ve Dvoře Králové nad Labem. Odtud se vydáme po červené turistické značce směrem ke kostelu sv. Jana Křtitele. Na první křižovatce před farou po červené značce přes Horní bránu (pozůstatky středověkého opevnění) Husovou ulicí přes Labe, za mostem po nábřeží doprava, stále po červené značce. Z hlavní silnice zahneme doprava (na první křižovatce) a stále rovně po červené značce místní čtvrtí Borovičky až nakonec zpevněné cesty, kde odbočíme mírně doprava pěšinou mělkým zalesněným údolím. Po cestě míjíme lesní rybníček a po červené pokračujeme pěšinou na zpevněnou cestu, na které odbočíme doleva do vesnice Filířovice. U rozcestníku Filířovice se vydáme po červené značce polní cestou doprava. V Bílé Třemešné – Aleje pokračujeme po asfaltové cestě stále rovně po modré turistické značce (červená značka odbočuje doleva do Bílé Třemešné). Po cca 500 metrech dojdeme na silnici, odbočíme doprava a po cca 4 min dojdeme k **přehradě Les Království** (bližší informace viz 3.4.1 Přehrada Les Království).

Zde si žáci odpočinou a nasvačí se. Je možno se také občerstvit v jednom ze tří restauračních zařízení. Pod vedením učitele žáci projdou celý naučný okruh, učitel stručně dovysvětlí technické záležitosti u jednotlivých zastavení. Poté žákům zadá samostatný úkol: kresba přehrady, vybrané stavby, technického detailu. Po ukončení samostatné práce se vydáme pěšky zpět ke škole.

Cesta vede mírně do kopce po silnici na levém břehu Labe na křižovatku s hlavní silnicí Dvůr Králové n. L. – Vrchlabí. Přejdeme přes hlavní silnici na lesní cestu, po které stoupáme rovně do prudkého kopce (tzv. Brujova cesta). Jdeme přibližně 400 m až ke křížení lesních cest, kde odbočíme doprava po zeleně značené cyklotrase (tzv. Příčná cesta). Touto lesní cestou jdeme stále rovně až na kraj lesa a pokračujeme dál po polní cestě vrstevnicí do nové výstavby rodinných domků pod lesem na kraji Dvora Králové nad Labem. Tato cesta nás dovede k Městské nemocnici, odkud pokračujeme po žluté turistické značce na křižovatku ve tvaru ypsilon (Vrchlického, Pod lesem). Dále mírně doprava, stále po žluté značce místní čtvrtí Podhart' dojdeme zpět ke kostelu sv. Jana Křtitele a na náměstí T. G. Masaryka.

Aktivity po výletu

V rámci výtvarné výchovy žáci dokončí rozpracované kresby tešnovské přehrady a prezentují své výkresy formou výstavy.

Reflexe

Vyučující výlet operativně doplnil sportovními hrami (Pohádka, Povodeň...). Při těchto zábavných aktivitách žáci dobře zvládli celou trasu, byla na nich méně znatelná únava.

Jako technicky obtížná se projevila výtvarná činnost v terénu, kterou někteří žáci nezvládali (kreslení bez pevné podložky, špatný výběr stanoviště, počasí, ...).

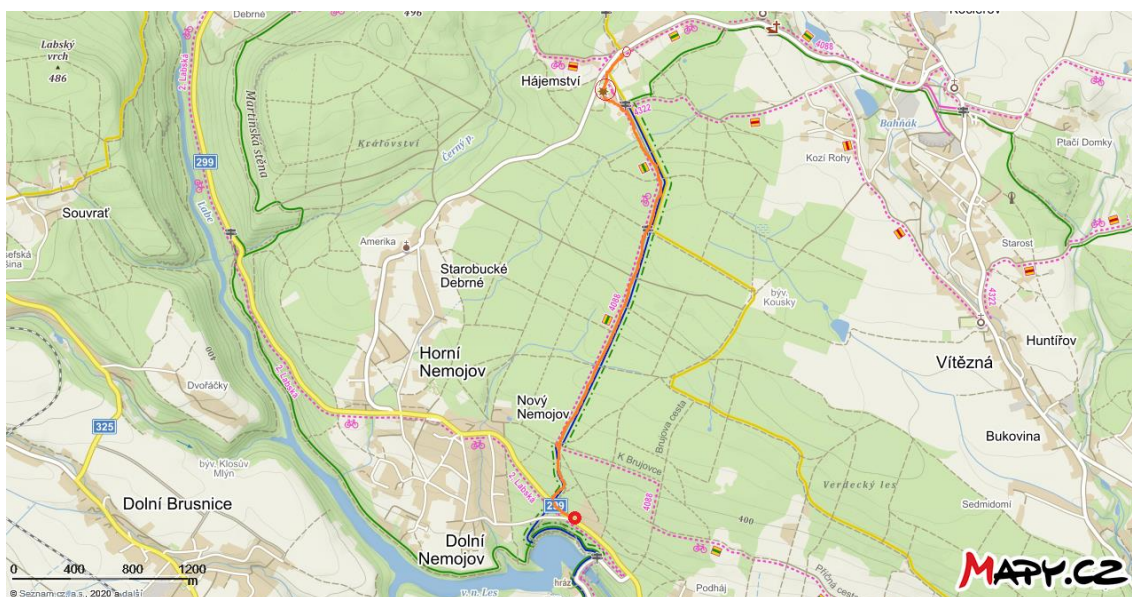
Výlet by byl podstatně zajímavější s případným odborným výkladem a ukázkami funkční techniky přehrady.

5.3 V březnu do Areálu environmentální výchovy Hájemství

Obr. 8 – Areál environmentální výchovy (foto Lenka Marečková)

Dvůr Králové nad Labem - Vítězná, Hájemství - Areál environmentální výchovy Hájemství - naučná stezka Les Království - ozdravovna Les Království - Dvůr Králové nad Labem

Mapa 5 – Orientační plánek výletu (www.mapy.cz)

Náročnost: 1-2 (převýšení 140 m, pouze klesání)

Celková délka trasy: 4 km

Cílová skupina: žáci 1. - 5. ročník

Časová náročnost: 5 hodin

Témata a cíle výletu: Cílem výletu je podrobněji poznat systém lesního hospodářství, funkci lesa a jeho význam pro člověka.

Přípravné aktivity ve škole

Seznámení s ekosystémem lesa formou prezentace, objednávka programu lesní pedagogiky (viz <https://lesycr.cz/rady-a-osveta/lesni-pedagogika-v-cr/jak-se-zucastnit-aktivit-lp/>)

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Specifické cíle hodiny: žáci dokáží popsat a vysvětlit funkci a význam lesa, rozlišit druhy lesa, pojmenovat základní druhy jehličnatých a listnatých stromů

Pomůcky a zdroje informací: prezentace Les

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
Žáci evokují pojem „les“ a zapisují na tabuli.	Úkol: „Co se vám vybaví pod pojmem les?“ Společný soupis evokací na tabuli.
Žáci se seznámí s druhovou skladbou lesa, uvědomí si význam lesa pro člověka	Projekce prezentace na téma les (druhy lesa, význam a funkce).
Žáci spolupracují ve skupině, diskutují a zapisují konkrétní produkty lesního hospodářství. Uvědomují si rekreační funkci lesa.	Úkol: ve skupinách vypsát konkrétní přínos, produkty lesa.
Žáci se seznámí s plánem výletu.	Učitel objedná program lesní pedagogiky na www.lesycr.cz a seznámí žáky s plánem a trasou výletu.

Výlet

Pomůcky a zdroje informací: <https://lesycr.cz/rady-a-osveta/lesni-pedagogika-v-cr/jak-se-zucastnit-aktivit-lp/>

Z autobusové zastávky **Vítězná, Hájemství** se vydáme po žluté značce (po silnici z kopce dolů) cca 200 m. Poté odbočíme po asfaltové cestě doleva, kde se nachází **Areál environmentální výchovy Hájemství** (bližší informace viz 3.3.7 Areál environmentální výchovy Hájemství).

Do areálu se dá symbolicky vstoupit dřevěnou branou s nápisem „Vstupte bez klepání“. Areál není oplocený, nevybírá se zde žádné vstupné.

Zdejší zajímavostí je model Krkonoš vytvořený z navršených kamenů s reliéfy řek (Labe, Úpa, Jizera) a stromový keltský kalendář s 22 stromy. Uprostřed areálu se nachází zastřešené ohniště s pracovními stoly a lavicemi.

Celý areál je dále vybaven herními a dekorativními dřevěnými prvky (prolézačky ze starých stromů a větví, dutých kmenů).

Každoročně se zde koná řada akcí pro veřejnost (Den lesů, Oslava letního slunovratu, Strašiolympiáda, Hubertova jízda, Den Země, aj.). Školy areál využívají jako učebnu lesní pedagogiky.

Žáky zde převezme lesní pedagog. Formou her a zábavných aktivit učí žáky vnímat les všemi smysly, čímž u nich dochází k přirozenému vnímání poznatků a snadnému zapamatování. Hry a aktivity často propojují všechny školní předměty a umožňují procvičování klíčových kompetencí (Lesní pedagogika, 2020).

Po ukončení programu v Areálu skupina pod vedení lesního pedagoga pokračuje po naučné stezce Lesem Království.

Naučná stezka má délku cca 4 km a zvládnou ji i děti předškolního věku.

Stezka obsahuje 7 zastavení s informačními panely. Každé zastavení nese jméno stromu, který se v daném místě vyskytuje. Např. zastavení u osiky, douglasky, dubu, buku, modřínu a olše.

Lesní pedagog zde žáky seznamuje a provádí vybraným lesním porostem.

Naučná stezka končí na přehradě Les Království. Náš výlet ukončíme již na hlavní silnici č. 299 Nemojov-Dvůr Králové nad Labem na zastávce autobusu Nemojov, Království, ozdravovna. Odtud autobusem zpět do Dvora Králové nad Labem.

Aktivity po výletu

Žáci vytvoří tematicky zaměřenou nástěnku (význam, funkce, druhy lesa, živočichové a rostliny).

Reflexe

Odborný výklad lesního pedagoga žáky zajímal zhruba do tří čtvrtin programu. Bohužel je naučná stezka sestavena příliš monotematicky a odborně (z hlediska lesního hospodaření).

Pro žáky mladšího školního věku by bylo vhodné instalovat více interaktivních prvků a odborný výklad přizpůsobit jejich věku.

Dále bych doporučila využít možnost opékání vuřtů v altánu v areálu.

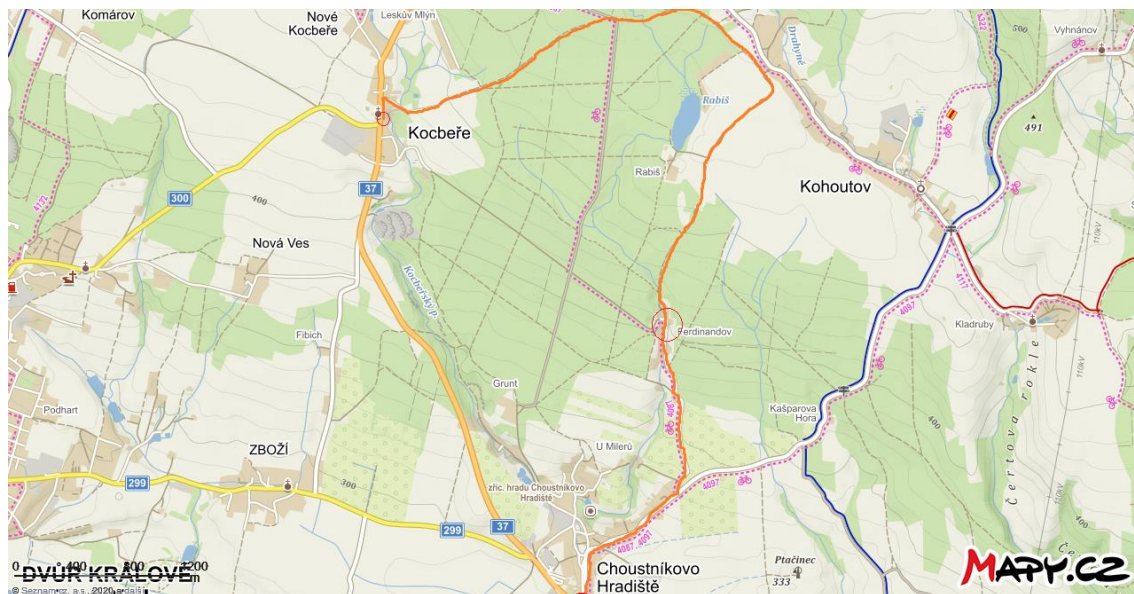
Délka a trvání výletu byla pro danou věkovou skupinu (děti mladšího školního věku) optimální.

5.4 V dubnu za narcisy do Ferdinandova

Obr. 9 – Ferdinandov (foto Lenka Marečková)

Dvůr Králové nad Labem – Kocbeře, U školy – Kohoutov – Ferdinandov – Choustníkovo Hradiště – Dvůr Králové nad Labem

Mapa 6 – Orientační plánek výletu (www.mapy.cz)

Náročnost: 3 (klesání 100 výškových metrů)

Celková délka trasy: 7,5 km

Cílová skupina: žáci 4. - 5. ročníku

Časová náročnost: 4 hodiny

Témata a cíle výletu: Výlet je zaměřený na pozorování probouzení jarní přírody a seznámení s historickými fakty období F. A. Šporka (naučná stezka hraničních kamenů).

Přípravné aktivity ve škole

Seznámení s pověstmi spojenými s navštívenými místy, vyhledání míst na mapě

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Specifické cíle hodiny: žák se seznámí s lokálními pověstmi, dokáže je interpretovat, s pomocí mapy.cz dokáže naplánovat trasu výletu

Pomůcky a zdroje informací: nakopírované pověsti z knihy Zvič naslouchá příběhům, (viz Příloha C), mapy.cz

Učební činnosti/úkol:	Činnost učitele:
Každý žák si vybere jednu z pověstí, kterou přečte a před třídou vlastními slovy převypráví	Úkol: „Každý si vyberte jednu pověst, přečtěte a pokuste se ji před třídou převyprávět.“ Pověsti viz Příloha C
Žáci na turistické mapě vyhledávají (s pomocí mapy.cz) místa konání přečtených pověstí.	Úkol: „Najděte na mapě místa, kde se pověsti odehrávaly.“

Výlet

Pomůcky a zdroje informací: turistická mapa, okopírované pověsti (Zvič naslouchá příběhům)

Z autobusové zastávky Kocbeře, U školy se vydáme malou asfaltovou cestou (kolmou na hlavní silnici) k prvnímu zastavení naučné stezky **Podél staré hranice do sousední vesnice.**

Naučná stezka informuje o historii obcí Kocbeře a Kohoutova, jejich propojení hraničními kameny Šporkova panství, seznamuje s přírodními a kulturními zajímavostmi oblasti.

Obr. 10 – Naučná tabule Podél staré hranice do sousední vesnice (foto Lenka Marečková)

Zde si společně prohlédneme informační panel a seznámíme se s trasou naučné stezky.

Po asfaltové cestě pokračujeme přes mělké údolí Kocbeřského potoka, za kterým leží hřbitov a druhé zastavení naučné stezky (cca 300 m). Toto zastavení informuje o historii obce Kocbeře (bližší informace viz 3.2.3 Kocbeře).

Zde žáci vlastními slovy převypráví místní pověsti o vzniku jména Kocbeře a O hraničním kameni s bílým jelenem (viz Příloha C).

Od hřbitova pokračujeme cca 500 m na okraj lesa polní cestou, kde se nachází třetí zastavení, které podává výklad o původu hraničních kamenů Šporkova panství.

Čtvrté zastavení seznamuje se složení místních lesů. Páté zastavení podává informace o historii Kohoutova.

U posledního zastavení stezky za místní pilou v obci Kohoutov se napojíme na asfaltovou cestu. Pokračujeme po ní rovně (nezahneme do vesnice) asi 120 metrů. Po této cestě pokračujeme doprava mezi poli až k pravoúhlé odbočce. Zde je možnost odbočit k rybníku Rabiš (cca 200 m k rybníku).

Na místě žáci prezentují další pověst o vzniku názvu Rabiš (viz Příloha C).

Pokračujeme rovně polní cestou mezi loukami cca 400 m na kraj lesa. Napojíme se na lesní cestu, po které jdeme cca 300m na křížení s výraznou lesní cestou. Přes ni přejdeme rovně a po menší lesní cestě na okraj osady Ferdinandov ke starému mlýnu (úsek není označen turistickou značkou).

Obr. 11 – Starý mlýn, Ferdinandov (foto Lenka Marečková)

Pokračujeme podél mlýna na asfaltovou cestu, kde po obou stranách na podmáčených loukách kvetou narcisy.

Projdeme Ferdinandovem a pokračujeme mezi sady stále po asfaltové cestě mírně z kopce dolů až na silnici Choustníkovo Hradiště – Kohoutov, po které mírně vpravo jdeme stále dolů do středu obce, okolo dětského hřiště a odtud po chodníku okolo kostela přímo na zastávku autobusu Choustníkovo Hradiště.

Zde žáci prezentují pověst o pokladu v Choustníkově Hradišti a pověst Krakonošův dar (viz Příloha C).

Naučná stezka Kocbeře-Kohoutov cca 3 km

Kohoutov – Ferdinandov cca 2 km

Ferdinandov – Choustníkovo Hradiště cca 2,5 km

Aktivity po výletu

V rámci vyučování výtvarné výchovy žáci malují jarní květiny temperovými barvami.

Reflexe

Zpracování, úprava a téma naučné stezky nebyla pro žáky příliš zajímavá. Výlet bylo nutné doplňovat o další zábavné aktivity (hry v přírodě). Poslech a interpretaci místních pověstí bylo nutné upravovat podle aktuálního zájmu žáků, tedy záměrně zkracovat.

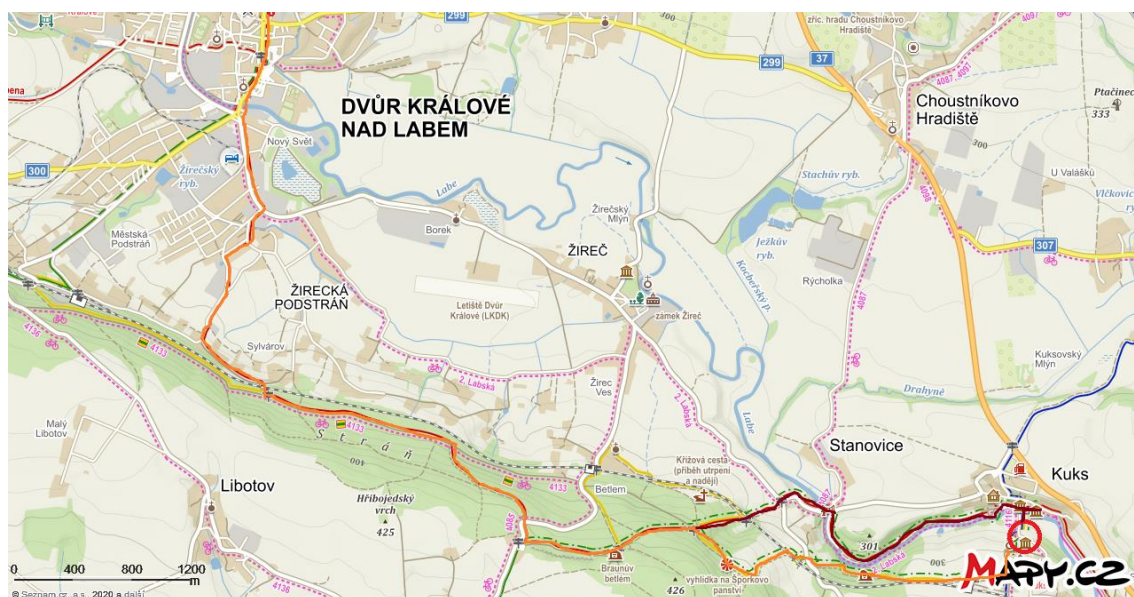
Trasa výletu byla zbytečně dlouhá, uvažovala bych o možnosti vynechání naučné stezky (spojovací přímá lesní cesta Kocbeře – Ferdinandov). Tímto by se délka výletu výrazně zkrátila.

5.5 V květnu po stopách baroka do Kuksu

Obr. 12 – Hospital Kuks (foto Lenka Marečková)

Dvůr Králové nad Labem – Žirečská podstráň – Žireč, zastávka ČD – Braunův Betlém/Křížová cesta 21. století – Stanovice – hospital Kuks – Dvůr Králové nad Labem

Mapa 7 – Orientační plánek výletu (www.mapy.cz)

Náročnost: 3

Celková délka trasy: 8 km

Cílová skupina: žáci 4. - 5. ročníku

Časová náročnost: 6 hodin

Témata a cíle výletu:

Cílem výletu je seznámit žáky s významnou barokní památkou hospitém Kuks a jejím okolím (Braunův Betlém, Křížová cesta 21. století, údolí Labe). Hlavní didaktický přínos výletu jsou komentované prohlídky a exkurze v areálu hospitému.

Přípravné aktivity ve škole

Seznámení žáků s pověstmi vázající se ke Kuksu, projekce pořadu ČT Kuks, krajina jako park

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Specifické cíle hodiny: žák se seznámí s místními pověstmi (viz Příloha D), dokáže je vlastními slovy interpretovat, seznámí se s historií Kuksu formou videoprojekce

Pomůcky a zdroje informací: publikace Zvič naslouchá příběhům, pořad ČT – Kuks, krajina jako park (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10255644540-rajske-zahrady-ii/309292320120006-kuks-krajina-jako-park/>)

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
Žáci diskutují, vytvářejí stručnou (ústní) prezentaci	Úkol: zadání skupinové práce (3 min), výstup: prezentace dosavadních znalostí o Kuksu
Žáci si vyberou jednu z nakopírovaných pověstí, přečtou, vyhledají základní informace a vlastními slovy před třídou interpretují	Úkol: vybrat si místní pověst, přečíst ji, interpretovat před třídou
Žáci pozorně sledují projekci o Kuksu a snaží se najít odpovědi na zadané otázky. Odpovědi si zapisují do sešitu.	Projekce pořadu ČT – Kuks, krajina jako park Úkol: zjistit odpovědi na otázky: Kolik schodů má zámecké schodiště? Co teklo podél schodiště při zámeckých slavnostech? Jak se jmenují sochy nad schodištěm, z nichž jedna drží prak?
	Kontrola zadaného úkolu a seznámení s plánem výletu.

Výlet

Výchozím bodem tohoto výletu je ZŠ Schulzovy sady ve Dvoře Králové nad Labem. Odtud Legionářskou ulicí dolů po chodníku vedoucím podél hlavní silnice na kruhový objezd s dřevěnými sochami surikat, dále rovně po červené turistické značce přes Labe na kruhový objezd s dřevěným lvem, mírně doleva, po červené značce Heydukovou ulicí. Na začátku průmyslové zástavby odbočíme doprava a menšími asfaltovými

cestami stoupáme do mírného kopce na Žirečskou podstráň ke Krakonošově vyhlídce (občerstvení). Odtud doleva po vrstevnici podél trati po červené značce, po cca 800 m podchodem doprava pod tratí vystoupáme na lesní cestu a pokračujeme stále rovně po vrstevnici nad tratí.

1. varianta výletu:

Po červené značce odbočíme doprava stezkou vedoucí do prudkého svahu lesem až na silnici Žireč – Hřibojedy, která nás dovede na parkoviště Braunův Betlém. Odtud naučnou stezkou Půjdem spolu do Betléma do lesního areálu **Braunův Betlém** (bližší informace viz 3.2.2 Kuks, Braunův Betlém). Zde si můžeme prohlédnout mistrovské dílo Matyáše Bernarda Brauna. Jedná se o špičku evropského barokního sochařství v přírodě. Objekty se nacházejí v lese v blízkosti příjezdového parkoviště a jsou volně přístupné bez vstupného.

Obr. 13 – Braunův Betlém (foto Lenka Marečková)

Žáci se seznamují s informacemi jednotlivých panelů, porovnávají skutečný stav památky s historickými fotografiemi (naučné panely). U kamenné fontány žáci stručně prezentují své poznatky (řízenou diskuzí vedenou učitelem).

Obr. 14 – Studna Jakobova v Braunově Betlémě (foto Lenka Marečková)

Dále po naučné stezce a červené turistické značce sestoupíme lesní cestou na turistické rozcestí Pod Betlémem, po žluté turistické značce odbočíme doprava (stále naučnou stezkou) na Vyhlídku na Šporkovo panství. Odtud loukou po žluté značce sestoupíme k železniční trati, kterou přejdeme k silnici Jaroměř-Dvůr Králové nad Labem, kde zahneme doprava. Po cca 100 m ze silnice odbočíme po žluté značce dolů doleva, která nás dovede ke studánce Kuks a k reliéfu sv. Františka. Odtud pokračujeme až na kraj lesa a polní cestou okolo nádraží ČD Kuks k areálu **hospitálu Kuks** (bližší informace viz kapitola 3.2.2 Kuks)

Po příchodu do areálu mají žáci možnost odpočinku, občerstvení, nákupu suvenýrů. Komentovaná prohlídka: možnost výběru ze tří okruhů (hlavní prohlídkový okruh, hrabčící hrobka, české farmaceutické muzeum). Didakticky nejzajímavější je prohlídka českého farmaceutického muzea, která je doplněna o interaktivní prvky a možnost experimentů. Další velmi zajímavou možností je využití komentované prohlídky rozsáhlé zahrady s léčivými bylinami, ovocem a zeleninou.

2. varianta výletu:

Z Krakonošovy vyhlídky jdeme po červené značce stále rovně (červená značka odbočuje do kopce lesem), my však pokračujeme po lesní cestě vrstevnicí nad tratí k železniční zastávce ČD Žireč. Zde odbočíme po silnici po žluté značce z kopce doleva přes železniční přejezd a po cca 200 m prudce odbočíme nad hřbitovem polní cestou doprava. Touto cestou pokračujeme mírně do kopce, opět křížíme železniční trať, a přes louky se dostaneme na **Křížovou cestu 21. století** (bližší informace viz 3.2.2 Kuks, Křížová cesta 21. století).

Obr. 15 – Křížová cesta 21. století (foto Lenka Marečková)

Jedná se o soubor novodobých velkorozměrných soch s křesťanskou tematikou. Cesta je přístupná celoročně bez vstupného.

Zde učitel žákům vysvětlí základní principy křesťanství a z toho plynoucí význam křížových cest (symbolická cesta Ježíše Krista na horu Golgota, zmrtvýchvstání).

Přes areál sestoupíme na turistické rozcestí, odbočíme po červené značce dolů doleva podchodem pod železniční trať a polní cestou dojdeme na silniční křižovatku. Pokračujeme po červené značce silnicí rovně z kopce ke **Šporkovu mlýnu ve Stanovicích** (možnost odpočinku a občerstvení).

Po levém břehu Labe jdeme na konec zástavby. Zde je možno navštívit **lom sv. Klimenta** s přírodní galerií pískovcových soch.

Po červené značce pěšinou podél řeky až do obce Kuks k mostu (možnost občerstvení, prohlídka barokního schodiště, muzea veteránů, Rentzova muzea). Přes most vystoupáme k hospitálu Kuks (bližší informace viz 3.2.2 Kuks)

Cesta zpět ze zahrady hospitálu Kuks po žluté značce cca 300 m na zastávku ČD.

Aktivity po výletu

Žáci ve skupinách vytvoří prezentaci (v PowerPointu) na vybrané téma (Braunův Betlém, Křížová cesta 21. století, hospitál Kuks) a poté prezentují před třídou.

Reflexe

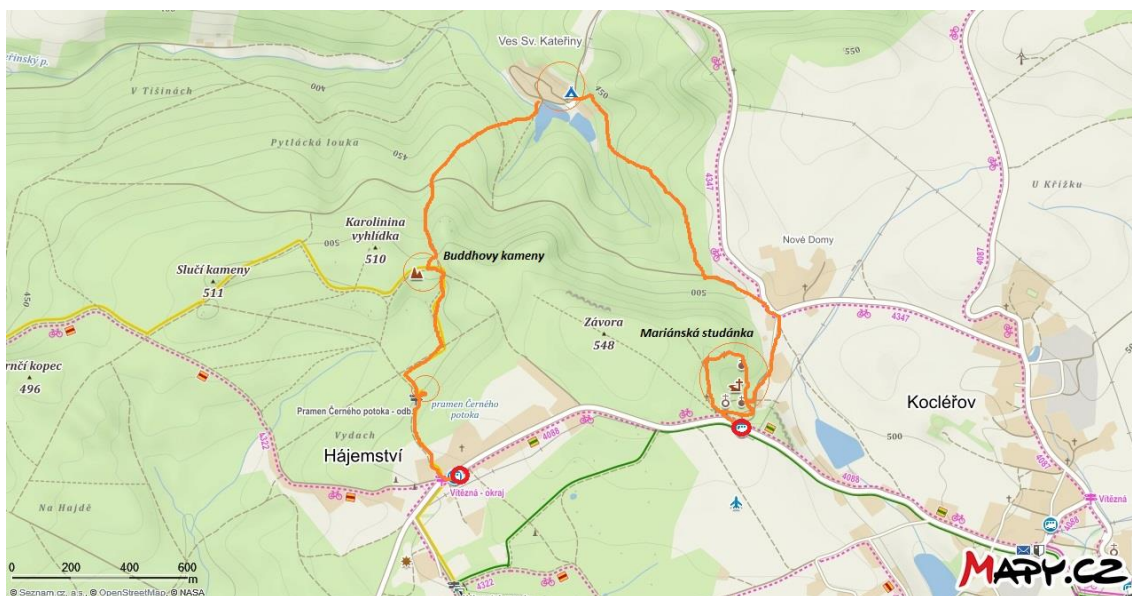
Pro žáky mladšího školního věku je výlet příliš dlouhý. Od Braunova Betléma byla na žácích znatelná únava. Bylo nutné prodloužit časovou dotaci – řešeno telefonicky s rodiči. Nejvíce žáky zaujala interaktivní výstava středověké lékárny v Hospitálu Kuks.

5.6 V červnu za zázrakem do Vítězné

Obr. 16 – Kostel Navštívení Panny Marie (foto Lenka Marečková)

Dvůr Králové nad Labem – Vítězná, Hájemství – kemp sv. Kateřiny – Vítězná, kosteliček – Dvůr Králové nad Labem

Mapa 8 – Orientační plánek výletu (www.mapy.cz)

Náročnost: 2 (převýšení max. 120 m)

Celková délka trasy: 6 km

Cílová skupina: žáci 2. – 5. ročníku

Časová náročnost: 4 hodiny

Témata a cíle výletu:

Výlet je zaměřen na vlastivědné a přírodovědné poznávání okolí Koclěrova, na seznámení žáků s mariánským poutním místem U Studánky, jeho historií (tradice poutí, zázračná uzdravení) a historií raného křesťanství. Žáci se dále seznámí se zajímavými pískovcovými útvary (Buddhovy kameny).

Přípravné aktivity ve škole

Učitel žáky seznámí s plánem výletu, vyznačí trasu na turistické mapě. Formou společného čtení příběhu o vzniku mariánského poutního místa seznámí žáky s jeho historií.

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Specifické cíle hodiny: žák se seznámí s historií poutního místa U Studánky, s tradicí křesťanských poutí

Pomůcky a zdroje informací: fotokopie příběhu o poutním místě z odborné publikace Neznámé Čechy 5. Posvátná místa severovýchodních Čech (viz Příloha E)

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
Žáci řízeně diskutují a zapisují důvody, proč je voda důležitá pro život, poté prezentují.	Učitel vykládá příběh o vzniku poutního místa, o tradici poutí na místa spojená se zázrakem, doplňuje projekcí fotografií. Vyzve žáky k úvaze nad významem vody.
	Učitel žáky seznámí s plánem výletu, ukáže trasu na mapě.

Výlet

Pomůcky a zdroje informací:

Žáci se dopraví do Vítězné - Hájemství autobusovou dopravou (objednaným, popř. linkovým autobusem).

Ze zastávky **Vítězná - Hájemství** se vydáme po žluté značce cestou mezi chalupami k lesu, směrem Slučí kameny. Dále klesáme lesem mírně z kopce k **prameni Černého potoka** (značená odbočka ze žluté, cca 100 m). Zde je stará kamenná studánka a kamenná nádrž na vodu. Od pramene se vrátíme zpět na cestu a pokračujeme po žluté na **Buddhovy kameny** (bližší informace viz 3.3.2 Další zajímavá místa, Slučí a Buddhovy kameny). Jedná se o skalní pískovcové útvary ve tvaru rukavice, šneka a psa.

Obr. 17 – Buddhovy kameny (www.turistika.cz)

Žáci zde dostanou za úkol pojmenovat jednotlivé skalky (podle vlastní fantazie). Následně hledají shody v názvech a společně diskutují o tvarech skal.

Od Buddhových kamenů se vydáme zpět po žluté, avšak hned odbočujeme doleva po výrazné lesní cestě. Klesáme prudkým lesním svahem kolmo na vrstevnici až na svážnici vedoucí po vrstevnici. Tuto cestu křížíme kolmo a pokračujeme stále z kopce po lesní pěšině, lesním žlabem do **kempu sv. Kateřiny** (úsek není označen turistickou značkou). Vzdálenost od zastávky autobusu do kempu cca 2 km (většinou z kopce, výškový rozdíl cca 90 m).

Žáci si zde odpočinou a nasvačí se. V kempu je možnost po předchozí telefonické domluvě objednat občerstvení. V letních měsících se lze vykoupat v místním lesním rybníku, krmit kozy, opékat vuřty a sbírat borůvky.

Na cestu zpět se vydáme z asfaltového parkoviště (cestou mezi železným kontejnerem na bioodpad a dřevěnou chatičkou) na lesní cestu do kopce a hned doprava (cca 50 m). Pokračujeme lesní cestou po rovině. Přejdeme potůček a stoupáme prudce do kopce až k výraznému buku obklopeného bučinou.

Zde učitel názorně žákům ukáže přirozenou obnovu lesa (bukové semenáčky). Dále žákům podle podmínek zadá samostatnou práci (určování druhů stromů, typování stáří porostu, diverzitu hmyzu v zetlelém listí).

Pokračujeme mírným stoupáním vpravo, dále po vrstevnici přes malý lesní potok až na hlavní lesní (šotolinovou) cestu na okraji lesa. Po této cestě vlevo, mírně do kopce k prvním stavením v obci Vítězná, osada Nové Domy. Po příchodu na silnici hned za prvním domem odbočíme doprava na místní komunikaci. Po té pokračujeme roztroušenou zástavbou cca 350 m k poutnímu místu **U Studánky** (bližší informace viz 3.2.4 Vítězná).

Obr. 18 – Studna se zázračnou vodou, mariánské poutní místo U Studánky

Zde byl v roce 1893 vystavěn novorománský kostel Navštívení Panny Marie. Kostel se svým širokým pískovcovým schodištěm citlivě umístěným v krásné přírodě tvoří dominantu okolí. Zároveň se stavbou kostela byla vytvořena křížová cesta se čtrnácti zastaveními, kaplí Getsemany a Božím hrobem.

U kostela učitel žáky rozdělí do skupin. Každá skupina dostane pracovní list, který samostatně vypracuje (pracovní list viz Příloha E). Učitel společně s žáky vyhodnotí pracovní listy hned na místě po ukončení aktivity. Žáci druhých a třetích ročníků mohou pracovní list plnit společně s učitelem. Po vyhodnocení odjezd zpět autobusem ke škole. Autobusová zastávka Vítězná, kostelíček se nachází cca 100 m od parkoviště u kostela.

Aktivity po výletě

Žáci zpracují slohovou práci na téma Školní výlet.

Reflexe

Tento výlet považuji za jeden z nejlépe vydařených. Žáky bavil terén výletu, lesní pramen, prolézání skalních útvarů (hledání „kešek“). Při odpočinku v kempu Svaté Kateřiny žáci kvitovali možnost prodávaného občerstvení, využili místní sportovní hřiště a dřevěné prolézačky.

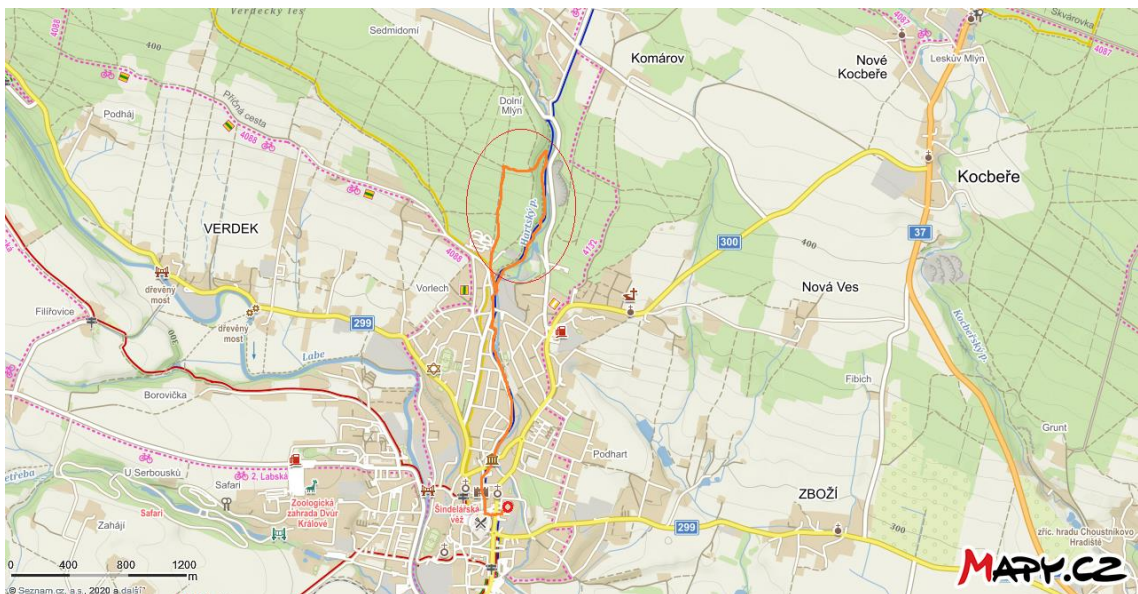
Jediným záporem bylo náročné stoupání z kempu do Kocléřova. Završení výletu u poutního místa znovu oživilo náladu a zájem dětí. Celkově byla znát uvolněná a radostná atmosféra, především při návratu zpět do města.

5.7 V září proti proudu Hartského potoka

Obr. 19 - Hartský potok (foto Lenka Marečková)

ZŠ Schulzovy sady – Podhart' (Dvůr Králové nad Labem) – Podhart'ský rybník – Hartský potok – Královédvorský les – ZŠ Schulzovy sady

Mapa 9 – Orientační plánek vycházky (www.mapy.cz)

Náročnost: 2

Celková délka trasy: 7 km

Cílová skupina: žáci 4. – 5. ročníku

Časová náročnost: 3 hodiny

Tuto vycházku je možné po úpravě absolvovat i s nižšími ročníky.

Témata a cíle vycházky:

Vycházka je tematicky zaměřená na vlastivědné a přírodovědné poznávání okolí Hartského potoka. Během vycházky se žáci prakticky seznámí s faunou a flórou vyskytující se v dané lokalitě.

Hartský potok je nejdelší a nejmohutnější potok ve Dvoře Králové nad Labem. Název pochází z hornoněmeckého označení lesa Harta, kterým potok nad Dvorem Králové protéká. Známy je více pod názvy Kacbach, zkráceně Kacák. Pramení v Radostném údolí na území obce Vítězná Kocléřov. Po 8,4 km se vlévá na Hrubých lukách do Labe. Hartský potok má tři přítoky: Kousecký, Huntířovský a Zábořský potok. Kvůli častým povodním byl potok v minulosti zregulován. V úseku Vítězná - Dvůr Králové nad Labem, Podhart' bylo vybudováno několik splavů sloužících k zpomalení toku vody. Na potoce byla v minulosti vystavěna řada mlýnů, z nichž do současnosti zbyly pouze dva, a to Dolní (Patzakův) mlýn ve Vítězné, Komárově č. p. 12 u Kamenného mostu a Schenkův mlýn, v Komárově č. p. 1.

Přípravné aktivity ve škole

Vyhledání Hartského potoka na mapě, vyznačení toku od pramene až k ústí do Labe. Objasnění původu názvu Hartského potoka. Seznámení s významným rodákem R. A. Dvorským, žijícím v letech 1899-1918 v městské části zvané Na nebíčku, nynější Kotkově ulici č. p. 941, vedoucí podél Hartského potoka (viz 3. 5. 1 Rudolf Antonín Dvorský).

Časová dotace: 1 vyučovací hodina

Specifické cíle hodiny: žák dovede vyhledat Hartský potok v turistické mapě od pramene až po ústí do Labe, s pomocí odborných publikací, internetu dovede nalézt základní informace o Hartském potoku, žák se pomocí odborných publikací a internetu seznámí s významným rodákem R. A. Dvorským

Pomůcky a zdroje informací: turistická mapa, tablety, odborné publikace: BITTNER, V. (1998). R. A. Dvorský, král české taneční hudby; HOJNÝ, V., SENETOVÁ, B. a kol. (2017). Historie a současnost Hartského potoka (Poznáváme své okolí).

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
Žáci evokují pojem "Hartský potok" a společně pak nápady zapisují na tabuli.	Úkol: "Napište, co se vám vybaví při pojmu Hartský potok." Zapisování evokací na tabuli.
Žáci na vytištěné mapě vyhledají Hartský potok, barevně zakreslí jeho tok od pramene až k jeho ústí do Labe.	Rozdělí žáky do skupin (3-4 žáci), skupinám zadá úkoly:
Žáci za pomoci odborné publikace a	1. „Najděte na mapě Hartský potok a barevně vyznačte jeho tok od pramene až k jeho ústí do řeky. Zjistěte, kam se vlévá.“ 2. „Zjistěte, podle čeho získal potok

<p>internetu vyhledávají požadované informace (viz Příloha F).</p> <p>Žáci v odborné publikaci vyhledají místo, datum narození a úmrtí R. A. Dvorského. Zjistí, jaké bylo jeho povolání a čím se proslavil (viz 3.5.1 Rudolf Antonín Dvorský).</p>	<p>svůj název. Který rybník se jako jediný v Podharti dochoval? Jaký měl rybník účel? Pod jakými dalšími názvy je znám Hartský potok?“ Dochovaly se na potoce nějaké mlýny? Proč se stavěly?“</p> <p>„Vyhledejte základní informace o významném rodáku R. A. Dvorském, žijícím na začátku dvacátého století v Kotkově ulici, vedoucí podél Hartského potoka.“</p>
<p>Žáci ve skupinách prezentují dohledané informace. Žáci poslouchají výklad a odpovídají.</p>	<p>Úkol: „Prezentujte své úkoly.“</p> <p>Učitel doplní zjištěné informace podrobnějším výkladem o historii a současnosti Hartského potoka a zajímavostmi ze života R. A. Dvorského. Průběžně zadává kontrolní otázky sledující porozumění žáků.</p>

Vycházka

Pomůcky a zdroje informací: odborná publikace Historie a současnost Hartského potoka, sada zalaminovaných, oskenovaných listů stromů, sada zalaminovaných fotografií bentických živočichů, sada pro sběr a určení živočichů (viz Příloha F).

Výchozím bodem této vycházky stanovíme ZŠ Schulzovy sady ve Dvoře Králové nad Labem. Od pošty v Legionářské ulici se vydáme přes hlavní silnici po modré značce, na první křižovatce zahneme doprava k Šindelářské věži a pokračujeme stále rovně po značce na křižovatku s hlavní silnicí. Zde doprava k Městskému muzeu (Kohoutův dvůr). Odtud přes hlavní silnici po modré značce Kotkovou ulicí (zvanou Na nebíčku) okolo rodného domu R. A. Dvorského.

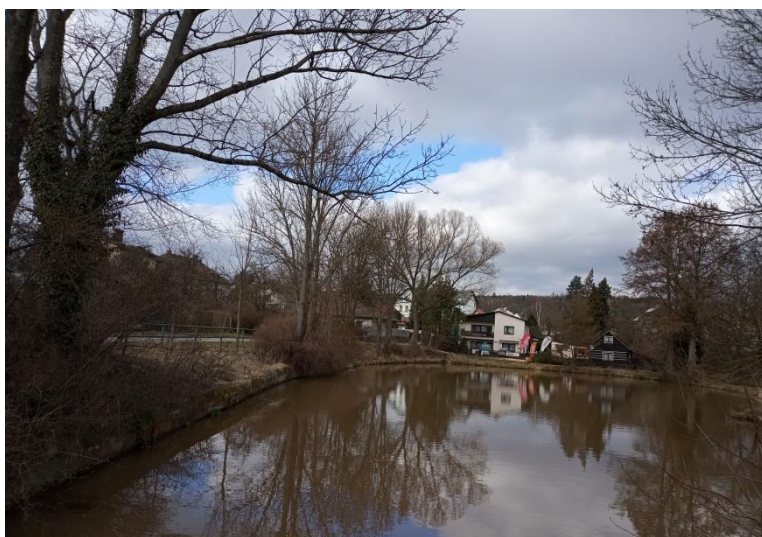

Obr. 20 – Rodný dům R. A. Dvorského (foto Lenka Marečková)

Zde první zastavení. Učitel žákům ukáže rodný dům R. A. Dvorského, č. p. 941.

Otázka: „*Čím proslul R. A. Dvorský? Co si o něm pamatujete?*“ Učitel poznatky žáků doplní odborným výkladem (viz 3.5.1 Rudolf Antonín Dvorský).

Kotkovou ulicí pokračujeme dále k Podhart'skému rybníku, jedinému dochovanému ze tří původních rybníků (Hawlův, Pacákův a Podhart'ský). V minulosti z něho byla vedena voda do příkopů pod hradbami, které sloužily městu k obraně, a také do centra města strouhami, kde voda pomáhala hasit požáry (Hojný a kol., 2017).

Obr. 21 – Podhart'ský rybník (foto Lenka Marečková)

Zde druhé zastavení. Učitel se dotáže na zjištěné poznatky o Podhart'ském rybníku.

Otázka: „*K čemu sloužil v minulosti tento rybník?*“

Odtud pokračujeme k ulici Vrchlického, zahněme po modré značce doprava, mírně stoupáme přes křižovatku pod Městskou nemocnici. Zde modrá značka odbočuje

pěšinou doprava podél potoka do Královédvorského lesa a po vrstevnici naučnou stezkou údolím Hartského potoka.

Po naučné stezce jdeme proti proudu až ke kamennému mostu pod Vítěznou-Komárov. Tato trasa je dlouhá necelé dva kilometry a vede převážně listnatým lesem. Na několika místech je snadný přístup k potoku.

Pro jednodušší popis porostu kolem lesní cesty byla tato část rozdělena studenty gymnázia (Hojný a kol., 2017) na 10 úseků podle splavů na potoce (Seznam stromů na jednotlivých úsecích viz Příloha F).

Úkolem předem rozdělených skupin žáků je postupně zapisovat v jednotlivých úsecích druhovou rozmanitost stromů a na jednom úseku potoka provést odběr bentických živočichů (bezobratlých živočichů žijících na dně). K určování stromů žáci využívají zalaminované, naskenované reálné listy (viz Příloha F), k určování živočichů zalaminované fotografie nejčastějších bentických živočichů odchycených studenty gymnázia v tomto potoce (viz Příloha F) a sada pomůcek pro jejich sběr a určení (cedník, mělká bílá miska o průměru cca 30 cm, 2 pinzety, 2 lupy, průhledná nádobka na skladování vzorků). Metodika odchytu vodních živočichů je velmi snadná, vybavení jednoduše dostupné. Jedná se o cedník, misku a pinzetu.

Žáci v jednotlivých úsecích sbírají spadané listy a s pomocí zalaminovaných barevných fotokopií určují a zapisují stromy vyskytující se v daném úseku. Při určování také sledují další znaky jako je kůra, plody, celkový vzhled. Spadané listy opatrně vkládají do svých sešitů pro tvorbu budoucích herbářů.

Prostřednictvím informačních tabulí naučné stezky se dále seznamují se zajímavostmi ze života zvířat a rostlin vyskytujících se v okolí potoka. Některé panely jsou vybaveny skleněnými destičkami s vyrytými reliéfy ptáků. Žáci si zde mohou pomocí frotáže vytvořit názorné obrázky nejrozšířenějšího ptactva.

V úsecích č. 6-9 žáci s kontrolou učitele provedou odběr bentických živočichů pomocí cedníku. Při odběru vzorků stačí ze břehu cedníkem nabrat nánosy na dně, poté cedník částečně ponořit a jemným vířením vyplavit bahno. Obsah cedníku vyklepnout do bílé misky a zbavit ho nečistot (kamení, listí, aj.) Odchycené živočichy umístit do průhledných nádobek s vodou. Poté se žáci pomocí lupy a zalaminovaných fotografií pokusí odchycené živočichy určit (Hojný a kol., 2017). Následně je třeba zkoumané živočichy vrátit zpět do vody. Žáci se tímto způsobem mohou seznámit s různými druhy vodních živočichů a objevovat rozmanité adaptace živočichů na život ve vodě.

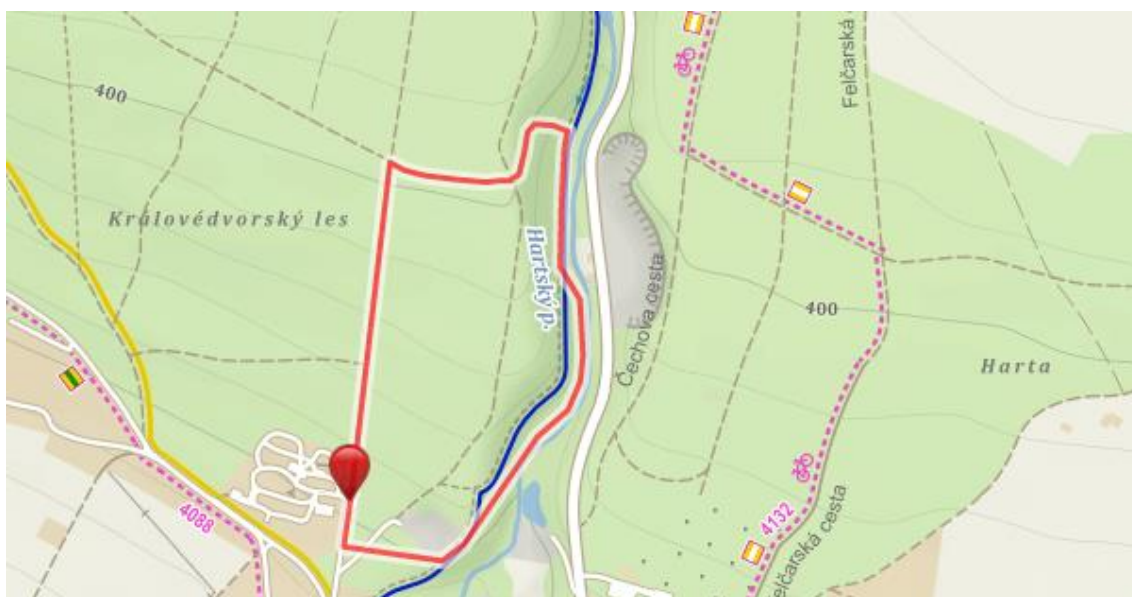
U kamenného mostu pod obcí Vítězná-Komárov můžeme zhlédnout jeden z posledních dvou stojících dochovaných mlýnů na Hartském potoku. Výrazně modrý Dolní (Patzakův) mlýn získal za své služby od krále rytíř Bressel (Brýsl) z Litiče. V roce 1762 byl přestavěn. Provozovala se tu pila, mlelo se obilí, fungovala zde i pekárna. Přebytečný proud se prodával do veřejné sítě. Mlýn je nyní v rekonstrukci.

Učitel zde zadá žákům otázku. Otázka: „Vzpomenete si, jak se jmenuje tento mlýn a k čemu se kdysi využíval?“

Obr. 22 – Dolní mlýn, Komárov (foto Lenka Marečková)

Po shrnutí poznatků o zdejším mlýnu se vracíme zpět na naučnou stezku. Pokračujeme vpravo do kopce podle značení naučné stezky zpátky k Městské nemocnici až na začátek okruhu naučné stezky. Zde vycházka končí. K ZŠ Schulzovy sady se vracíme stejnou cestou.

Mapa 10 – Trasa naučné stezky údolím Hartského potoka (www.mapy.cz)

Aktivity po vycházce

Žáci ve svých skupinách prezentují úkoly. Porovnávají druhovou rozmanitost stromů na jednotlivých úsecích a dokladují nasbíraným materiálem. Kontrolují pomůckou v podobě zalaminovaných, oskenovaných listů. Žáci si poté nasbírané listy vylisují.

Naskenováním, vytištěním a zalaminováním si tak mohou vytvořit praktický a odolný herbář. Další aktivitou může být třídní výstava, prezentace, popř. experiment.

Reflexe

Naučná stezka je velmi dobře organizovaná, vhodně doplněná kvalitními interaktivními prvky. Délka trasy se ukázala jako přiměřená, žáci nebyli omezeni únavou. Plnění úkolů bylo pro ně zábavné, především pak frotáž obrysů ptáků.

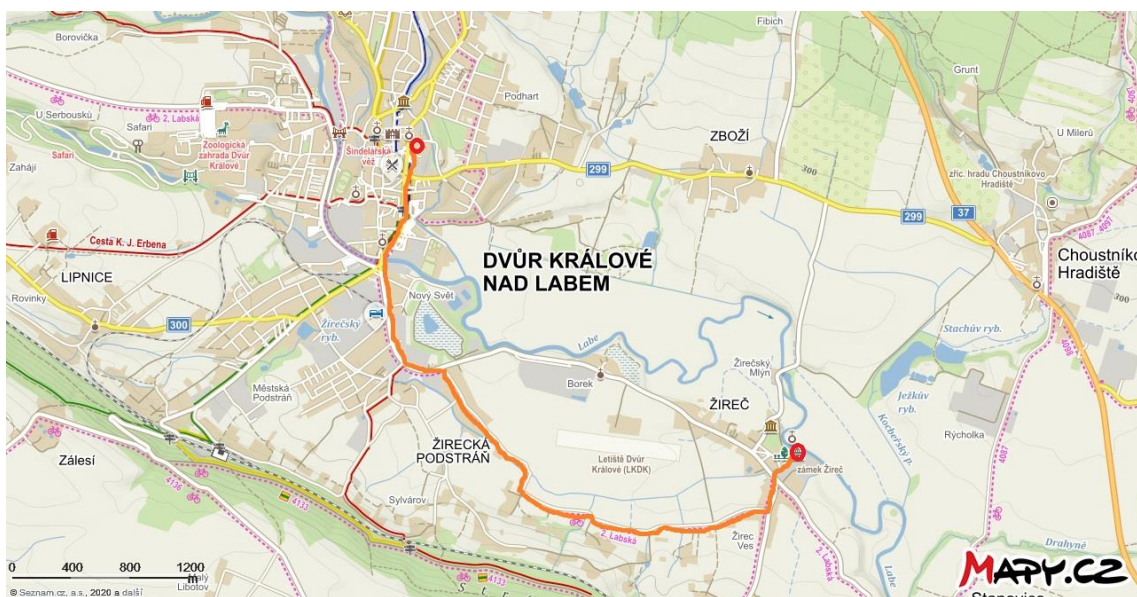
Celkově je výlet velmi dobře koncipován, vedený zajímavou přírodní lokalitou bez výrazného převýšení.

5.8 V říjnu do Domova sv. Josefa v Žirči

Obr. 23 - Areál Žireč (foto Lenka Marečková)

Dvůr Králové nad Labem – Žireč – Dvůr Králové nad Labem

Mapa 11 – Orientační plánek výletu (www.mapy.cz)

Náročnost: 2 (převýšení cca 30 m)

Celková délka trasy: 5 km

Cílová skupina: žáci 1. – 5. ročníku

Časová náročnost: 4 hodiny

Témata a cíle výletu: Výlet je tematicky zaměřen na vlastivědné poznání městské části Žireč. Během výletu se žáci prakticky seznámí s místem v historickém jádru obce

(zámek), kde je zřízena léčebna pro pacienty s roztroušenou sklerózou. Formou komentované prohlídky žáci poznají možnosti pomoci nemocným a systém léčby, rehabilitace. Dále žáci navštíví nejstarší bylinkovou zahradou Josefa Kamela ve východních Čechách a cyklomuzeum (bližší informace viz 3.1.4 Žireč).

Přípravné aktivity ve škole

Seznámení žáků s plánem a trasou výletu. Stručný nástin problematiky závažných onemocnění pohybového aparátu. Formou videoprojekce seznámení s celým areálem Domova sv. Josefa. Učitel se žáky nacvičí pásmo lidových písní a recitací.

Časová dotace: cca 4 vyučovací hodiny

Specifické cíle hodiny: žák se seznámí s posláním Domova sv. Josefa, žák nacvičí písně k prezentaci

Pomůcky a zdroje informací: <https://www.arealzirec.cz/>

Učební činnosti/úkolů:	Činnost učitele:
	Telefonická rezervace prohlídky Domova sv. Josefa předem (prohlídka je zdarma).
	Projekce plánované trasy (turistická mapa)
Řízená diskuze	Učitel si připraví přiměřenou prezentaci problematiky podle daných podmínek (ročník, malotřídka, počet žáků)
Žáci nacvičují písně a básně	Učitel žáky motivuje k secvícení pásma (pro radost těžce nemocných pacientů).

Výlet

Výlet zahájíme u ZŠ Schulzovy sady. Vydáme se ze školy Legionářskou ulicí přes kruhový objezd (s dřevěnými sochami surikat), rovně po chodníku vedoucím souběžně s hlavní silnicí 17. listopadu. Přejdeme po mostě přes Labe, rovně přes kruhový objezd (s dřevěným lvem) Heydukovou ulicí směrem na Žireč cca 700 m, držíme se na pravé straně, stále rovně až téměř na konec průmyslové zástavby (firma Kaden). V Heydukově ulici možnost procvičování dopravní výchovy (velké množství dopravních značek). Za firmou Kaden odbočíme po cyklostezce na úzkou asfaltovou stezku vpravo, vedoucí zástavbou rodinných domů (Žirecká ulice). Po této stezce, další 4 km, dojdeme do Žirče (silnice Žireč-Hřibojedy).

Učitel zde žákům vypráví pověst o Šporkově sporu s žirečskými jezuity (viz Příloha G). Připomene, že nynější Domov sv. Josefa býval jezuitskou kolejí a ještě dříve zámeckým sídlem rodu Trčků.

Po krátkém odpočinku pokračujeme po této silnici cca 100 m na křižovatku ve tvaru T (barokní sousoší M. Brauna), kde odbočíme doleva a po cca 80 m zahneme vpravo k Areálu Žireč.

Nejprve navštívíme Domov sv. Josefa, zařízení pro pacienty s roztroušenou sklerózou. Seznámí nás tu s možností pomoci nemocným, názorně ukáží formy rehabilitace a provedou nás po celém objektu. V kavárně Damián možnost občerstvení a odpočinku. Příprava na prezentaci zpívaného, recitačního pásma, realizace.

Poté následuje prohlídka nejstarší bylinkové zahrady ve východních Čechách doprovázená odborným výkladem zahradníka.

Ze zahrady přecházíme do barokního kostela sv. Anny. Místní pracovnice nás seznámí s historií památky a její jedinečností v podobě barokní zvonkohry.

Naší poslední zastávkou je komentovaná, placená prohlídka místního cyklomuzea. Expozice je umístěna v barokní sýpce ve třech podlažích. Žáci mají možnost vyzkoušet jízdu na historickém velocipédu a zhlédnout vývoj cyklistiky od nejstarších kol až po ty současné. Po ukončení programu návrat objednaným autobusem, popř. příměstskou dopravou zpět ke škole.

Aktivity po výletu

V rámci hodiny českého jazyka žáci společně napíší dopis klientům Domova sv. Josefa.

Reflexe

Při realizaci výletu se žáky nižších ročníků (1. a 2. ročník) by bylo vhodné redukovat některou z aktivit nebo prodloužit časovou dotaci. V této podobě byl výlet příliš přehlcený aktivitami. Negativně se projevila především nadměra informací (bylinková zahrada, historie kostela, teorie terapie) a emotivně zabarvených podnětů.

Při příští realizaci bych uvažovala o vynechání alespoň jedné z aktivit.

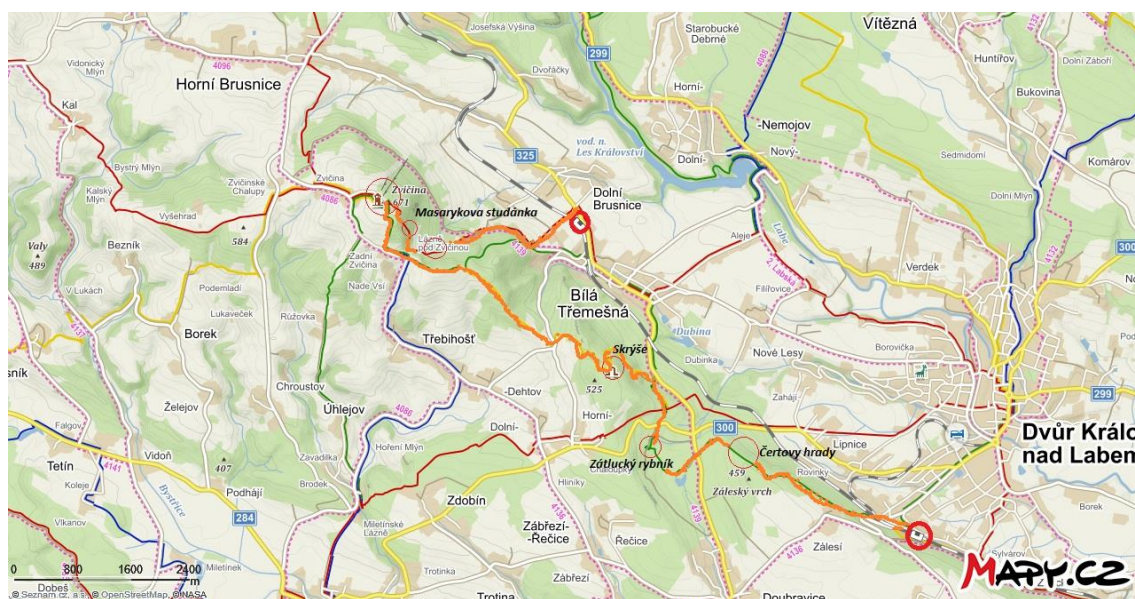

5.9 V listopadu na Zvičinu

Obr. 24 – Pohled na Zvičinu (foto Lenka Marečková)

Nádraží ČD Dvůr Králové nad Labem – přírodní památka Čertovy hrady – Zátluky – jeskyně Skryše – vrch Zvičina – Masarykova studánka – Lázně pod Zvičinou – ČD Bílá Třemešná

Mapa 12 – Orientační plánek výletu (www.mapy.cz)

Náročnost: 5 (převýšení 320 m)

Celková délka trasy: 15 km

Cílová skupina: žáci 5. ročníku

Časová náročnost: 6 hodin

Témata a cíle výletu:

Výlet je tematicky zaměřený na vlastivědné a přírodovědné poznávání těchto významných lokalit: Čertovy hrady, pseudokrasové jeskyně Skrýše a vrchol Zvičiny. Před výletem se žáci seznámí s pověstmi a historií vázající se k navštíveným místům.

Přípravné aktivity ve škole

Seznámení žáků s regionálními pověstmi, jejich propojení s navštívenými lokalitami a místní historií. Seznámení s historickými osobnostmi spojenými s navštívenými místy (Komenský, Erben, Vrchlický, Rais).

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny

Specifické cíle hodiny: žák se seznámí s místními pověstmi, dokáže je vlastními slovy interpretovat, žák se seznámí s historickými fakty života J. A. Komenského a dokáže je propojit s regionálními památkami

Pomůcky a zdroje informací: nakopírované pověsti z knihy Zvič naslouchá příběhům (viz Příloha H), projekce <http://www.staletekoreny.cz/jan-amos-komensky>

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
Žáci samostatně čtou text vybrané pověsti, vyhledají hlavní postavy, časové a místní zakončení příběhu, děj a rozuzlení. Dokáží pověst samostatně interpretovat před třídou.	Učitel připraví nakopírované texty různých pověstí vztahujících se k daným lokalitám. Úkolem: přečíst pověst, vyhledat informace - kdo, kdy, kde, co a jak to dopadlo, a prezentovat před ostatními.
Žáci pozorně sledují videoprojekci a zapisují odpovědi na zadané otázky. Porovnají se sousedem v lavici, po porovnání případně upraví, doplní. Poté každý sdělí, co ho nejvíce zaujalo.	Videoprojekce pořadu o Janu Amosovi Komenském. Před projekcí zadá otázky: „Zapište datum narození a úmrtí J. A. Komenského. Napište alespoň 2 Komenského díla.“ Zjistěte, kolik let uplynulo od úmrtí J. A. K.
	Doplňující výklad o místech posledního útočiště J. A. Komenského před jeho odchodem do Polska
Žáci hledají lokality ve svých mapách dle instrukcí učitele	Seznámí žáky s plánem výletu, ukáže lokality na mapě

Výlet

Pomůcky a zdroje informací: kompas

Z nádraží ČD Dvůr Králové nad Labem se vydáme po zelené turistické značce mírným stoupáním lesní cestou po úbočí severovýchodního svahu nad obcí Lipnice až na skalní výběžky **přírodního parku Čertovy hrady** (cca 3 km, mírně do kopce).

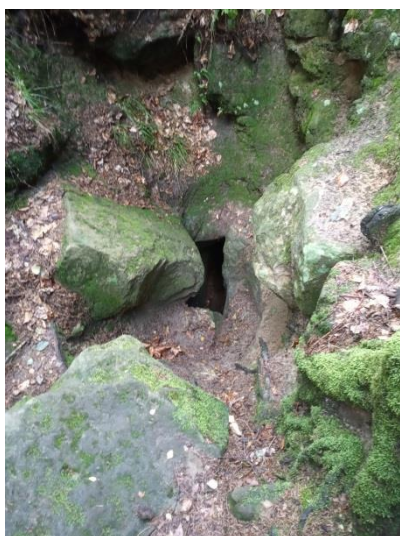
Obr. 25 – Čertovy hrady (foto Lenka Marečková)

Zde uděláme první zastávku. Žáci tu prezentují přečtené pověsti o Čertových hradech (viz Příloha H). Diskutují o možných podobách jednotlivých balvanů. Učitel podá stručný výklad o geologické zvláštnosti této přírodní památky (seznámí s termínem balvanové moře). Uvede zajímavost, že město Dvůr Králové nad Labem odtud darovalo základní kámen na stavbu Národního divadla (bližší informace viz 3.3.2 Další zajímavá místa, Čertovy hrady).

Z Čertových hradů pokračujeme po zelené turistické značce k lesnímu rybníku Zátluky, kde jsou pozůstatky bývalé tvrze (dnes na místě stojí jen altán). Zde si mohou žáci odpočinout a nasvačit se.

Po zelené značce dojdeme na rozcestník Pod Pokladem, kde odbočíme doleva po asfaltové cestě.

Před výchovným ústavem ostře odbočíme doprava po žluté turistické značce, která nás po cca 1 km dovede ke Komenského jeskyni, zvané **Skrýše** (bližší informace viz 3.3.2 Další zajímavá místa, Jeskyně Skrýše).

Obr. 26 – Jeskyně Skrýše (foto Lenka Marečková)

Učitel zde žáky stručně seznámí s legendou o pravděpodobném úkrytu J. A. Komenského v letech 1626-28, v době jeho pronásledování. Seznámí žáky s pojmy: pseudokrasová jeskyně a suťoviško.

Po žluté značce pokračujeme přes rozcestník Mezihoří (křižovatka silnic Dehtov, Třebihošť, Bílá Třemešná), dále poľní cestou, stále po žluté značce, mírným stoupáním jihovýchodním hřbetem vrcholu Zvičina na rozcestí Perná-kříž. Dále po zelené značce na **vrchol Zvičiny** (vzdálenost od Skrýši na vrchol Zvičiny cca 5 km, převýšení 213 výškových metrů).

Na vrcholu Zvičiny možnost občerstvení a odpočinku. Učitel zde nejprve připomene pověst o původu názvu hory (viz Příloha H). Žáci poté navštíví vyhlídkovou otočnou věž, ze které je při dobré viditelnosti výhled na Český ráj. Učitel žákům ukáže a pojmenuje významné vrcholy. Žáci pomocí kompasu určí světové strany. Dále je možné využít naučnou stezku Zvičinské vyhlídky, kde jsou na pěti naučných panelech pojmenovaná panoramata okolních výhledů.

Z vrcholu se vracíme po červené turistické značce, směr Bílá Třemešná přes vyhlídkové místo na loukách pod vrcholem Zvičiny (vyhlídka na Krkonoše). Klesáme lesem k **Masarykově studánce**.

Žáci interpretují pověst o zvičinském drakovi vytesaném v kameni nad studánkou a o pokladu, který hlídal (viz Příloha H).

Pokračujeme mírným klesáním až k **Lázním pod Zvičinou** necelé 2 km (možnost občerstvení, krátkého odpočinku).

Z Lázní pod Zvičinou klesáme po červené turistické značce nad Bílou Třemešnou (lyžařský areál Severka) na rozcestí Březina. Odtud loukami k nádraží ČD **Bílá Třemešná** (vzdálenost vrcholu Zvičina a nádraží ČD cca 3 km).

Aktivity po výletu

Ve škole žáci samostatně vypracují pracovní list (viz Příloha H).

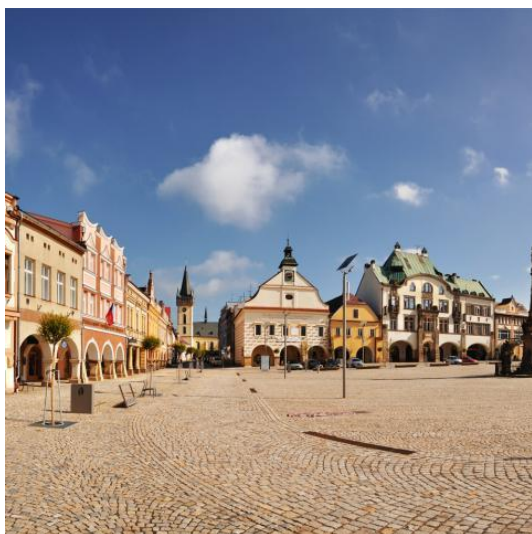
Reflexe

Tento výlet je fyzicky nejnáročnější. Motivace žáků v mém případě nebyla dostatečná. Pro časovou náročnost nebylo možné hrát se žáky v průběhu pochodu sportovní hry. Tím se výlet stal relativně monotónní túrou. Lokalita Čertovy hrady není vizuálně příliš zajímavá, jeskyně Skryše je nepřístupná (pouze úzký vstup do podzemí v lese).

Dlouhé stoupání na vrchol Zvičiny bylo fyzicky náročné a u žáků byla již znatelná velká únava. Na tak dlouhou trasu bylo málo přírodních zajímavostí a výhledy ze Zvičiny celkovou náladu již nevylepšily.

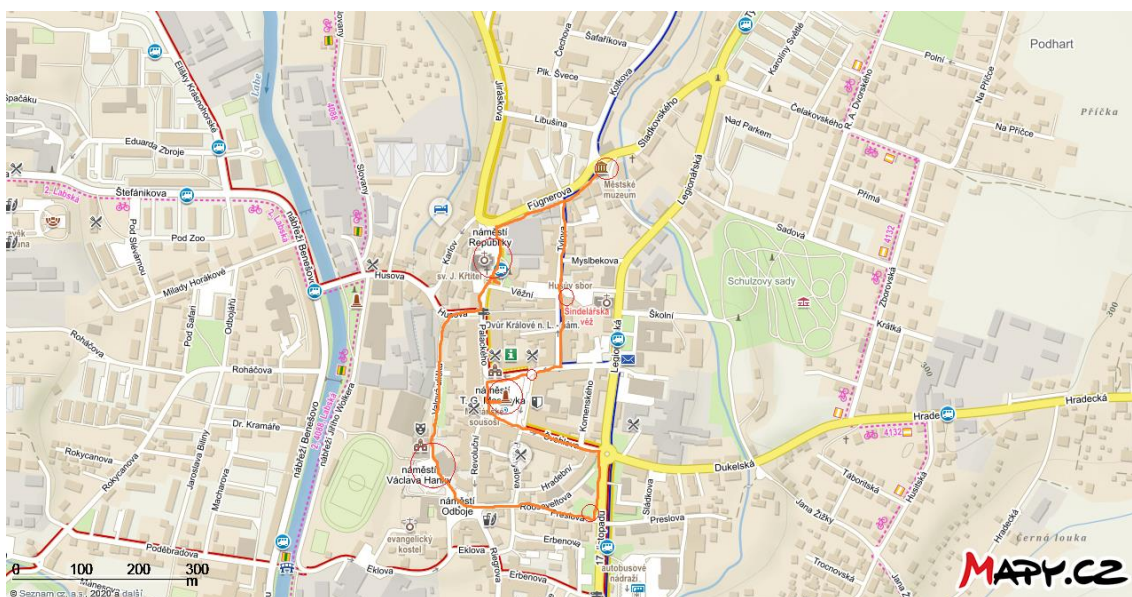
Nicméně na cestě zpátky byli žáci spokojeni alespoň se splněním náročného fyzického výkonu (po týdnu již na výlet vzpomínali s lepší náladou).

5.10 V prosinci za památkami Dvora Králové nad Labem

Obr. 27 – Nám. T. G. Masaryka (www.dvurkralove.cz)

Náměstí T. G. Masaryka – ulice 17. listopadu – náměstí Václava Hanky a náměstí Odboje – Valová ulička – Kostel sv. Jana Křtitele – Kohoutův dvůr – Šindelářská věž

Mapa 13 – Orientační plánek vycházky (www.mapy.cz)

Náročnost: 2 - 3

Celková délka trasy: 1,7 km

Cílová skupina: žáci 4. - 5. ročníku

Časová náročnost: 2 - 3 hodiny

Témata a cíle výletu:

Vycházka je primárně plánovaná pro žáky 4. – 5. ročníků. Kvůli své rozsáhlosti ji lze rozdělit na několik dílčích vycházek (i pro možnost využití nižšími ročníky). Např. za památkami vázající se k pověstem, k historii objevení Rukopisu královédvorského nebo za odkazem slavných rodáků.

Vycházka je tematicky zaměřená na zpracování pověsti ve výuce českého jazyka a její propojení s vlastivědou prostřednictvím návštěvy místních památek.

Místo, kde žijeme, oplývá nejen přírodními krásami, ale i více než 700letou historií. Vstoupilo do povědomí především nálezem starého rukopisu, Rukopisu královédvorského. Nejen město, ale i celý region je opředen řadou bájí a pověstí.

Znalost regionálních pověstí může pomoci upevnit a prohloubit vztah k historii vlastního kraje a následně i své zemi a národu.

Žáci se nejprve ve škole formou četby seznámí s pověstmi vázajícími se ke Dvoru Králové nad Labem. Vlastními slovy následně četbu interpretují. Za kontroly učitele dokáží vyvodit společné znaky pověstí. Seznámí se s Rukopisem královédvorským a jeho zpracováním v netradiční komiksově podobě. Vysvětlí si význam pojmu památka. Poté se žáci zaměří na práci s mapou. Vyhledají a zakreslí místa památek Dvora Králové nad Labem, navrhnou vhodnou trasu vycházky. Seznámí se s měřítkem mapy a spočítají celkovou délku vycházky. Pokusí se odhadnout její časovou náročnost. Ve skupinách, z odborných publikací (zapůjčených v knihovně Slavoj) a z internetu, vyhledají informace o vybrané památce města a poznatky prezentují při vycházce. Během samotné vycházky učitel žákům propojuje informace získané z pověstí s místní historií. Čerpá přitom z teoretické části této diplomové práce. Žáci během vycházky průběžně vyplňují pracovní list. Cílem jednotlivých zastavení je seznámit žáky s pojmem památka a jejich významem a posílit pozitivní vztah žáků k těmto místům.

Přípravné aktivity ve škole

Seznámení žáků s regionálními pověstmi, vymezení znaků pověstí a jejich odlišností, popř. shodností s pohádkou. Seznámení s Rukopisem královédvorským a jeho významem pro tehdejší společnost. Propojení pověstí s místní historií a památkami. Vyhledání památek na mapě a zvolení trasy

Časová dotace: 2 - 3 vyučovací hodiny

1. Dvůr Králové v pověstech

Specifické cíle hodiny: žák se seznámí s pověstmi Dvora Králové nad Labem, žák dovede vlastními slovy interpretovat přečtenou pověst, žák rozliší pověst mezi jinými žánry

Pomůcky a zdroje informací: nakopírované pověsti z knihy Zvič naslouchá příběhům (viz Příloha CH)

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
Žáci pozorně poslouchají	Četba pověsti „Jak se ze Dvora stal Dvůr Králové.“
Žáci společně s učitelem dedukují, o jaký žánr se jedná, evokují pojem pověst	Úkol: „O jaký literární žánr šlo? Byla to pohádka nebo pověst? „Co se vám vybaví, řekne-li se pověst“? Na základě brainstormingu tvorba pojmové mapy na tabuli.
Žáci vyvodí znaky pověsti	Učitel znaky zapíše na tabuli.
Žáci porovnají charakteristické znaky pověsti se znaky pohádky a zapíší do sešitů.	Úkol: „Jak se liší pověst od pohádky?“ Určete základní rozdíly. <i>Pověst: ústní podání, vztah ke skutečné události a časoprostorové ukotvení, vždy vztah k nějakému místu, většinou výchovný aspekt, hlavní hrdina nebývá idealizován, překvapivá pointa</i> <i>Pohádka: neurčitost místa, času, děje, šťastné konce, představitelé dobra a zla, existence nadpřirozených postav a jevů, úvodní formule: „Bylo, nebylo.“</i>
Žáci samostatně čtou text vybrané pověsti, vyhledají hlavní postavy, časové a místní zakotvení příběhu, děj a rozuzlení. Dokáží pověst samostatně interpretovat před třídou.	Učitel připraví nakopírované texty různých pověstí, v nichž se vyskytuje Dvůr Králové nad Labem. Úkolem: přečíst pověst, vyhledat informace - kdo, kdy, kde, co a jak to dopadlo, a prezentovat před ostatními.
Žáci vyberou společné a rozdílné znaky přečtených pověstí.	Úkol: „Uved'te, čím se prezentované pověsti lišily a co měly společného?“
Žáci vlastními slovy reprodukují další pověsti, se kterými se setkali.	Úkol: „Znáte ještě jiné pověsti?“
V závěru hodiny zhodnocení, že město DKNL je na pověsti bohaté.	

2. Rukopis královédvorský

Specifické cíle hodiny: žáci se seznámí s významnou památkou objevenou v našem městě a získají povědomí o jejím významu pro společnost, objasní si původ názvu některých dvorských památek

Pomůcky a zdroje informací: věrná kopie Rukopisu královédvorského v poměru 1:1, Rukopis královédvorský v komiksu (Filip Pýcha)

Učební činnosti/úkoly:	Činnost učitele:
Žáci se seznamují s Rukopisem formou animované ukázky	Prezentace videa Rukopisy-Dějiny udatného českého národa viz https://www.youtube.com/watch?v=1YZpYT2xHx8
Žáci odpovídají	Úkol: „Kdo ví, kde byl Rukopis objeven?“
Žáci vymýšlí na základě zhlédnutého videa význam nálezu Rukopisů pro tehdejší společnost a pokouší se přijít, na co všechno měl jejich objev vliv.	Učitel zapisuje nápady na tabuli, vyhodnotí správnost a význam upřesní. <i>Vliv Rukopisů:</i> - umění a společnost 19. stol. - výzdoba Národního divadla, - Bedřich Smetana – Libuše (přímý zdroj v Rukopisech), - Antonín Dvořák, Zdeněk Fibich, Josef Leopold Zvonař – opera Záboj, - Mikoláš Aleš, Josef Mánes, Josef Václav Myslbek (Záboj a Slavoj na Vyšehradě) - podnícení zájmu o českou historii - zvýšení zájmu o českou kulturu - důkaz pro český národ, že čeština je rovnoprávný jazyk se starobylou historií
Žáci si prohlížejí věrnou kopii a přiloženou lupou se pokouší číst text	Ukázka věrné napodobeniny rukopisu vydané při příležitosti 200letého výročí jeho nálezu
Žáci pozorně poslouchají	Krátký výklad o obsahu Rukopisu.
Žáci společně čtou píseň Záboj a Slavoj (viz Příloha I)	Představení knihy Rukopis královédvorský v komiksu (F. Pýcha), vydána knihovnou Slavoj DKNL, vysvětlení spojitosti názvu knihovny s postavou zpracovanou v Rukopisu. Úkol: Společná četba písně Záboj a Slavoj
Žáci ve skupinách interpretují text přečtené písně formou obrázkové osnovy.	Úkol: vytvořit obrázkovou osnovu písně Záboj a Slavoj
Žáci přemýšlí o vlivu Rukopisu na místní památky.	Dokážete vyjmenovat, které památky Dvora Králové Rukopis ovlivnil? Co všechno je v našem městě podle Rukopisu (písní) pojmenováno?
DÚ: Přinést si na další hodinu nějakou památku.	

3. Dvorské pamětihodnosti a jejich hledání na mapě

Specifické cíle hodiny: žáci si objasní význam slova památka, procvičí si orientaci na mapě, vyhledají si místa památek, zakreslí si trasu k památkám, pokusí se vyhledat podstatné informace z odborných publikací, internetu, odborných materiálů a získané poznatky vyjádří vlastními slovy

Pomůcky a zdroje informací: odborné publikace o Dvoře Králové nad Labem, internet, vytištěné informace k jednotlivým památkám.

Učební činnosti/úkol:	Činnost učitele:
Žáci prezentují své upomínkové předměty a zdůvodňují, čím jsou pro ně památkou.	Učitel prezentuje svůj upomínkový předmět a zdůvodní svou volbu.
Žáci vstupují do řízené diskuze.	Úkol: „Co se vám vybaví pod pojmem památka? K čemu slouží? Jsou to jenom předměty? Jaké památky znáte?“ Učitel zapisuje nápady na tabuli a vytváří pojmovou mapu.
Žáci zapisují dvorské památky, které znají.	Úkol: „Na papír запиšte památky Dvora Králové, které znáte“.
Žáci vybírají památky, které se objevovali v pověstech.	Soupis památek na tabuli a ukázka ilustrační obrázků. Úkol: „Vzpomenete si, které památky se objevovaly v přečtených pověstech a v Rukopise? Zakroužkujte na tabuli jejich názvy.“
Žáci vyhledávají zajímavosti o vybrané památce, zapisují, popř. podtrhají důležité informace, spolupracují ve své skupině. Získané poznatky budou žáci prezentovat při vlastní vycházce.	Úkol: „Rozdělte se do skupin po třech, vyberte si jednu ze zakroužkovaných památek na tabuli a s pomocí připravených odborných publikací, internetu vypište důležité informace (5-10 vět). Pokud využijete připravené nakopírované texty, stačí věty podtrhnout. Učitel kontroluje, aby informace o památce zpracovávala vždy jen jedna skupina.
Žáci se pokouší k vyznačeným bodům v mapě přiřadit správný obrázek. Žáci si vylepí obrázky památek k mapě do PL.	Úkol: „V mapě natištěné v PL najdete a zakreslete naši školu, pokuste se přiřadit obrázky památek k vyznačeným bodům. Společná kontrola
Žáci se orientují v mapě, hledají optimální trasu mezi památkami, počítají celkovou vzdálenost a odhadují časovou náročnost vycházky.	Úkol: „Pokuste se ve skupinách najít nejkratší trasu“. Podle měřítka mapy, stanovte délku trasy a pokuste se odhadnout, jak dlouho by vycházka trvala při rychlosti 3 km/h.“

Vycházka

1. stanoviště

Náměstí T. G. Masaryka – renesanční budova Staré radnice, secesní budova České spořitelny, Mariánské sousoší, kašna se sochou Záboje

Obr. 28 – Stará radnice (foto Lenka Marečková)

Náměstí T. G. Masaryka leží v samém centru města. Zde nás na první pohled upoutá renesanční budova Staré radnice. V prvním patře budovy se nachází výstavní síň se stálými výstavami a konšelská síň, kde se pořádají slavnostní události. Na průčelí radnice jsou sluneční hodiny a latinský nápis: „Tento dům nenávidí špatnost, miluje mír, trestá zločiny, zachovává práva, ctí šlechtné.“

Další dominantou náměstí je secesní budova **České spořitelny**.

Obr. 29 – Česká spořitelna (foto Lenka Marečková)

Zajímavým se jeví také **dům č. p. 85**, s podloubím na čtyřech pilířích zdobených lvími maskami a sochou sv. Jana Nepomuckého ve štítu.

Uprostřed náměstí stojí nepřehlédnutelné **Mariánské sousoší**, ve tvaru rokokové pyramidy. Pochází z roku 1750-54 od Josefa Procházky z Chrudimi.

Obr. 30 – Mariánské sousoší (foto Lenka Marečková)

Další sochařskou památkou z roku 1857 je kašna se sochou Záboje. Jejimi autory jsou zdejší rodáci, sochaři František a Antonín Wagnerovi.

Obr. 31 – kašna se sochou Záboje (foto Lenka Marečková)

Podrobnější informace viz 3.1.2 Památky.

Po příchodu na náměstí T. G. Masaryka se učitel žáků zeptá, zda dokáží pojmenovat památky, které tu vidí. Výčet doplní, případné chyby opraví. Žáci si zaznamenají do pracovního listu k nalepeným obrázkům názvy zdejších památek.

Učitel vyzve žáky, kteří měli zjistit informace o zdejších památkách, k výkladu. Nedostatky opraví a výklad doplní podrobnějšími informacemi (viz 3.1.2 Památky).

Otázky: „Které památky z tohoto zastavení se nám objevily v přečtených pověstech?“
Dokážete je vlastními slovy převyprávět?

Poté učitel zadá žákům úkoly: „Najděte dům, který je ozdoben lvy a zapište do PL jeho popisné číslo. Dále najděte měšťanský barokní dům č. p. 86 a do PL zakreslete znamení, jenž má ve štítu.“

2. stanoviště

Obr. 32 – Náměstí Odboje s budovou gymnázia (foto Lenka Marečková)

Náměstí Odboje, náměstí Václava Hanky, Hankův dům

Z náměstí pokračujeme Revoluční ulicí k **náměstí Odboje a náměstí Václava Hanky**. Náměstí Odboje dominuje historická budova gymnázia a památník Odboje, který je dílem pražského sochaře Jaroslava Horejce a architekta Viléma Kvasničky. Z královédvorského pískovce jej vytesal sochař František Bílek. Náměstí Václava Hanky zdobí fontána „Rukopisy“ od královédvorského sochaře Jaroslava Černého. Dominantou tohoto náměstí je novorenesanční budova z roku 1874, **Hankův dům**, jenž slouží jako kulturní dům. Vedle Hankova domu stojí **kino Svět** přestavěné z bývalé sokolské tělocvičny.

Obr. 33 – Hankův dům (foto Lenka Marečková)

Učitel vyzve skupinu žáků, která vyhledávala informace o Hankově domě, nám. Odboje a nám. Václava Hanky, aby podle mapy dovedla třídu ke své památce. Ostatní je kontrolují. Skupina se zastaví u své památky a podávají výklad, který si ve škole připravili. Učitel výklad doplní podrobnějšími informacemi. Žáci si zapíší název stanoviště do mapky k obrázku.

3. stanoviště

Valová ulička, Na bráně

Od Hankova domu se vydáme **Valovou uličkou** až k pozůstatkům poslední hradní brány (tzv. Horní brána). Nyní se místu říká „**Na bráně**“.

Obr. 34 – Horní brána, Valová ulička (foto Lenka Marečková)

K dalšímu zastavení vede skupina, která zpracovávala informace o Valové uličce. Zde prezentuje své zjištěné informace, učitel výklad doplní zajímavostmi. Žáci si do PL zapíší název památky.

Učitel vyzve žáky k zamyšlení. Otázky: „*Jak podle vás získala tato ulička svůj název? Co myslíte, odkud se berou názvy ulic, náměstí a památek?*“

4. stanoviště

Kostel sv. Jana Křtitele, kamenný pranýř

Obr. 35 – Kostel sv. Jana Křtitele, pranýř (foto Lenka Marečková)

Na konci Valové uličky zahneme Horní branou prudce doprava, do kopce směrem k věži **kostela sv. Jana Křtitele**. Gotický kostel byl postaven na místě původního románského kostelíka. Dnešní podobu získal až v 90. letech 19. století. Kostel byl proslaven objevením **Rukopisu královédvorského** v roce 1817 spisovatelem Václavem Hankou.

Zde se postup jako v předchozích případech opakuje.

Žáci poté absolvují předem objednanou komentovanou prohlídku s průvodcem. Na tuto prohlídku se lze telefonicky objednat na čísle 602 561 204 za cenu 30 Kč za žáka. Žáci se během 40 minut seznámí s historií kostela, podívají se do bytu pověžného, zhlédnou kostelní zvony a navštíví kobku, kde byl nalezen proslulý Rukopis královédvorský.

Po absolvování prohlídky odpoví na otázky v PL (viz Příloha CH).

Vedle kostela u autobusové zastávky stojí kamenný pranýř.

Učitel vyzve žáky k zamyšlení. Otázka: „*Jaký účel měl tento sloup?*“ *Dokážete tuto památku pojmenovat?*“ (žáci, kteří zpracovávali tuto památku, mlčí). Ostatní diskutují. Poté žáci uvedou pravý účel této památky. Učitel zjišťuje, zda si žáci vybaví pověst, která se k tomuto místu váže. Otázka: „*Vzpomenete si na pověst, která zmiňuje tento pranýř? O čem byla?*“

Žáci si do PL doplní názvy zdejších památek (viz Příloha CH).

5. stanoviště

Kohoutův Dvůr

Obr. 36 - Kohoutův dvůr (foto Lenka Marečková)

Za kostelem na hlavní křižovatce zahneme doprava a po cca 200 m dojdeme ke **Kohoutovu dvůru**, kde sídlí městské muzeum. Původně se jednalo o uzavřený zemanský dvůr, který si pro sebe v letech 1736-1738 nechal postavit úředník hraběte Šporka F. A. Berger. V muzeu jsou umístěny expozice dokumentující historii města, textilní průmysl Královédvorská a tradiční výrobu vánočních ozdob.

Žáci zaznamenají název památky, interpretují text připravený před vycházkou. Učitel zjišťuje, zda si pamatují pověst „O věčném židu“. Otázka: *Jaká pověst se pojednává o židu, který pomohl královédvorskému měšťanovi stejného jména jako tato památka?*

Učitel zadá žákům vypracovat tajenku uvedenou v PL (viz Příloha CH). Řešením je název části Kohoutova Dvora – ŠPÝCHAR.

6. stanoviště

Šindelářská věž

Obr. 37 – Šindelářská věž (foto Lenka Marečková)

Od muzea se vydáme zpět ke kostelu, kde na první křižovatce zahneme doleva do Tylovy ulice a po chvíli spatříme jedinou dochovanou kamennou věž z původních 4 hradebních městských věží. **Šindelářská věž** své jméno získala podle dílen výrobců šindelů.

Před výkladem žáci doplňují pracovní list s otázkou: „Dovedete vysvětlit, podle čeho se tato věž nazývá? Co bylo důvodem takového názvu? Pokuste se zdůvodnit.“

Následuje výklad poslední skupiny žáků.

Aktivity po vycházce

Učitel zhodnotí nejen aktivitu a chování žáků v průběhu vycházky, ale i její přínos pro výuku. Společně s žáky zkontroluje odpovědi v pracovních listech. Žáci poté vytvoří plakát na téma Dvůr Králové nad Labem. Při zpracování čerpají z poznatků a zkušeností získaných vycházkou. Další možností je požádat o autorské čtení Rukopisu královédvorského, popř. Zvič naslouchá příběhům spisovatele a písničkáře Filipa Pýchu.

Reflexe

Vhodná kombinace dobře zvolené přípravy, motivace a známého prostředí celkově navodila příjemnou atmosféru vycházky. Žáci projeví zájem o historické zajímavosti svého rodného města, výklad doplňovali otázkami, sami se zájmem hledali a „bádali“. Propojením historických faktů s místními pověstmi byli žáci ideálně motivováni. Jednalo se o přiměřenou a dobře naplánovanou vycházku, na kterou žáci ještě několik dní po realizaci rádi vzpomínali.

6 Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zmapování regionu Královédvorská, vytvoření souboru didakticky zpracovaných výletů a vycházek a jejich ověření v praxi.

S pomocí odborné literatury a dalších dostupných zdrojů jsem konkrétně vymezila území regionu Královédvorská. Podrobně jsem region popsala z pohledu geografického a historického. Ve vymezené oblasti jsem vybrala atraktivní místa z hlediska přírodních, kulturních a historických zajímavostí.

V teoretické části jsem měla možnost vybírat z velkého množství literárních zdrojů městské knihovny Slavoj. Protože jsem často dohledávala historické informace, bylo zapotřebí zdroje porovnávat a ověřovat. Z hlediska hodnověrnosti jsem nejčastěji využívala periodikum Vlastivědné čtení, kam přispívají erudovaní autoři, badatelé a historici (PhDr. V. Wolf, K. Martinek a další). Při porovnávání zdrojů jsem nacházela nesrovnalosti, některé publikace uváděly rozdílná data a historická fakta. Autoři místních průvodců a historických publikací často využívali shodné pasáže z několika vybraných zdrojů staršího data (shodné celé odstavce textu). Bylo nutné vždy dohledat nejlépe ověřený zdroj a hledat shody s dalšími odbornými publikacemi.

Teoretická část je z mého pohledu zpracovaná přehledně a je dostatečně ověřená z veřejně dostupných zdrojů.

Problematické bylo porovnávání zdrojů pro didaktickou metodiku školních výletů (vycházek). K této problematice jsem nenalezla dostatečné množství zdrojů, které bych mohla porovnat. Proto v této podkapitole čerpám i ze zdrojů staršího data.

Na základě teoretické části jsem sestavila soubor deseti výletů tak, aby došlo při jejich realizaci k ideálnímu propojení přírodních podmínek, historických výročí, dostupnosti pamětihodností, popř. tematických bloků RVP. Nejobtížnější bylo sestavit výlety v zimním období, kdy jsou v regionu nepříznivé klimatické podmínky.

Při ověřování realizovatelnosti výletů v praxi se právě tyto nepříznivé podmínky projeví na celkovém negativním průběhu školní akce. Především pak kreslení technických zajímavostí na přehradě Les Království bylo téměř nerealizovatelné.

Výlet do Areálu environmentální výchovy v březnu byl uskutečněn v době počátků jara, kdy se příroda začíná teprve probouzet. I při této akci byly klimatické podmínky překážkou (naštěstí byla přítomnost lesního pedagoga a jeho přednáška alespoň částečnou motivační náhradou).

Další negativní aspekt při ověření realizace školních akcí byla délka plánované trasy. Výlet na Zvičinu (více než 15 km) byl pro žáky 5. ročníků příliš dlouhý a fyzicky náročný.

Jako ideálně zpracované návrhy výletů se ukázaly trasy do 10 km, bez výrazného převýšení s dostatečnou škálou přírodních zajímavostí, naučných a interaktivních prvků (Za zázrakem do Vítězné, Proti proudu Hartského potoka a Za památkami Dvora Králové nad Labem).

Významným motivačním prvkem bylo čerpání z místních pověstí a legend, které jsou didakticky zpracované do školních příprav na výlet i do samotné realizace výletů. Pro žáky mladšího školního věku „vnesly“ legendy a pověsti do školních akcí pohádkového ducha, čímž výrazně zvýšily atraktivitu výletů.

Výlety jsem se snažila realizovat v průběhu celého školního roku. Pro úspěšný průběh by ale bylo vhodnější venkovní aktivity směřovat do pozdních jarních až podzimních měsíců, kdy je příznivější počasí.

Pro potřeby praktického pedagogického využití je vhodné soubor výletů využívat jako „živý“ dokument, který se dá podle potřeb pedagogů upravovat a přizpůsobovat.

V závěru mohu shrnout, že jsem z mého pohledu cíle diplomové práce naplnila.

Doufám, že moje práce najde uplatnění na základních školách regionu Královédvorská jako vhodný doplněk vyučování.

7 Použité zdroje

1919-2019. Sto let od kolaudace stavby (2019) [online]. *Přehrada Les Království* [cit. 2019-10-19]. Dostupné z: <https://prehrada-les-kralovstvi.cz/>

Antonín Pavel Wagner, český sochař 1834-1895 (1934). Dvůr Králové nad Labem: Městský osvětový sbor.

ANTOŠOVÁ, L., PÝCHA, F., MARTINEK, K., BALIHAROVÁ, L., STANÍKOVÁ, M. (2016). *Zvič naslouchá příběhům*. Městská knihovna Slavoj: Dvůr Králové nad Labem. ISBN 978-80-270-0102-6.

BITTNER, V. (1998). *R. A. Dvorský, král české taneční hudby*. Praha: Editio Praga. ISBN 80-7058-470-X.

BRAUN, R., MARKOVÁ, D., NOVÁČKOVÁ, J. (2014). *Praktikum školní psychologie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0176-2.

CLAIBORNE, L., BANDY, J., BRUFF, D., MORRELL, J. (2020). Teaching Outside the Classroom [online]. *The Vanderbilt University Center for Teaching* [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/teaching-outside-the-classroom/>

DAVID, P. & SOUKUP, V. (2009). *Velká turistická encyklopedie. Královéhradecký kraj*. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-2454-1.

DNEBOVSKÁ, ŠTRÉGLOVÁ, O. (2016). *Dětský román*. Dvůr Králové nad Labem: Město Dvůr Králové nad Labem. ISBN 978-80-903848-5-9.

DOUBRAVA, J. (1956). *Zeměpisné vycházky*. Praha: SPN. ISBN nevedeno.

František Antonín Špork a Kuks (2019). [online]. *Národní památkový ústav* [cit. 2020-01-26]. Dostupné z: <https://www.hospital-kuks.cz/cs/o-hospitalu/historie>

HALÍK, T. (1997). Památník na náměstí Odboje. *Vlastivědné čtení*, ročník 1997, č. 9, s. 23. ISSN nevedeno.

HANCKE, G. B. (2002). *Theatrum Fagi: popis Lázní Kuks v Čechách, patřících jeho říšské hraběcí excelenci hraběti von Sporck*. Náchod: Gate. ISBN 80-901712-7-3

Historie města [online]. *Turistický portál Dvůr Králové nad Labem* [cit. 2019-09-10]. Dostupné z: <https://www.dvurkralove.cz/cs/o-meste/historie-mesta/>

Historie, od roku 1895 do současnosti (2018). *Gymnázium Dvůr Králové nad Labem* [cit. 2020-21-01]. Dostupné z: <https://www.gym-dk.cz/gdk/historie/>

HOJNÝ, V., SENETOVÁ, B. a kol. (2017). *Historie a současnost Hartského potoka (Poznáváme své okolí). Pomůcka pro zejména mimoškolní aktivity v rámci vlastivědného a přírodovědného poznávání okolí* [studentská práce]. Dvůr Králové nad Labem: Gymnázium Dvůr Králové nad Labem

HRDINA, I. A. (2018). Jaký byl (a jaký nebyl) hrabě Špork. *Vlastivědné čtení o Královédvorskú*, ročník 2018, č. 4, s. 2-5. ISSN 2570-6330.

ISTENČIN, L., NÁDVORNÍK, J. (2012). *Na výletě se školou*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-87553-41-1.

JANOUSEK, P. (2003). Procházky, výlety a vzpomínky. *Dvůr Králové nad Labem. Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí*, ročník 2003, č. 2, III. řada, s. 26. ISSN neuv.

JANOUSEK, P. (2006). *Zmizelé Čechy*. Dvůr Králové nad Labem. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-426-3.

KAMENÍKOVÁ, M. (2019). Představujeme nový znak města Dvůr Králové nad Labem, zobrazen je v gotickém štítu [online]. *Dvůr Králové nad Labem* [cit. 2020-21-01]. Dostupné z: <https://www.mudk.cz/cs/mesto/aktualne/mesto/predstavujeme-novy-znak-mesta-dvur-kralove-nad-labem-zobrazen-je-v-gotickem-stitu.html>

KOLÁČEK, L. Y. (2014). *Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Regia. ISBN 978-80-87866-04-7.

Kronika města Dvůr Králové nad Labem za léta 1938 -1945 [online]. *Dvůr Králové nad Labem* [cit. 2020-16-03]. Dostupné z: <https://m.mudk.cz/filemanager/files/167698.pdf>

Křížová cesta [online]. *Obec Vítězná* [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://www.vitezna.cz/obec/historie/krizova-cesta.html>

Křížová cesta 21. století [online]. *Revitalizace Kuks* [cit. 2019-10-12]. Dostupné z: <http://www.revitalizacekuks.cz/tipy-na-vylet/krizova-cesta-21-stoleti-1/?ftresult=k%C5%99%C3%AD%C5%BEov%C3%A1+cesta>

Kuks, krajina jako park (2009). [online]. *Česká televize* [cit. 2020-26-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10255644540-rajske-zahrady-ii/309292320120006-kuks-krajina-jako-park/>

Lesní areál Hájemství u Dvora Králové nad Labem (2019) [online]. *Kudy z nudy.cz. Czech tourism* [cit. 2019-10-24]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/lesni-areal-hajemstvi-u-dvora-kralove-nad-labem>

Lesní pedagogika (2020). [online]. *Lesy ČR* [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://lesy-cr.cz/rady-a-osveta/lesni-pedagogika-v-cr/>

MARTINEK, K. (2018). Dvůr Králové nad Labem: Omyly, nepravdy a polopravdy v rané historii města. *Vlastivědné čtení o Královédvorskú*, ročník 2018, č. 2, s. 36-52. ISSN 2570-6330.

Naučná stezka Kocbeře [online]. *ZŠ a MŠ Kocbeře* [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <https://skola.kocbere.cz/file.php?nid=4344&oid=5365404>

NOVÁKOVÁ, M. & NOVÁK, Z. (2005). *Průvodce po České republice. Podkrkonoší*. Praha: Olympia. ISBN 80-7033-863-6.

Památkový okruh [online]. *Turistický portál Dvůr Králové nad Labem* [cit. 2020-21-01]. Dostupné z: <https://www.dvurkralove.cz/cs/tipy-na-vylety/pamatkovy-okruh.html>

Podél staré hranice do sousední vesnice (2020). [online]. *Základní škola a mateřská škola Kocbeře* [cit. 2020-01-26]. Dostupné z: <https://skola.kocbere.cz/file.php?nid=4344&oid=5365404>

Procházka kolem hospitálu (2019). [online]. *Národní památkový ústav* [cit. 2020-26-01]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/planujete-vylet/tipy-na-vylet/6827-prochazka-kolem-hospitalu>

Průvodce městem Dvůr Králové nad Labem (2007). Dvůr Králové nad Labem: Město Dvůr Králové nad Labem. ISBN nevedeno.

PÝCHA, F. (2016). Antonín Schulz – zakladatel městského archivu a muzea ve Dvoře Králové nad Labem [online]. *Královédvorsko.cz* [cit. 2019-09-29]. Dostupné z: <https://www.kralovedvorsko.cz/historie/antonin-schulz-zakladatel-mestskeho-archivu-a-muzea-ve-dvore-kralove-nad.html>

REHÁK, B. (1968). *Vycházky do přírody*. Praha: SPN. ISBN nevedeno.

REZKOVÁ, H., ŠPATENKOVÁ, P. (2018). *Nebylo jim souzeno žít*. Vlkov: Helena Rezková. ISBN 978-80-88182-09-2.

Sekyrková, K. (2011). Přírodní podmínky, klima [online]. *Městský úřad Dvůr Králové nad Labem* [cit. 2019-08-28]. Dostupné z: <https://www.mudk.cz/cs/mesto/o-meste/zakladni-udaje/prirodni-podminky-klima.html>

SCHWARZ, J. (1999). Ing. Josef Vágner, Csc. čestným občanem města Dvora Králové nad Labem. *Dvůr Králové nad Labem. Vlastivědné čtení o našem městě i jeho okolí*, ročník 1999, č. 2, s. 1. ISSN nevedeno

SCHWARZ, J. (2019). R. A. Dvorský – Čestný občan Dvora Králové nad Labem. *Vlastivědné čtení o Královédvorskú*, ročník 2019, č. 5, s. 44-53. ISSN 2570-6330.

STANÍKOVÁ, M. & MACHEK, B. (2017). *Po stopách Václava Hanky*. Dvůr Králové nad Labem: Hankův dům MKZ ve spolupráci s Městskou knihovnou Slavoj. ISBN neuvedeno

ŠIMČÍKOVÁ, L. (2013). Pomník Obětem holokaustu [online]. *Spolek pro vojenská pietní místa* [cit. 2020-01-31]. Dostupné z: <https://www.vets.cz/vpm/7707-pomnik-obetem-2-svetove-valky/#7707-pomnik-obetem-2-svetove-valky>

TOMANOVÁ, M. a kol. (1991). *Bílá Třemešná*. Bílá Třemešná: Obecní úřad Bílá Třemešná. ISBN neuvedeno

TOMKOVÁ, E., JIŘIČKOVÁ, A. & KUBELKA, T. (2005). *Dvůr Králové nad Labem a okolí. Historie a současnost ve fotografii*. Dvůr Králové nad Labem: Městské muzeum ve Dvoře Králové nad Labem. ISBN 80-2395776-7.

VOKOLEK, V. (2013). *Neznámé Čechy 5. Posvátná místa severovýchodních Čech*. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-2854-7.

ZAPLETAL, M. (2003). *Vycházky a výlety s dětmi: zážitky, objevy, hry, zábava, poznání*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-750-7.

ZEMINA, J. & NETOLICKÁ, D. (2009). *Otto Gutfreund*. Dvůr Králové nad Labem: Město Dvůr Králové nad Labem. ISBN neuvedeno.

Zvičinské vyhlídky anebo rozhledna ze země (2010). [online]. *Turistický portál Dvůr Králové nad Labem* [cit. 2019-10-19]. Dostupné z: <https://www.dvurkralove.cz/filemanager/files/167336.pdf>

8 Seznam příloh

Příloha A	V lednu za uctěním památky obětí holokaustu.....	I
Příloha B	V únoru na přehradu Les Království (Tešnov).....	V
Příloha C	V dubnu za narcisy do Ferdinandova.....	VII
Příloha D	V květnu po stopách baroka do Kuksu.....	XI
Příloha E	V červnu za zázrakem do Vítězné.....	XII
Příloha F	V září proti proudu Hartského potoka.....	XV
Příloha G	V říjnu do Domova sv. Josefa v Žirči.....	XXI
Příloha H	V listopadu na Zvičinu.....	XXII
Příloha CH	V prosinci za památkami Dvora Králové nad Labem.....	XXVII

Příloha A – V lednu za uctěním památky obětí holokaustu

1. budova pošty (pamětní deska připomínající popraveného poštovního úředníka Jaroslava Davida)

2. místo, kde stávala synagoga

Obyvateli našeho města byli také Židé. Perzekuce se během války neustále zvyšovaly. Měli zakázáno navštěvovat biografy, divadlo, nesměli chodit do knihovny, na hřbitov. Nesměli se vyučovat hře na klavír. Byli omezeni nákupem potravin. Na svém oblečení museli být trvale označeni žlutou šesticípou hvězdou. Děti byly vyloučeny ze školního vzdělávání. Po válce se jich vrátilo jen několik, většina zahynula v koncentračních táborech (Dnebovská, Štréglová, O., 2016).

Obr. 38 - Historické foto synagogy (www.znicenekostely.cz)

3. Pomník u školy 5. května – květnové povstání ve Dvoře Králové nad Labem

Obr. 4 – Pomník Obětem 2. světové války (foto Lenka Marečková)

Současný pomník zachycující vlající prapor vytvořil sochař J. Černý. Na podstavci je vytesáno „Zde padli za vlast 5. května 1945. Pomník se nachází u hlavní silnice před ZŠ 5. května.

Za okupace byla ve zdejší škole ubytována Hitlerjugend. Památník stojí v místě, kde padlo 5. května 1945 nejvíce občanů Dvora Králové nad Labem.

5. května 1945 – sobota. V Praze vypuklo povstání. Rozhlas volá o pomoc česky, anglicky a rusky. Zvony kostelů, které měly zahájit povstání našeho města, však mlčí. Je krátce po poledni a lidé vybíhají do ulic. Rozeznějí se sirény, někteří občané běží na určená stanoviště, většina však vybíhá vedena zvědavostí. Od Junkersovy továrny zazní první výstřely. Němci jsou již připraveni a střílí na všechny přístupy k továrně. Skupince našich lidí se daří odzbrojit oddíl četníků v Národní bance a také strážné v lazaretu, městské tržnici, u vězňů na hejtmanství a některé jednotlivce po domech. Dobrovolníci na náměstí čekají na zbraně. Postupně jsou posíláni četnickým kapitánem Recinou na určená stanoviště. Až potud proběhlo všechno překvapivě lehce, rychle a bez obětí na životech. Tvrdý odpor začínají klást příslušníci zbraní SS umístění v Löwenbachově továrně, ale uvedený objekt neopouští. Také mladí učni Hitlerjugend se brání. Střílí ze školy druhého obvodu po každém jednotlivci bez rozdílu, zda se jedná o muže či ženu. Jsou však odzbrojeni a uzamčeni v jedné ze tříd školy. Na nádraží je odzbrojen vlak vojenské tiskárny a nádraží přešlo do českých rukou. Povstáním byl v době jedné hodiny získán střed města a nádraží. Zůstala však hlavní ohniska odporu, továrna Löwenbachova a Junkersova. Z té potom vyjíždí tři obrněná nákladní auta, plně obsazená vojáky, směrem na nádraží. U školy druhého obvodu zahajují palbu, osvobodí uzamčené učně Hitlerjugend a za jejich pomoci shromažďují naše občany, plivají po nich a políčkují. Do této situace přijíždí na motocyklu, řízeném studentem Řezníčkem, major Matějka. Je označen bílou páskou parlamentáře a přijel sem s úmyslem zjednat v nastalé situaci pořádek. Oba jmenovaní jsou však bez výstrahy a jakéhokoliv jednání zastřeleni. Jedno z aut zůstává, zbylá dvě odjíždějí na nádraží. Po krátké, krvavé přestřelce obsazují nádraží a uvězní zde rukojmí. V té době dochází ve městě k jednání

a odevzdání moci mezi předsedou Národního výboru JUDr. Köcherem a německým okresním hejtmanem JUDr. Dobischem. Je přijata jeho nabídka, že bude nápomocen jednání s německými oddíly o zastavení boje. To již nádraží obsazuje německý přepravní oddíl Jugdkomanda. Hejtman Dobisch spolu s JUDr. Köcherem a kpt. Říhou přesto odjíždí na nádraží, aby tu jednali o zastavení boje. Tam však byli oba naši občané hejtmanem Dobischem bez jakéhokoliv jednání vydáni a zatčeni. V 17:30 přijíždí k městu deset obrněných automobilů a v prvním z nich je hejtman Dobisch ve stejnokroji „Volksturm“. V 17:50 přijíždí na Městský úřad, kde sídlilo velitelství, zajatý kpt. Říha s německým šikovatelem. Hrozí, že pokud nebudou do 18:00 složeny všechny zbraně, bude použito krutých opatření a vybízí občany k rozchodu. Poté promluvil ještě německý šikovatel, ale to se již přítomní občané z náměstí vytrácejí. V 18:00 vjíždí první německé auto na náměstí. Odložených zbraní zůstalo na dlažbě málo. Končí první den povstání s vyhlášeným stanným právem. Jednotka SS zůstává v budově Městského úřadu (Kronika města Dvora Králové nad Labem 1938-45).

4. Letní stadion – Pamětní deska obětem fašismu z řad místního Sokola

Sokolové se zapojovali především do odbojového hnutí, organizovaného československými důstojníky, pod názvem Národní odboj či Obrana národa. Jejich úkolem bylo zasáhnout do případných ozbrojených povstání proti okupantům. Skupiny také tiskly a šířily ilegální tiskoviny, např. časopis V boj a letáky informující o situaci v Protektorátu či na bojištích. **Zahynulí členové královédvorské sokolské jednoty v době okupace:** Jaroslav Bilina, Jaroslav Mach, František Pařez, František Polák, Karel Reich, Jiří Řezníček, Josef Stanislav a Pavel Sochorovi, Josef Šonka, Eduard Zbroj, Klára Eisnerová, Edita Hochbergová, Ida Schützová (Rezková, H., Špatenková, P., 2018).

Obr. 5 – Pamětní deska obětem fašismu (foto Lenka Marečková)

5. Pomník obětem květnové revoluce

Oběti povstání 5. května 1945: Jan Borovka, otec, 1909, Rudolf Borovka, syn, 1936, oba zasaženi zbloudilými střelami, Jaroslav Farský, 1897, František Hák, 1904, Bohuslav Hanzl, 1897, Marie Kotíková, 1896, Vladimír Vejr, 1926 a další.

Obr. 6 – Pomník obětem květnové revoluce (foto Lenka Marečková)

7. Městský hřbitov

Zde se nachází čestná podkova se 13 pamětními deskami se jmény padlých, 7 hrobů rudoarmějců, pomníčky bratří Sochorů a pomníčky obyvatel města, kteří padli nebo byli umučeni během 2. světové války.

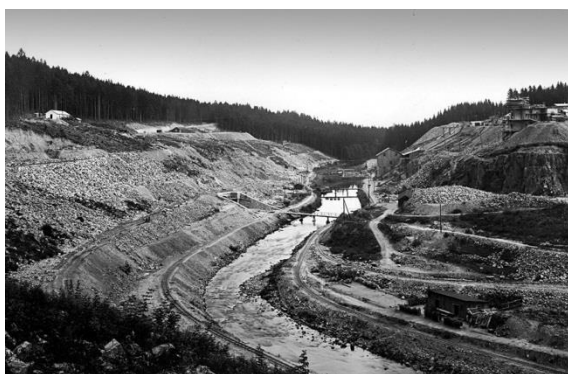
Příloha B – V únoru na přehradu Les Království (Tešnov)

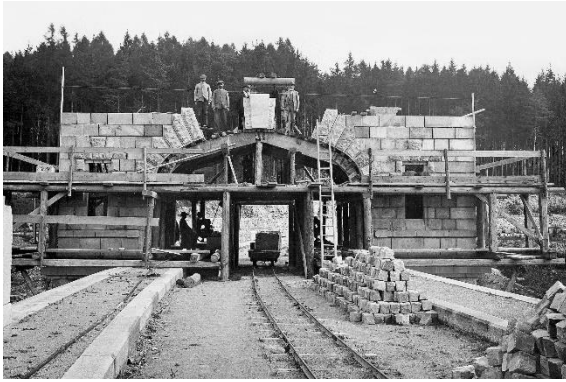
Obr. 39 – Minielektrárna r. 1910 (www.prehrada-les-kralovstvi.cz)

Obr. 40 – Tešnovský mlýn r. 1916 (www.prehrada-les-kralovstvi.cz)

Obr. 41 – Počátek stavby (www.prehrada-les-kralovstvi.cz)

Obr. 42 – Počátek stavby (www.prehrada-les-kralovstvi.cz)

Příloha C – V dubnu za narcisy do Ferdinandova

zdroj: ANTOŠOVÁ, L., PÝCHA, F., MARTINEK, K., BALIHAROVÁ, L., STANÍKOVÁ, M. (2016). Zvič naslouchá příběhům. Městská knihovna Slavoj: Dvůr Králové nad Labem. ISBN 978-80-270-0102-6

Pověsti Choustníkovo Hradiště

Choustníkovo Hradiště

O pokladu v Choustníkově Hradišti

V Choustníkově Hradišti najdete zříceninu hradu, z něhož se bohužel do našich dnů zachovaly již jen trosky. V dějepisných knihách se dočtete, že hrad vznikl někdy počátkem čtrnáctého století, ale místní lidé si povídají o tom, že na onom místě už předtím bývalo mnohem starší hradiště.

Podle nich hrad založili kdysi dávno templářští rytíři. Byli to skromní a obětaví lidé, však jejich skromnost a obětavost nám ukazuje jejich řádová pečeť, na které jsou zobrazeni dva muži, kteří jedou na jednom koni. Jak čas plynul, templářský řád bohatl a lidé si začali povídat o tom, že na každém jejich sídle musí být zcela jistě ohromné poklady.

A proto mnozí lidé odpřísáhnou, že i na zdejším hradě je ukrytý poklad. Spatřit ho ale můžete jen jediný den v roce a chce to notnou dávku odvahy. Kolem zříceniny se prý v předvečer Velkého pátku od chvíle, kdy nastane soumrak, objevují duchové templářských rytířů. Jsou oděni v zářících bílých rouchách s osmírohými kříži na hrudi. Přízraky obcházejí po okolí, občas se skupina zastaví a hledí do neznáma. Nakonec se duchové vrátí do zříceněného hradu a čekají, až odbije půlnoc. Někteří odvážlivci se v troskách skryli a chtěli se dozvědět, kam duchové mizí. Vyprávěli, že se v ruinách otevřela tajná chodba do zasypaného sklepení, a když se duchové rytířů vraceli chodbou pod zem, z podzemí do tmy jasně zářilo zlato, které tam templáři nahromadili. O tom, jestli se někdo odvážil sejít s duchy do podzemí, nic nevíme. Dost možná se o to někdo pokusil, ale pokud ano, tak se odtamtud již zpátky nevrátil, aby o tom vyprávěl.

Krakonošův dar

Před mnoha a mnoha lety žil v Choustníkově Hradišti u Dvora Králové chudý chalupník. Byl velmi pyšný a nadutý, práce mu příliš nevoněla. Velmi toužil po moci a bohatství. Když ostatní sousedé pracovali na poli, on jen seděl a zlostně se díval směrem ke kukskému zámku.

„Proč jenom nemůžu mít tolik zlatáků jako má ten bohatec Špork,“ bručel si přitom pro sebe. Když takhle jednou zase seděl a špekuloval, jak by snadno a bez dřiny mohl přijít k penězům,

napadlo ho zajít za pánem hor, Krakonošem. Vždyť Krakonoš má přeci dobré srdce a pomáhá potřebným.

Myšlenka se mu zalíbila a hned druhý den si sbalil ranec, zamával ženě a dětem a vydal se do Krkonoš. Šlo se mu zlehka, cesta vesele ubíhala, a než se nadál, byl na horách. Ale co teď? Snesla se noc a milý chalupník nevěděl, co si má počít. Klopýtal dál přes kameny na cestě, až celý zemdlelý usedl pod strom a usnul.

Jen ráno otevřel oči, nemohl ze sebe úžasem vypravit ani hlásku. Ležel v nádherné zahradě, v níž vyrůstaly ze země květy ze zlata, ve studánce se třpytila stříbrná voda a na pěšinách se blýskalo drahé kamení. Muž se zvedl ze země, aby si prohlédl všechnu tu nádheru kolem, když vtom se za ním ozvala strašlivá rána.

„Co tady pohledáváš, opovážlivče,“ zazněl hromový hlas.

Vystrašený chalupník zvedl oči a div se neskácel na zem. Před ním stál sám mocný pán Krkonoš. Roztřeseným hlasem začal muž Krakonošovi vyprávět o veliké bídě, která se ho už léta drží. A že prý nemůže pracovat, protože je tuze slabý a nemocný. Přišel proto všemocného vládce hor co nejuctivěji žádat o pomoc, jestli by mu nemohl darovat kouzelnou knihu. S její pomocí by si od té ukrutánské bídy pomohl.

Krakonoš se nadechl a napřimil, až se mu klobouk pomalu ztrácel v mračích. Zvedl se takový vítr, že se ohýbaly i ty nejvyšší jedle. Z Krakonošových očí začaly sršet blesky a zahrozil na muže pěstí.

„Nelži, nadutý Hradišťáku,“ zvolal hromovým hlasem, „vím, že jsi chudý, ale taky vím, že jsi líný a práce se štítíš. Pro tentokrát ti pomůžu, ale podruhé už mi sem na hory nechod'. Lenochy podporovat nebudu.“

Nato se Krakonoš obrátil, mávl rukou do vzduchu a držel v ní knihu v černých deskách.

„Dám ti na pomoc knihu, ale smíš ji otevřít až doma!“ S těmito slovy pak ještě několikrát hrábl rukou za sebe a pokaždé v ní měl hrst bukového listí, které vkládal do desek. Ty potom podal třesoucímu se muži a zmizel.

Choustníkovo Hradiště

Chalupník strčil desky do podpaždí a spěchal domů, jako když do něj střelí. Večer dorazil do Hradiště a hned chtěl vyzkoušet kouzla, která mu věnoval Krakonoš. Žena i děti už spaly, a proto zavřel okenice, usedl za stůl v kuchyni, položil desky před sebe a začal listovat stránkami. Jaké bylo jeho překvapení, když v knize nenašel žádné čarovné formulky, jen samé bukové listí. Muž se rozzlobil a hodil desky i s jejich obsahem do kamen. Nevšiml si přitom, že několik listů zůstalo poházeno po zemi.

Dlouho nemohl usnout, neustále se v posteli převaloval ze strany na stranu a litoval, že podstoupil tu dlouhou cestu. Stále dumal o Krakonošových slovech, ale nemohl pochopit, jak to myslel se svou pomocí.

Jen co nad ránem usnul, už s ním žena třásla, aby se podíval, co mají v kuchyni.

„Jen mě nech, ženská, na pokoji,“ ohnal se po ní chalupník, obrátil se na druhý bok a chtěl pokračovat ve spánku. Ale žena se nenechala odbýt, dokud nevstal a nešel se podívat ke kamnům. Tam na zemi ležely rozházené zlatáky.

„To je nadělení,“ spráskl ruce muž, když se mu v hlavě všechno porovnálo a on, hlupák, pochopil. Pozdě litoval, že ve vzteku Krakonošův dar zahodil. Ale i to, co zbylo, stačilo, aby se z chalupy odstěhovala bída.

Chalupník se poučil, od té doby už nikdy nebyl pyšný a nejednal s horkou hlavou. A na živobytí si začal vydělávat poctivou prací.

Kocbeře

Pověst o vzniku jména Kocbeře

Od nepaměti vedla těmito místy obchodní cesta mezi Hradcem Králové a Hostinným, kudy jezdily povozy tažené koňmi. Cestu lemovaly hluboké lesy plné zvěře a někdy i loupežníků.

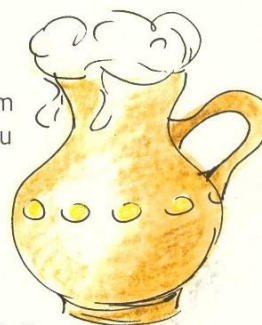
Důležitými místy na cestě byly proto hostince, kde vyhládlí a žíznliví kočí mohli přenocovat a dopřát odpočinek svým koním. Nocovat venku pod širým nebem se odvážil jen málokdo. Jeden takový hostinec stával také na místě dnešních Kocbeřů.

Byla to radost pro každého, kdo po dlouhém trmácení přijel k bráně, u které se objevila hostinská se džbánem piva a mísou čerstvého pečiva.

Nejinak tomu bylo i onoho dne, o kterém si tu vyprávíme. I tenkrát formani odvedli koně do maštale a šli se najíst a napít. Pozdě v noci se v hostinci rozhostilo ticho. Ale co to? Dvě postavy přicházejí k povozům. Asi jdou něco opravit.

Když nastalo ráno, vozkové se posadili na kozlík a vyrazili po cestě dál za obchodem. Jeli nevlídnou kamenitou cestou a do toho všeho se přihnal déšť.

Tak se vozkové rozhodli, že z vozů vytáhnou silné vlněné houně, nazývané kočce, aby přikryli sebe i koně. Ale kočce byly pryč. Někdo je ukradl. Vozkové pak radili jeden druhému, ať si dávají v hostinci pozor na zloděje. A nikdo potom už tomu místu neřekl jinak, než Kocbeře - místo, kde běrou kočce.

O hraničním kameni s bílým jelenem

Kocbeře byly v 17. století součástí Šporkova panství, a tak lze dodnes v obci a v jejím okolí nalézt hraniční kameny. Důležité místo mezi nimi zaujímá trojhranný kámen, který vymezoval hranice tří různých panství. Asi dvacet hraničních kamenů i s původním značením můžete vidět na dnes již nepoužívané cestě z Kocbeřů do Kohoutova.

Na jednom kocbeřském hraničním kameni je vyobrazen bílý jelen a váže se k němu zajímavá pověst.

V lázních Kuks se opět sešli páni, aby pořádali lov. V čele lovecké družiny stál samotný František Antonín Špork, pro kterého byl lov velkou vášní. Lovci se vydali do hlubokých lesů na sever od zámku Kuks. Nalovili mnoho zajíců, černé i vysoké zvěře a už chtěli lov ukončit. Ale hrabě Špork pokračoval s lovem dál, neboť zahlédl v lese bílého jelena. Bílý jelen je velká vzácnost a hrabě si řekl, že ho musí mít stůj co stůj. Bílý jelen běžel lesem na sever a rychle se blížil k hranici Šporkova panství. Jako by věděl, že za hraničními kameny bude v bezpečí, neboť tam už by hrabě lovit nesměl. Na poslední chvíli na samé hranici svého panství ho tenkrát hrabě dostihl a skolil. A tak mají dodnes v Kocbeřích kámen s obrázkem bílého jelena, který tuto událost připomíná.

O původu názvu Rabiš

Dnešní samota u rybníka s názvem Rabiš, která je součástí obce Kohoutov, vznikla v roce 1836 jako nová německá ves. Jméno vsi vzešlo nepochybně od zdejší hospody, kde nalévali na dluh.

Německé slovo „rabisch“ nebo české slovo „rabuša“ totiž označovalo hůl, na kterou hostinský zaznamenával nožem vruby těm, kdo u sebe zrovna neměli peníze na zaplacení. Po vyrovnání dluhu se vruby z hole seřízly. Dodnes se používá rčení „mít vroubek“, což znamená, že dotyčný někomu něco dluží.

O smutném tajemství

Historie Kohoutova nás vede hluboko do minulosti. Původně česká vesnice poskytovala útočiště obchodníkům, kteří cestovali po zemské stezce přes Liščí vrch a Hajnici do Slezska, už v době před husitskými válkami.

Po bitvě na Bílé hoře, v které zahynulo mnoho zdejších poddaných, se obec poněmčila a stal se z ní Koken.

Když zase dějinné události v polovině 20. století otřásl vesnicí a jejími obyvateli, odnesli si němečtí usadlíci s sebou i své báje a pověsti.

Své smutné tajemství nám poodhalil jen jeden dům stojící až na samém konci Kohoutova. Prý to bývala Šporkova myslivna a nějaký čas v ní pobýval i doktor z Kuksu. Povídá se, že v domě přenocoval sám císař Josef II. při jedné ze svých cest po zdejším kraji.

Později při stavbě josefovské pevnosti zde prý našli útočiště stavitelé tajných podzemních chodeb. Z labyrintu pod Josefovem měla dokonce jedna chodba vést až sem, do bezpečí hustých kohoutovských lesů. Stavitele však po dokončení chodby čekal tragický osud. Aby nevyzradili tajné plány nepříteli, našli prý zde po dokončení stavby smrt.

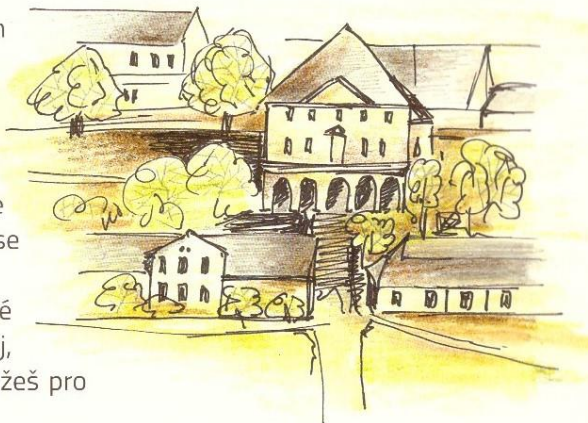
Jejich hroby jsou ukryty na zahradě onoho kohoutovského domu. Na místě jejich věčného odpočinku byl vysazen smuteční jasan, který tam stával ještě v polovině 20. století.

Příloha D – V dubnu po stopách baroka do Kuksu

zdroj: ANTOŠOVÁ, L., PÝCHA, F., MARTINEK, K., BALIHAROVÁ, L., STANÍKOVÁ, M. (2016). Zvič naslouchá příběhům. Městská knihovna Slavoj: Dvůr Králové nad Labem. ISBN 978-80-270-0102-6

Léčivé prameny v Kuksu

Dávno před tím, než František Antonín Špork nechal postavit v Kuksu zámek, pásal jeden mladý pacholek stádo koní na labském břehu. Občas rád lenošil, tak i tentokrát ulehl do měkké trávy a nechal se ukořebat letním vánkem ke spánku. Jak se tak stává, zdál se mu podivně živý sen. Zjevil se mu stařec s holí a bílými vousy a povídá mu: „Až se probudíš, nalezneš blízko sebe tři zlaté pruty rostoucí ze země. Nikomu o tom neříkej, protože uchováš-li si toto tajemství, pak můžeš pro pruty chodit každý rok.“

Pacholek se probudil a v první chvíli nevěděl, kde je a co se stalo. Nad snem mávl rukou, ale když posléze spatřil tři zlatě se lesknoucí pruty, nemeškal, utrl je a v Jaroměři dobře zpeněžil.

Tajemství však udržet nedokázal a zlato se napřesrok již neobjevilo. Ale v místě nálezu vytryskly tři prameny léčivé vody, které v průběhu času uzdravily mnoho nemocných lidí.

V době výstavby areálu v Kuksu nechal Špork „zlaté“ prameny svést do nádrže, nad níž byla vystavěna nádherná kaple. Potom byla voda svedena do nové lázeňské budovy, při níž Špork vystavěl známý zámeček. A díky tomu, že tu bylo pohodlí, krásná příroda a čistý vzduch, přicházeli sem nemocní i zdraví ze širokého okolí. Uprostřed nádrže stála socha obra Polyféma, který měl v ústech píšťalu. Do zad sochy byl vsazen hrací strojek, který při průtoku vody hrával ve dne v noci rozličné písně. Když bylo okolo nejvíce zvědavců, vystříkly z okolních lastur prameny vody a pokropily je.

Pověst o zlatých prutech nám připomíná těžbu zlata v Kuksu, což dokazuje i sám název vesnice. Jméno Kuks prý pochází z hornického názvosloví a znamená podíl z výnosu dolů.

Příloha E – V červnu za zázrakem do Vítězné

1. **pověsti** (zdroj: VOKOLEK, V. (2013). *Neznámé Čechy 5. Posvátná místa severovýchodních Čech*. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-2854-7).

2. pracovní list

Kocléřov

Zázračné prameny se v katolickém světě vždy spojují s Pannou Marií a sv. Annou. Díky těmto zázračným matkám přišel na svět Spasitel v lidské podobě. Ježíšova babička a matka nám v lidské rovině dávají pochopit zázrak zrození Božího syna. Vlastně to byla rodina jako každá jiná, její svatost vnímali lidé mnohem později. Nesmíme zapomenout, že Bible klade manželství do samého ráje, jako nejstarší ustanovení Boží. Posvětitel manželství je podle Starého zákona sám Štvořitel. To v největší míře platí i na Svatou rodinu. Z ní vzešel Nový zákon, nový duchovní svět. Proto můžeme vnímat sv. Annu a Marii jako mateřské ochránitelky a přímluvkyně. Je zajímavé, že v křesťanství, zejména tom katolickém, se uchoval smysl zázračných pramenů, často spojených se zázračnými uzdraveními a zjeveními Panny Marie.

Právě to se stalo v Kocléřově, dříve také Ketzelsdorfu, na místě katastru nyní obce Vítězná v krkonošském podhůří nedaleko Dvora Králové. Zlatou dobou zázračných studánek a mariánských zjevení byla doba barokní, ale tady se zázračné událo v daleko mladší době. Zázračná zjevení i zázračná uzdravení jsou mimo čas. Když staneme u přísné neorománské kaple uprostřed lesa, vysoko nad zázračným pramenem a uprostřed magického kruhu křížové cesty, tak tuto nadčasovost dokonale prožijeme. Zvláště když na schodech leží sníh a v něm nenalezneme žádné stopy.

Zdejší kraj byl osídlen již ve středověku, ve 14. století se tu usadili lidé mluvící německy. Na pozvání českých panovníků kolonizovali zdejší pustiny. Byl to ovšem domov vyvztorovaný, vznikly v nelehkých podmínkách, protože krajina byla chudá a drsná. Ve chvílích zoufalství mohl pomoci jen Bůh. Jistě proto si zde záhy postavili kostel sv. Václava (zasvěcení českému světcí o něm nemáme vypovídání), ale posvátné místo bylo za třicetileté války zničeno. Nově postavený barokní kostel vypálili za sedmileté války procházející kozáci a brzy poté ještě do stavby udeřil blesk. Přesto se lidé nevzdali. Dnešní podoba kostela zasvěceného českému světcí je z roku 1808. A pak se stal zázrak.

Roku 1849, zrovna na svátek Nejsvětější Trojice, se zdál Anně Tynisové podivný sen. Nebohá dívka ztrácela zrak, vlastně již téměř oslepla. Ve snu se jí zjevilo „světlem oděné stvoření“ a vyzvalo ji, ať v blízkém lese vyhledá pod stromem pramen vody a vymyje si oči. Když se sen dvakrát opakoval, dívka uposlechla. Nechala se na místo odvést a intuitivně našla místo ze snu. Pramen vytryskl u stromu s uraženou korunou, to bylo závažné znamení. Dívka si vymyla oči a rázem se uzdravila. Prohlédla. Zpráva o tom se rychle rozšířila do všech stran.

Původně bylo zázračné místo označeno prostým obrázkem, ale brzy nad pramenem vznikl přístřešek. Lidé ke Studánce Panny Marie přicházelo stále více a jejich důvěra v Matku boží rostla. Pramen byl upraven a sveden do studny, kterou tu nalezneme i dnes. Zmínka o první pouti do Kocléřova je z ledna roku 1852. To již stála u pramene dřevěná kaple, do níž uzdravení poutníci zavěšovali obrázky. Děkovné obrázky vyprávějí zázračné příběhy, které se na poutním místě staly. Na jednom byl zobrazen Josef Kail, který se tu zázračně vyléčil z epilepsie. Chromá Filumena Wihanová se do Kocléřova dověkla o berlích, byla u konce svých sil. Několik dní se tu modlila, omývala si s důvěrou nohy a několikrát se belhala po křížové cestě. Odešla odtud bez berlí. Zavěsila je na stěnu kostela a dokončila křížovou cestu bez nich.

Poutní místo se rozrůstalo. Roku 1862 byla postavena půvabná kaple Olivetské hory a křížová cesta s litinovými reliéfy, na nichž bylo zobrazeno utrpení Páně. V letech 1889–91 nad pramenem vyrostl neorománský kostel Nanebevzetí Panny Marie. To vše z prostředků místních, kteří toužili zázračné místo důstojně upravit.

Nad pramenem najdeme na skále kapli s Getsemanskou zahradou.

Kocleřov se stal předním poutním místem královéhradecké diecéze. Hlavní pouť se tu konala a opět koná v první neděli v červenci na svátek Navštívení Panny Marie, ale slavily se zde všechny mariánské svátky. Věřící se tu scházeli na opravdu slavných zpívaných mších, zněla tu zanícená kázání. Poslechněme si svědectví, které před sto lety napsal J. Košnář: „Více jak 4 000 lidí tísní se tu v naznačených dnech bez rozdílu národnosti a všíchni vrací se do svého domova posílení a povzbuzení a s posvátným klidem v srdci.“

Tisíce poutníků se tu během let setkalo, ale asi nejsmutnější pouť se tu konala 8. 7. 1945. To se sem přišli místní lidé mluvící německy rozloučit. Musel to být neopakovatelný okamžik, který změnil osud mnoha lidí. Zanechali tu své vzpomínky, své hroby a také posvátné místo zázraku. Slíbili si, že ono místo nikdy neopustí, ačkoli tu již nemohli žít. Dějiny opět byly nelitostné, slzy ani modlitby tentokrát vyslyšeny nebyly. Místo osamělo a zpusťlo, málem zaniklo. Hned po roce 1989 se kněz ze Dvora Králové spojil s původními obyvateli a jejich potomky. Hodně zeslábli, mnozí se nedožili. Kněz žádal o pomoc. Byla vyslyšena. Na účet se sešly desetitisíce tehdejších marek. Celé místo doslova vstalo z mrtvých. Roku 1996 na zázračné místo v lesích doputovalo první procesí. Mluvilo se německy, česky, polsky. Stal se zde opět zázrak? Tentokrát byl sice v režii dobrých lidí, ale latinský nápis na novém zvonu říká, proč se tak stalo: „Panno od Pramene, otevři nám pramen milosti.“

„Dnes se toto místo může opět stát centrem pokání a smíření,“ uvažuje autor knihy o poutních místech Zdeněk Boháč. Kéž by měl pravdu...

Příloha F – V září proti proudu Hartského potoka

Naskenované vylisované listy stromů

(zdroj: HOJNÝ, V., SENETOVÁ, B. a kol. (2017). *Historie a současnost Hartského potoka (Poznáváme své okolí). Pomůcka pro zejména mimoškolní aktivity v rámci vlastivědného a přírodovědného poznávání okolí* [studentská práce]. Dvůr Králové nad Labem: Gymnázium Dvůr Králové nad Labem)

jasan ztepilý

trnovník akát

javor klen

javor mléč

dub červený

dub zimní
(čepel se sbíhá k řapíku)

dub letní
(čepel končí u řapíku obloučkem)

bříza bělokorá

buk lesní

lípa

habr obecný

(rozdíl mezi listy lípy srdčité a velkolisté je dobře pozorovatelný na čerstvých listech: lípa srdčitá – na žilkách u řapíku na spodní straně listu jsou rezavě červené chlupy, lípa velkolistá – chlupy na žilkách u řapíku jsou bílé)

topol osika

lípa

Fotografie odchycených bentických organismů

(zdroj: HOJNÝ, V., SENETOVÁ, B. a kol. (2017). *Historie a současnost Hartského potoka (Poznáváme své okolí). Pomůcka pro zejména mimoškolní aktivity v rámci vlastivědného a přírodovědného poznávání okolí* [studentská práce]. Dvůr Králové nad Labem: Gymnázium Dvůr Králové nad Labem)

č. 1 - larva vodního brouka

č. 2 - larva chrostika bez schránky

č. 3 - larva bahnomilky

č. 4 - nymfa jepice - plovoucí

č. 5b - beruška vodní

č. 5a - blešivec potoční

č. 6a - nymfa pošvatky

č. 6b - nymfa jepice - plochá

č. 7 - nymfa jepice - plochá

č. 8 - larva chrostika bez schránky

č. 9 - žížala

č. 10 - ploštěnka potoční

č. 11a - larva chrostika bez schránky

č. 11b - larva chrostika bez schránky

č. 13a - máloštětinatec

č. 13b - larva pakomára

Příloha G – V říjnu do Domova sv. Josefa v Žirči

O Šporkově sporu s žirečskými jezuity

O velkém křesťanském bojovníkovi, původně stojícím na návrší nad Žirčí, se traduje pověst, že byl zhotoven na památku sporu hraběte Šporka s jezuity ze Žirče. Představený řádu, páter Adam Kirchmayer, se smluvil se Šporkem, že v žirečském lese, který sousedil s hraběcím, dá postavit Kalvárii, kostelík s výjev připomínajícími Kristovu smrt. Aby k ní měl hrabě přístup, postoupil mu páter část lesa; hrabě na oplátku postoupil jezuitům část svého lesa.

Kuks

Ale superior zemřel a jeho nástupce nechtěl Kalvárii stavět, odvolává se na to, že jeho představení k ní nesvolili. Neústupný hrabě trval na svém a dal přesto v postoupené části žirečského lesa upravit cestu a od Matyáše Brauna nechal z balvanů vyčnívajících ze země vytvořit sochy Máří Magdalény, Jana Křtitele, poustevníků Onufria a Garina a výjev se svatým Hubertem.

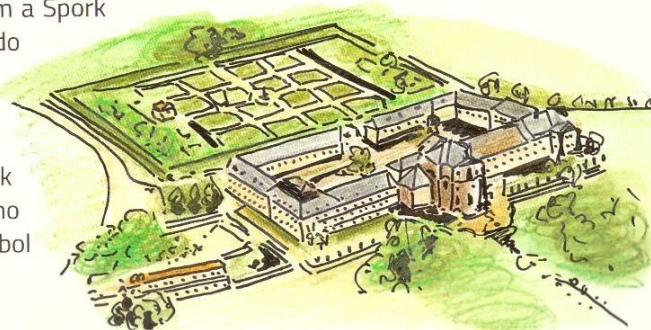
Jezuité si na hraběte Šporka stěžovali u českého místodržitelství, to ale rozhodlo ve prospěch Šporka, nařídilo, aby sochy a část lesa zůstaly hraběti za přiměřenou náhradu. O náhradu byl veden dlouhý spor, avšak hraběti záleželo především na dostavění Kalvárie. Doufal, že přiměje jezuity k činu tím, když jejich počínání bude veřejně káráno slovem a obrazem. A tak vznikla řada posměšných básní, v nichž bylo jezuitům vytýkáno lakomství a věrolomnost.

Vyprávělo se také, že místo, kde měla stát Kalvárie, se stalo shromaždištěm čarodějnic. Hora byla pak zvána „Horou čarodějnic“ a putovali k ní mnozí zvědavci a roznášeli o ní různé báje.

Nedaleko tohoto místa se zdvihal velký balvan, jehož severní strana byla uhlazena do podoby čtverce. Povídalo se, že tu bylo namalováno peklo s čerty, jejichž obličeje měly nápadnou podobu s jezuity ze Žirče. Hrabě neustále řád pomlouval, a že zacházel až do krajností, jezuité ho obvinili, že vydává kacírské knihy. To bylo tehdy těžké obvinění. Později se skutečně shledalo, že několik knih lze pokládat za kacírské, a hrabě Špork byl odsouzen k veliké pokutě.

Špork pak musel navíc odstranit všechny nářky na jezuitský řád. Smířili se až v roce 1731, postavili kostelík Kalvárii s křížkem a Špork pak nechal od Brauna vytesat do skalní stěny výjev Narození Kristovo a Příchod Tří králů.

Odtud je místo až doteď zváno Betlémem. Na svém panství pak nechal Špork postavit sochu Velkého křesťanského bojovníka jako symbol svého tuhého sporu s jezuity.

Příloha H – V listopadu na Zvičinu

1. **pověsti** (zdroj: ANTOŠOVÁ, L., PÝCHA, F., MARTINEK, K., BALIHAROVÁ, L., STANÍKOVÁ, M. (2016). *Zvič naslouchá příběhům*. Městská knihovna Slavoj: Dvůr Králové nad Labem. ISBN 978-80-270-0102-6)

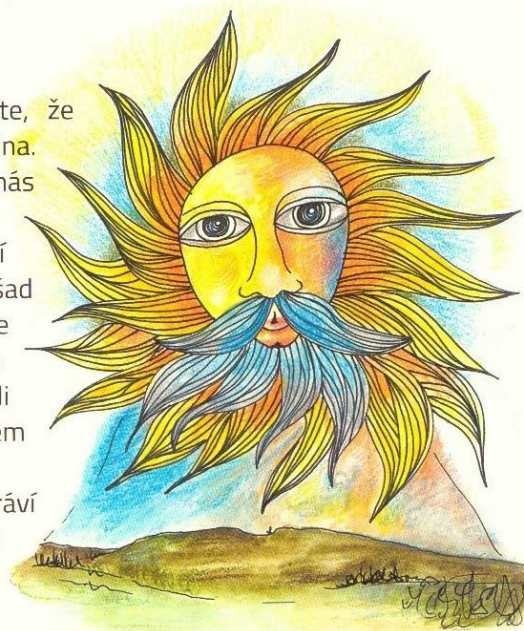
2. pracovní list

Charvátský bůh Zvič

V některých knihách se možná dočtete, že dominantou našeho kraje je kopec Zvičina. Tak to prrr! Tohle před nikým od nás neříkejte!

Každý, kdo tu žije, vám poví, že Zvičina není žádný kopec, ale pořádná hora. Však je odevšad dobře vidět, a pokud zabloudíte, můžete podle ní krásně najít správnou cestu, tak jako mnoho kupců nebo vojsk, co tudy odedávna procházeli přes hluboký a nepropustný les mezi Polskem a českým státem.

Podle Kosmovy kroniky, která vypráví o nejdávnějších událostech na našem území, tu kdysi žil slovanský kmen Charvátů.

Třebihošť

Staří Slované měli nejrůznější božstva, nad kterými kraloval Perun, bůh hromu a blesku. Je docela běžné, že jména slovanských bohů se objevují v názvech hor a kopců, na kterých jim lidé stavěli svatyně. Určitě znáte například Radhošť, co se jmenuje podle boha Radegasta, který rád přijímá hosty a umí se s nimi dobře povесelit, u Berouna najdete vrch Velíz, co se jmenuje podle Velese, boha obchodu a ochránce uzavřených smluv.

Pověst vypráví, že také Zvičina dostala jméno podle Zviče, slovanského boha světla a dobra.

Ono ve jménu Zvič to není tolik slyšet, ale jinde mu říkali Svit' a tam už souvislost se světlem slyšíme docela dobře. Slovanský bůh světla byl v neustálém boji s bohem tmy, kterého se tehdejší lidé obávali. A tak věrme, že dobrý bůh Zvič dodnes hlídá svůj kraj a sleduje, co se pod horou děje. A když hledí k řece, určitě naslouchá i příběhům od nás z Královédvorská.

Však Královédvoráci na svou horu nedají dopustit. Když se jich zeptáte, odkud jsou, hlasitě zakřičí průpovědku: „Zvičina je hora. A my jsme ze Dvora. Hurá!“

Jen si dejte pozor na to, abyste nějakému Královédvorákovi neřekli, že Zvičina je kopec.

O zvičinském pokladu

Mezi lidmi se vypráví zkazka o pokladu ve zvičinské skalnaté stráni nedaleko místa, kde na nás ze skály hledí kamenný drak. Prý i básník Karel Jaromír Erben byl touto pověstí zaujat. Kdo ví.

Je tomu už málem dvě stě let, co v Čechách řádl se svou tlupou známý loupežník Václav Babinský. Přepadával kočáry urozených pánů i povozy bohatých kupců. Přepadené nevráždil, jen je řádně obral. Nebyl ani lakomý. Jeden čas se také zdržoval v našem kraji a pro svou kořist si prý našel sluj ve zvičinské stráni. Cesta, kterou lidé nazvali Babinského stezkou, vedla ze Sedla do nitra lesů s odbočkou ke kostelíku.

Dlouho unikala zbojnická banda nástrahám četníků. Mnohokrát byli obklíčeni, ale vždy se jim podařilo tajemně zmizet. Měli totiž mezi chudými lidmi hodně příznivců, kteří nenáviděli pány.

Avšak vládě došla trpělivost a vyslala vojenské oddíly, které Babinského a jeho druhy zajaly. Loupežník byl odsouzen k doživotnímu žaláři. Po třiceti letech byl za dobré chování propuštěn na svobodu. Odešel do ženského kláštera v Řepích u Prahy, kde pracoval jako zahradník k plné spokojenosti sestry abatyše. Jediným jeho povyražením bývaly večerní návštěvy místní hospody. Tam byl vždy vítán, neboť dovedl poutavě vyprávět pravdivé i vymyšlené historky ze svého bouřlivého mládí. Nikdy ale neprozradil, kam ukryl uloupené peníze a šperky. Toto tajemství si vzal s sebou do hrobu. A nám zůstala jen legenda a píseň o loupežníku Babinském.

Přešlo mnoho desítek let. Na Zvičinu se z Bezníku přišel mladý ovčák Tonda Borůvka. Hoch to byl tuze veselý, uměl pískat na klarinet i pěkně zpívat, a tak ho všichni sousedé měli rádi.

Toho roku uhodila zima už na Martina. Byla tuhá, mrzlo, jen praštělo a sněhu byly všude fůry. Na Matěje se ještě z oblaků sypal sníh, ale za

týden nastala obleva a v půli března po něm nebylo ani vidu, ani slechu. Sluníčko hřálo, ptáci štěbetali a na lukách se objevily první petrklíče. Zkrátka jaro jako z čítanky. A tak už před Velikonocemi byl slyšet na zvičinských stráních Tondův klarinet.

Na Velký pátek vyhnal Tonda své stádo na pastvu dřív, protože se chystal odpoledne zajít do kostela, kde měl v pašijích zpívat Jidáše. Aby se ovce dobře napásly, zahnal své svěřenkyně do Sedla, kde díky pramínkům byla tráva zelenější a šťavnatější. Byl příjemný jarní den a Tonda byl spokojený, jak se ovečky pěkně pasou. Sedl si na mez, vytáhl ten svůj štěbenec a hrál a hrál, až se hory zelenaly.

Po poledni začal nahánět stádo do ohrady. Zjistil však, že mu jedna ovce chybí, tak se vydal zatoulanou ovečku hledat. Čas rychle ubíhal a tu poznal, že pašije už nestihne. Celý nesvůj běhal sem a tam. Pak se uklidnil, neboť si vzpomněl, že part Jidáše umí také Ruda Šulc, který ho v případě nouze zastoupí. A tak dál hledal ztracenou ovci. Prohlížel křoví, drápal se po skaliskách, ale ovečka nikde. Pojednou před sebou uviděl otevřenou skálu. Vešel dovnitř v domnění, že tam tulačku nalezne.

To, co spatřil, mu vyrazilo dech. S otevřenou pusou hleděl na klenotnice plné drahých kamenů a bedny přetékaající penězi. Pomyslení, že má tak velké bohatství na dosah ruky, ho úplně vyvedlo z míry. Uvažoval, že by si mohl postavit domek a koupit pole, aby nemusel žít s pantátou a panímámou. Rychle nabíral zlatáky do čepice a běžel ven z jeskyně. Cestou ho však napadlo, že si měl vzít víc. Pak by se mohl odstěhovat pryč z kraje a žít si jako bohatý sedlák. Vysypal obsah čepice do křoví vedle skály a pádil zpátky. V jeskyni si sundal ovčácký plášť, naplnil ho bohatstvím a stěží vlekl těžký náklad ven. Nikde ale neviděl východ. Všude kolem jen kamenné stěny. Rozmrzele vysypal obsah pláště, usedl do kouta a usnul s přáním, aby se už nikdy neprobudil.

Zatím ve zvičinském kostelíku dozněly pašije, skončila mše a lidé se pomalu rozcházeli do svých domovů. Toníkovým kamarádům, zvičinskému Šulcovi a Ditrichovi, třebihošťskému Sixtovi, Kudrnovskému a Dufkovi se zdálo divné, že Tonda nebyl v kostele. Ještě podivnější ale bylo, že všechny jeho ovce, kromě jediné, byly v ohradě. Zaběhlou ovečku našli ve křoví pod lesem, ale po Tondovi Borůvkovi jako by se zem slehla. Dlouho hledali, volali, ale ztraceného ovčáka nenašli. A tak šli oznámit Tondově ženě smutnou zprávu.

Všichni Toníka litovali, jen staré drbny Peterka, Šormka a babka Kulhánková každému na setkání vykládaly, že asi utekl za jinou. Brzy však i tyto jedovaté řeči odfoukl vítr. A život šel dál.

Tráva byla pokosena, usušena, obilí sklizeno, brambory vykopány, řepa vytahána a uklizena. Koncem října měli u Borůvků přírůstek. Na svět přišel klučina, pojmenovaný po svém zmizelém otci.

Přešly Vánoce, skončily dračky a znovu přišlo jaro a s ním Velikonoce. Jakmile na Velký pátek dolehly ke skále první zvuky varhan, ta se jako zázrakem otevřela. Jarní vánek, který zavanul do nitra skalní sluje, probudil Tonda. Ten otevřel oči a v první chvíli nevěděl, kde je a co se s ním děje. Když se trochu vzpamatoval, na nic nečekal a vyběhl z jeskyně. I svůj pastýřský plášť tam v tom zmatku zapomněl. Spěchal ke kostelíku, kde končila pobožnost, při níž sousedé vzpomínali výročí záhadného zmizení Toníka Borůvky. Jak se podivili, když se před nimi najednou objevil Tonda živý a zdravý. A jaké bylo teprve jejich překvapení, když jim líčil, co viděl v jeskyni a jak prožil ten osudný den. Domnívali se, že se pomátl, když jim o všem vyprávěl. A Toník byl zas překvapený, když se dověděl, že ve skále strávil celičký dlouhý rok.

Abyste sousedy přesvědčil, vedl je k místu, kam si před rokem uschoval svou kořist. Jenže zlatáky ze křoví zmizely. Zachmuřený ovčák se vracel na Zvičinu se smutným pomýšlením, že přišel o dobré zajištění. Když mu však kamarádi sdělili, že má půlročního kluka, na nic nečekal a mazal domů, aby si toho mrňouska pochoval.

To bylo radosti a objímání. Navečer ale pospíchal Tonda za kamarády do hospody, kde všichni oslavili jeho šťastný návrat a zapili malého Borůvku, aby rostl jako z vody a byl zdravý jako řípa.

Po nějakém čase odešli staří Šulcovi na vejminek a mladí převzali chalupu. Tonda dobře hospodařil a ještě si přivydělával muzikou. Malý Toníček byl také muzikantem, hrál na harmoniku a později i chodíval s tátou k muzikám. Za nějaký čas Tonda chalupu přestavěl a přikoupil kousek pole. A nepotřeboval k tomu ani žádný poklad.

O zvičinském drakovi

Před dávnými časy, když byla Zvičina zarostlá hustými, nepřístupnými lesy, usídlil se ve stráni mladý drak. Lidé mu neřekli jinak než Třembrusák. Tahle potvora byla pravděpodobně příbuzná s trutnovským drakem Trutem, snad to byli bratrance. Když se ti dva dali do honičky, způsobili tolik škody a božního dopuštění, že musel zasáhnout i sám Krakonoš. Spustil na ně lijavec, aby jim zchladil horkou krev, a když to nestačilo, přidal pár hromů a blesků. Pak byl konečně klid.

V listopadu na Zvičinu

Pracovní list (Příloha H)

1. Jak se nazývá přírodní památka nedaleko Lipnice, která se vyznačuje volně rozsetými skalními útvary?

-----

2. Uveď odborným termínem název pro **rozsáhlejší nahromadění větších úlomků hornin (kamenů, balvanů)** na temenech horských hřbetů a mírných svazích.

B _ _ _ _ _ Á M _ _ E

3. Jak jsou Čertovy hrady spojeny s Prahou (Zlatou kapličkou)?

-----

4. Uveď jméno pseudokrasové jeskyně nedaleko Horního Dehtova. Kdo se v ní podle legendy při svém útěku do exilu skrýval? Uveď celé jméno.

-----

5. Podle čeho získala Zvičina svůj název?

-----

6. Nakresli bájného tvora, který má spojitost s Masarykovou studánkou.

7. Co tě na výletě nejvíc zaujalo?

Příloha CH – V prosinci za památkami Dvora Králové nad Labem

1. **pověsti** (zdroj: ANTOŠOVÁ, L., PÝCHA, F., MARTINEK, K., BALIHAROVÁ, L., STANÍKOVÁ, M. (2016). Zvič naslouchá příběhům. Městská knihovna Slavoj: Dvůr Králové nad Labem. ISBN 978-80-270-0102-6)

2. pracovní list

Vyprávění o dvorských hradbách

Dvůr byl opevněn hradbami již ve 13. století. Pevnostní charakter města byl na jihu a na západě posilován řekou Labe, byly zde vodní příkopy se zdvihacími mosty. Dvorské opevnění je v kraji výjimečné – hradební zeď neměla ochoz s cimbuřím, ale dovnitř skloněnou pultovou stříšku. Hradby obepínaly město ve velkém oválu s výběžkem kolem kostela, místy byly zesíleny půlválcovými věžemi.

Hradby byly úředně zrušeny roku 1785, ještě roku 1841 však stály téměř kolem celého města. Do dnešních dnů se zachovaly fragmenty v různých částech historického města. S hradbami se samozřejmě pojí několik zajímavých pověstí a povídalek.

Šindelářská věž je jedinou dochovanou věží. Svě jméno dostala podle ulice, v níž měli své dílny výrobci šindelů. Naproti bývala celnice, jedno z místních mýt. Věž byla opatřena ochranným ochozem pro strážného. Šindelářská věž sloužila jako vězení pro nactiutrhače – ti byli zavíráni výhradně v neděli, aby se ve všední dny mohli starat o své hospodářství a živnost. Za svůj pobyt ve vězení museli však draze platit. Ve věži byl umístěn do roku 1791 i malý staročeský orloj.

Zaniklá Hradištská věž stála na západní straně města v Hradištské ulici blízko pošty a byla zbourána po roce 1857, protože byla zchátralá. Měla zesílené valové opevnění. Městská šatlava uvnitř věže, nazývaná Žumpa, byla určena pro čeledí, která musela vykonávat nejhorší práce. Při jejím bourání byl prý v komíně nalezen kámen s vytesaným letopočtem 1260, ale kde je kámen dnes, to nikdo netuší. Možná je to jenom pověst.

Dolení věž stála pravděpodobně v nynější Palackého ulici a je s ní spojený zajímavý příběh. Při velkém požáru v roce 1572 zde totiž uhořel vězňák a na připomínku požáru byl při její obnově na věži umístěn plechový kohout. Při jejím zřícení v roce 1856 byl oním kohoutem zabit strážník Babáček. Před tím se mu však před nebezpečím podařilo zachránit několik dětí. Tato událost je zaznamenaná v Pamětní listině uložené dne 29. 9. 1857 v soše Zábojově.

Hořní věž byla nejstarší a nejvyšší. Jediná nebyla kulatá, ale čtyřboká se stanovou střechou. Stála v dnešní Husově ulici. Dosud jsou vidět pilíře fortny a stále se zde říká Na Bráně.

Jak se ze Dvora stal Dvůr Králové

Když se řekne Dvůr Králové, jistě vás napadne, že ten název nějak souvisí s královskou rodinou. A je to samozřejmě správná úvaha. Pojďme si tedy povědět trochu víc o tom, kdy a jak město k tomu názvu přišlo.

Od pradávna se město jmenovalo Dvůr. Nejstarší zápisy uvádějí latinské jméno Curia, později německé jméno Hoff a nakonec i staročeské Dwuor.

Že se název města změnil na Dvůr Králové, souvisí s Žofií Bavorskou, manželkou Václava IV.

Žofie z rodu Wittelsbachů byla druhou Václavovou ženou. Vypráví se, že když Václav IV. spatřil mladičkou Žofii, ihned se do ní zamiloval. Svatba se konala roku 1389 v Chebu. Z té svatby se zachovalo vyprávění, kterak kouzelník Žito překouznil kouzelníky z Bavorska, a můžete si jej přečíst i ve slavných Starých pověstech českých od Aloise Jiráska. Protože se Václav IV. v té době hádal s pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna, Žofie se nestala po právu českou královnou, ale pouze královnou ženou. Královskou korunu jí nemohl dát nikdo jiný než pražský arcibiskup. Titulovali ji tedy „paní králová“.

Existuje jedna pověst, díky které znají Žofii na celém světě. Je to pověst o svatém Janu Nepomuckém, který byl Žofiiným zpovědníkem, a žárlivý král Václav IV. po něm chtěl, aby mu vyzradil Žofiina zpovědní tajemství. Jan Nepomucký to odmítl a král ho nechal na Karlově mostě topit ve Vltavě, dokud neobrátl a tajemství nevyzradí, až ho nakonec utopil docela. Teprve pak pochopil, že Žofie je mu věrná a že zbytečně zabil nevinného muže. Dodnes se turisté zastavují na Karlově mostě na místě, kde Jana Nepomuckého mučili.

Vraťme se ale do Dvora Králové nad Labem.

Václav IV. chtěl své ženě darovat věnná města, která už od dob Elišky Rejčky patřivala českým královnám, ale že Žofie nebyla korunovanou královnou, královská kancelář to nedovolila. Tak se Václav IV. roku 1399 rozhodl darovat Žofii Dvůr nad Labem a trutnovský manský kraj. Žofie byla starostlivou majitelkou a o Dvůr nad Labem dobře pečovala. Nechala tu vystavět kostel sv. Jana Křtitele a městu byl připsán městský znak, na kterém byla v městské bráně zobrazena Žofiina hlava. Aby bylo jasné, jak významným městem se Dvůr stal, i jméno města se změnilo - začalo se říkat Dvůr paní Králové, což se postupně zkrátilo na Dvůr Králové.

Teprve roku 1400 byla Žofie Bavorská korunována novým arcibiskupem Olbramem ze Škvorce a stala se českou královnou podle všech pořádků. Nevíme, jestli někdo přemýšlel o tom, že by se název města měl po korunovaci změnit na Královnin Dvůr. Lidé si ale zvykli a městu už neřekli jinak než Dvůr Králové.

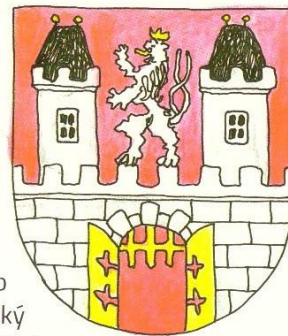
Dvůr Králové se tak za vlády Žofie zařadil po bok starších věnných měst a byl majetkem českých královen až do roku 1918. S tím byla spojena řada práv a povinností. Věnná města se nesměla prodat ani zastavovat. Podle tradice měla také města posílat během důležitých svátků nějakou pochutinu na královninu slavnostní tabuli. Z Mělníka posílali víno, z Hradce bažanty, z Jaroměře lososy a Dvůr Králové nad Labem posílal svým královnám mřenky, což byly drobné rybičky, které byly považovány za vybranou pochoutku.

Jak Královédvoráci přišli o hlavu královny Žofie v městském znaku

Také městský znak Dvora Králové nad Labem má svou legendu. Nedlouho poté, co věnoval město Dvůr své ženě Žofii, rozhodl se král Václav IV. udělit městu znak. Uprostřed červeného štítu stříbrná hradební zeď. Nad hradební zdí dvě věže zakončené cimbuřím. Každá věž má čtvercové okno a je zakončena stříbrnou sedlovou stříškou. Mezi věžemi stojí český lev. To vše zůstalo od časů Václava IV. stejné. Jen jedna věc se změnila. V otevřené bráně v hradební zdi kdysi bývala hlava majitelky města, královny Žofie.

A proč dnes již Žofiina hlava ve znaku není?

To bylo tak. Český král Ferdinand I. požádal roku 1546 české stavy, aby svolaly vojsko na pomoc císaři Karlu V. proti protestantům. České stavy tehdy pomoc odmítly a to se jim vymstilo. Po Karlově vítězství byly za toto rozhodnutí nuceny snést několik trestů. Jeden z trestů se týkal i Dvora Králové. Ferdinand I. v roce 1547 odstranil z městského znaku hlavu královny Žofie. Její místo v bráně zaujala zlatá mříž vytažená do výšky. Má to prý být posměšná připomínka toho, jak v roce 1421 obyvatelé města bez boje otevřeli bránu husitům.

O smrti paní Doroty Žirečské

Dora, manželka císařského rychtáře Václava Ježka, zemřela na pranýři u kostela pro podezření z vraždy svého novorozence. Její muž byl velmi žárlivý člověk. Svou ženu podezíral z nevěry, a tak zajistil, že ihned po odbytém šestinedělí bylo její půvabné tělo připoutáno k pranýři. Také její krásná hlava byla za copy přivázána ke sloupu. Před ním stál železný kotlík s vodou a dlouhými naběračkami a pod kotlíkem byl rozdělaný oheň, až se voda vařila. Každý, kdo šel okolo, měl právo nabrat horkou vodu a chrstnout ji na nebohou Doru. Ona své utrpení však snášela s takovým klidem a statečností, že nikdo svého práva nevyužil. Kouř a pára obkličovaly její tělo zakryté kratičkou halenou. Tak stála krásná a klidná Dora na pranýři obrácená zády ke Zvičině, když za ní přišel manžel Václav a konšelé Dlahoška, Topinka a Slavík a začali se jí vyptávat. Hned po první otázce se však zablesklo a zaburácel hrom. „To je má odpověď!“ řekla. Všichni se vyděsili, utekli a na milou Doru, uvázanou u pranýře, si nikdo nevzpomněl. Mezitím silný mrazivý vítr přinesl sněhovou chumelenici, která uhasila oheň a zavála Dořino tělo. Dora na pranýři umrzla.

Až po Dorčině mučednické smrti se přiznal Simeon, který ji sváděl k nevěře, že jeho úsilí bylo marné.

„Tak ubohá Dora byla krutě umučena jen pro tu lásku nejčistší?“ zeptala se hostinská, které se po tváři kutálely slzy.

„Jen pro tu lásku nejčistší,“ odpověděl zamyšleně písař.

Druhý den čekala s napětím hostinská Keruše, až písař dorazí od popravy Balzara Kuhna. Konečně se celý bledý objevil a povídá: „Poprava byla vykonána. Otec odvolal synovu spoluvinu, že prý při mučení lhal. Ale mám velké obavy. Kuhn neměl být odsouzený k smrti. Jen jsem včera měl vědět to, co vím dnes.“

„A jeho syn Michael?“ zeptala se hospodská.

„Ten by neměl být ani mučen. Stalo se to totiž tak. Kraus prodal Václavu Vorovkovi, to je poddaný pana Jistříbského z Rizenburku, dva grošovitě bělouše, klisny. Vorovka dal Krausovi zálohu s tím, že do doby, než zaplatí celou cenu, zůstanou klisny v majetku Krause. Vorovka však peníze neměl, a tak po dvou měsících Vorovka Krausovi řekl, že jestli chce své peníze, tak ať si vezme klisny zpátky, ale tajně v noci, aby Vorovka mohl svému pánu Jistříbskému říct, že byly ukradeny. Jinak to prý nejde. Kraus s tím souhlasil. Václav Vorovka nechal jedné noci koně na své zahradě a Kraus si pro ně přišel společně s Kuhnem, který koně odvedl k jejich novému kupci.“

„Ale tím se Kuhn přece nedopustil žádné krádeže!“ zvolala hostinská.

„To je jasné,“ odpověděl písař, „ale má to jeden háček. Někteří urození pánové si myslí, že vše, co patří jejich poddanému, patří jim, že tedy koně nebyli ukradené Vorovkovi, ale Jistříbskému. Všechno jsem se dozvěděl právě teď od Krause, který celý urččený přijel na koni na popraviště, ale bohužel už bylo pozdě. Jak mi řekl, Michael byl s otcem u Vorovky na zahradě při odebírání koní. Když se k tomu přizná, postarám se, aby byl odsouzen pouze k tomu, že se do Dvora už nikdy nebude moct vrátit.“

A tak se také stalo. Michael řekl, že lituje svého zlodějského skutku, a přísahal, že už nebude obyvatelům města Dvora Králové škodit, z města odejde a už se sem nikdy nevrátí. Porušení takového slibu by znamenalo okamžitou popravu. Michael před odchodem z města zašel do kostela, poklekl před sochu Krista a poděkoval za záchranu života. Po složení přísahy musel Michael Kuhn do hodiny od návštěvy chrámu opustit město. Hostinská Keruše se nabídla Michaela ven z města doprovodit.

Jako by autor slyšel otázku švarné čtenářky: „A tím je příběh ukončen?“

„Není.“

„Tak vypravujte dál, prosím.“

„Pro lásku k hostinské Keruši byl Michael po šesti letech ve Dvoře na šibenici pověšen a na hranici upálen.“

„To není možné!“

„Je to tak.“

„Vypravujte, prosím.“

„Nesmím, autor příběhu mi to zakázal, že bych vás zbytečně rozplakal.“

„Řekněte mi alespoň, zda byl Michael oběšen a na hranici upálen jen pro svou lásku ke Keruši?“

„Jen pro lásku k ní. Pro tu lásku nejčistší.“

Věžní hodiny Staré radnice

Jednou z nejkrásnějších staveb našeho města je bezesporu budova Stará radnice. Ta nejstarší, dřevěná, shořela při požáru města roku 1572, ale ještě téhož roku byla postavená nová zděná renesanční budova. Za autory jsou považováni italská architekti Aostalli de Salla a Franc zvaný Vlach. Také tato budova však vyhořela a roku 1833 byla přestavěna. Pozorný návštěvník města může číst nad okny po délce budovy dvouřádkový latinský nápis, který dal zhotovit purkmistr František Pístecký:

**HAEC DOMVS ODIT AMAT PVNIT CONSERVAT HONORAT
NEQVITIAM PACEM CRIMINA IVRA PROBOS**

V českém překladu text znamená: Tento dům nenávidí špatnost, miluje mír, trestá zločiny, zachovává práva, ctí šlechtěné. Čtete vždy stejně zvýrazněná slova pod sebou, ne v řádku.

Budova radnice byla již kdysi dávno vybavena pěknými věžními hodinami, které měly důkladné bicí zařízení. Ukrajovaly čas silným bitím čtvrt hodin a čtyřmi úderů celých, takže v poledne a o půlnoci se městem ozývalo celkem šestnáct úderů. Čtyři úderů slabší ohlašovaly celou a těch dalších dvanáct oznamovalo hodinu. Pomlky mezi jednotlivými úderů trvaly prý nejméně jednu vteřinu. A právě s věžními hodinami Staré radnice se pojí tento příběh: Stalo se to uprostřed léta asi v devět hodin večer. Náměstí se topilo v tichu, jen od Záboje bylo slyšet tiché šplouchání vody a šepot milenců sedících u kašny. Najednou hodiny začaly odbíjet bez ohledu na čas celé hodiny, jednu po druhé, pěkně stejnoměrně a s obvyklou dlouhou přestávkou mezi jednotlivými úderů. Hodiny byly a byly, nepřestávaly u dvanácti, byly stále, dvacet úderů, třicet a byly stále dál. Najednou bylo náměstí plné lidí, kterých se zmocnila panika a strach. Mnozí běželi k radnici, která však byla v tuto večerní dobu zavřená. „Kde je správce? Kde je hodinář?“ ozývalo se ze všech stran. A hodiny byly stále. Po padesáté, po šedesáté... Lidí před radnicí neustále přibývalo, někteří si zacpávali uši. Ženské svou nervozitu zakrývaly mluvením, chlapi se naopak tvářili zadumaně, jako by chtěli něco podniknout, ale nevěděli co.

- 26 -

Dvůr Králové nad Labem

Až teprve po devadesátém třetím úderů hodiny zmlkly a na náměstí bylo najednou ticho, že byste špendlík slyšeli spadnout. Zástup před radnicí se uklidnil. Vtom se z davu ozval hlas starší ženy, které se neříkalo jinak než baba Brabcová. Ona totiž byla nechvalně známou vykladačkou karet a co víc, dokonce prý věštila budoucnost. Chcete vědět, jaká byla? Říkalo se, že kdyby měly profesionální čarodějnice odbory, tak by Brabcovou jednomyslně zvolily za předsedkyni.

A tahle Brabcová řečnila o tom, jaké je to pro město a jeho obyvatele zlé znamení, jaká zkáza je všechny čeká. Chvilí se lidé zlého obávali, ale potom z toho bylo kolem ní jen plno smíchu. Mezitím doběhl celý zpotený na radnici hodinář a povídá, že se odvinulo lano se závažím, které dodávalo sílu k pohybu kladívka. Záhada byla vyřešena. Lidé však mají rádi záhady, a tak neobvyklé bití hodin nezůstalo bez komentářů baby Brbcové ani dalších věštkyň. Všechny se shodly v tom, že se jedná o špatné znamení pro město. Když se po čase kdosi zeptal baby Brbcové, jak je to s tím zlým znamením, tak podrážděně odpověděla: „Nedělej si blázný. Třidevadesátkrát hodiny uhodily, to je třidevadesát let. Teprve potom z toho město vyjde...“

A tak baba možná měla alespoň kousek pravdy, ale to už posuďte sami.

Jak soška Panenky Marie zachránila město

V třicetileté válce Švédové po svém vpádu do Čech projížděli naší vlastní křížem krážem, všude šířili hrůzu svojí ukrutností a bezohledným vymáháním potravin a peněz. Kde se jim toho nedostalo, město vypálili a obyvatele povraždili.

V říjnu roku 1646 se švédská vojska poté, co dobyla Jaroměř, rozhodla vyplenit i Dvůr. Generál Wittenberg uložil městu ohromné výpalné, které mělo být odevzdáno do dvou týdnů jeho vojenským pověřencům.

Část obyvatel zamýšlela opustit město v noci a zachránit své holé životy útekem, někteří se obrátili o pomoc k Bohu, jiní radili postavit se na odpor a město bránit.

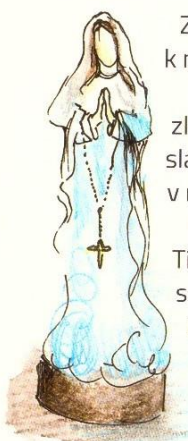
Děkan vyzval věřící ke konání prosebného procesí kolem města. Druhého dne vyšel od kostela průvod. Když účastníci procesí zatačeli po cestě k Vorlechu, spatřili spěchající dívku Marii Dobrotovou, která nesla něco zabaleného v bílém plátně. Když došla k průvodu, ukázala věřícím sochu Panny Marie. Potom jim vyprávěla, jak sošku jednoho dne spatřila v břidlicové skále, a nyní ji přináší do města, aby se u ní lidé modlili. Přítomní vzali sošku s sebou a postavili ji na dolení most přes Labe. Tam chodilo nejvíce lidí a každý, kdo přecházel most, se u ní pomodlil za záchranu města.

Dva dny před vypršením splatnosti ke Dvoru přijela skupina švédských ozbrojenců v čele s hejtmanem. Nebyli vpuštěni do města s tím, že ještě neuplynula stanovená lhůta. Hejtmana odpor královédvorských měšťanů popudil, rozhodl se proto objet hradby a zjistit, kudy by mohli jeho vojáci vniknout do města.

Když dojeli k dolenímu mostu, zahlédli postavu mladé dívky, která se modlila před sochou Panny Marie. Vojáci dojeli blíž, ale modlící se dívku nemohli nikde najít. Vtom velitelův zrak utkvěl na sošce Panny Marie, ve vzteku tasil šavli a sekl ji do pravého spánku. V tu chvíli padla hustá mlha a celé město bylo zahaleno neproniknutelnou clonou. To mezi švédskými vojáky způsobilo paniku, takže se obrátili a v hrůze prchali přes Žireč k Jaroměři.

Marie, která z bezpečného úkrytu vše pozorovala, zabušila na městskou bránu a žádala o vpuštění do města. Všem přítomným vylíčila příběh, jak jim Panenka Marie zachránila život. Hned nato se vydali do chrámu, aby poděkovali Bohu za tento zázrak. Královédvorští měšťané rozhodli, že sošku z vděčnosti umístí do kostela a 21. listopad bude ve městě slaven jako svátek.

Městská knihovna Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem

Zbožná Marie Dobrotová se o sošku své jmenovkyně v kostele starala, dávala k ní květiny a ušila jí šaty z plátna, ve kterém měla sochu původně zabalenou.

Vypráví se, že po nějakém čase, v předvečer výročí záchranění města před zlobou Švédů, Marie přicházela k chrámu, aby oblékla sošku Panny Marie na slavnost. Tu k ní znenadání přistoupila neznámá žena s pobledlou tváří, držící v ruce uzlík. Prosila Marii, aby na sošku oblékla roucho, které s sebou přinesla.

Byla to manželka onoho švédského důstojníka, který před lety sekl do sochy. Tížilo ho svědomí za skutek, který udělal v jakémsi městě v Čechách. Jeho žena se rozhodla, že pro sochu vlastnoručně vyšije pláštík a donese jej pěšky až do Dvora Králové jako prosbu za odpuštění manželovy viny.

Později se stalo prestižní otázkou bohatých dvorských městek věnovat sošce nové šatičky. Učinila to prý i sama císařovna Marie Terezie, která nechala pro sochu Panny Marie přešít jedny ze svých plesových šatů.

V prosinci za památkami Dvora Králové nad Labem

Pracovní list (Příloha CH)

Mapa 14 - Orientační plánek vycházky (www.mapy.cz)

V prosinci za památkami Dvora Králové nad Labem

Pracovní list (Příloha CH)

1. **zastavení: náměstí T. G. Masaryka** (zapiš název památky k ilustračnímu obrázku)

- 1) Najdi dům, který je ozdoben lvy, a zapiš jeho popisné číslo.....
- 2) Najdi měšťanský barokní dům č. p. 86 a nakresli znamení, jež má ve štítu.

2. **zastavení: náměstí Odboje, nám. Václava Hanky, Hankův dům** (zapiš název památky k ilustračnímu obrázku)

3. **zastavení: Valová ulička, Na bráně** (zapiš název památky k ilustračnímu obrázku)

4. **zastavení: kostel sv. Jana Křtitele, pranýř** (zapiš název památky k ilustračnímu obrázku)

3) O čem pojednává pověst, v níž se objevil kostel sv. Jana Křtitele? Stručně popiš.

.....
.....
.....
.....

4) Co jsi viděl/a z věže kostela?

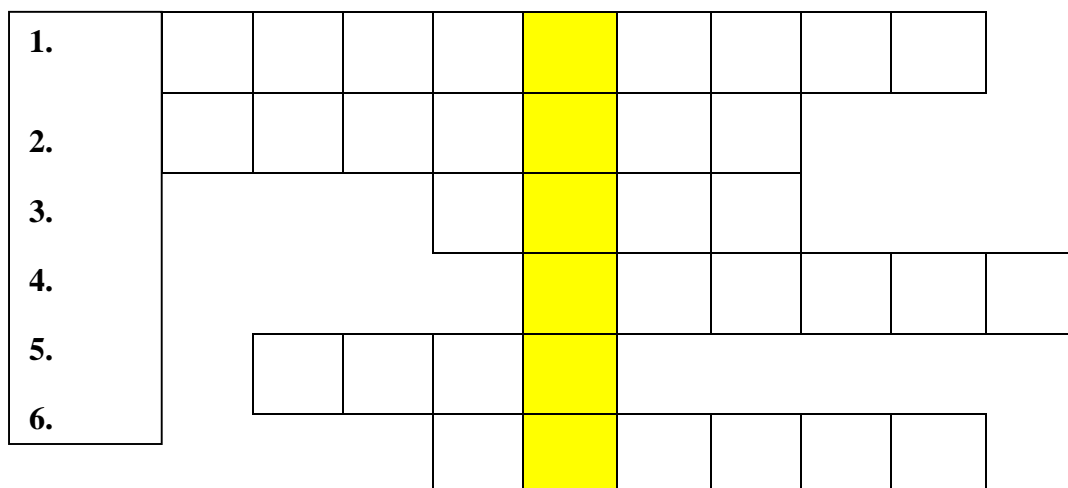
.....
.....
.....
.....

5) Kolik schodů vede do věže kostela?

.....

5. **zastavení: Kohoutův Dvůr** (zapiš název památky k ilustračnímu obrázku)

6) Vylušti tajenku a zjisti název části Kohoutova dvora, který označoval sýpku.

1. Nadpřirozená bytost vyvolávající strach. 2. Významný dokument nalezený Václavem Hankou. 3. Spisovatel a písničkář, který napsal Rukopis královédvorský v komiksu. 4. Označení Dvora Králové v 9. století (dle pověsti). 5. Italské město proslulé šikmou věží. 6. Kamenný sloup sloužící ve středověku k trestání nepoctivých občanů.

6. **zastavení: Šindelářská věž** (zapiš název památky k ilustračnímu obrázku)

7) Podle čeho získala Šindelářská věž svůj název?

.....